

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Danguolė PETROKIENĖ

**SAVIVALDYBĖS ADMINISTRUOJAMŲ KOMPENSACIJŲ SISTEMOS
TOBULINIMAS: ŠILALĖS RAJONO ATVEJIS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2011

1

Created with

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Danguolė PETROKIENĖ

**SAVIVALDYBĖS ADMINISTRUOJAMŲ KOMPENSACIJŲ SISTEMOS
TOBULINIMAS: ŠILALĖS RAJONO ATVEJIS**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)
Šaka- viešais administravimas**

Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu vadybos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas:

Magistro darbo autorius

(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Danguolė Petrokienė

Savivaldybės administruojamų kompensacijų sistemos tobulinimas: Šilalės rajono atvejis

Magistro darbas

Pagrindinis darbo tikslas- atlikti įstatymais nustatytų socialinių išmokų ir kompensacijų administravimo ir teikimo analizę Šilalės rajono savivaldybėje, įvertinti ir pateikti siūlymus dėl kompensacijų sistemos tobulinimo.

Siekiant šio tikslo pirmiausiai aptarta Lietuvos socialinės paramos samprata, paramos poreikio atsiradimo priežastys, išanalizuoti ir susisteminti socialinės paramos ir pašalpų skyrimo principai, pateiktos piniginės socialinės paramos sistemos tobulinimo kryptys.

Atlikta Lietuvos socialinės paramos šeimoms analizė. Patvirtinta suformuluota hipotezė, kad dabartinė pajamų kompensavimo sistema mažina darbo paskatas ir skatina žmones gyventi iš pašalpų.

SUMMARY

Danguolė Petrokienė

Compensation scheme administered by the Municipal Improvement: Šilalė case

The main purpose-to carry out statutory social security benefits and compensation administration Šilalė analysis of the provision in the municipality to evaluate and provide suggestions for improving the system of compensation.

To this end, in particular Lithuania discussed the concept of social support, the need to support causes, and to analyze the structure of social support and the award of grants provided financial support for improving the system of social trends.

Analysis of the Lithuanian social analysis to support the family. Approved and formulated the hypothesis that the current system of income compensation reduces work incentives and encourage people to live on benefits.

TURINYS

IVADAS.....	7
1. VALSTYBĖS PARAMOS SOCIALINĖS POLITIKOS GAIRĖS	13
1.1. Piniginės socialinės paramos išlaidų struktūros analizė	13
1.2. Lietuvos socialinės apsaugos finansavimo analizė.....	18
1.3. Socialinės politikos įtaka šildymo sektoriui.....	18
2. SAVIVALDYBĖS ADMINISTRUOJAMŲ KOMPENSACIJŲ SISTEMA.....	20
2.1. Savivaldybių funkcijos.....	20
2.2. Kompensacijų sistemos samprata.....	21
2.3. Savivaldybės administruojamų kompensacijų teisinis reglamentavimas.....	25
3. ŠILALĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRUOJAMŲ KOMPENSACIJŲ TAIKYMO ANALIZĖ	36
3.1. Socialinių išmokų bei kompensacijų administravimo bei teikimo modelis Šilalės rajono savivaldybėje.....	36
3.2. Socialinė parama Šilalės rajono savivaldybėje 2008-2010 m.....	42
3.3. Kompensacijų už šiluminę energiją, karštą bei šaltą vandenį taikymo 2008-2010m. analizė.....	47
3.4. Šilalės rajono savivaldybės administruojamų kompensacijų sistemos tobulinimas.....	51
IŠVADOS	60
REKOMENDACIJOS.....	62
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	64
PRIEDAI.....	68

Pagrindinės sąvokos:

Būsto išlaidų kompensacija - tai dalinis gyvenamųjų patalpų šildymo, karšto vandens ir kitų išlaidų apmokėjimas mažas pajamas turinčioms šeimoms. (<http://www.sec.lt/pages/zodynas/pa-aiskinimai/B.html#bus>)

Kompensacijos mokėjimo laikotarpis - laiko tarpas, kurį mokama kompensacija. (<http://www.sec.lt/pages/zodynas/pa-aiskinimai/B.html#bus>)

Skurdas - būklė, kai trūksta materialinių, kultūrinių bei socialinių išteklių net mažiausiam gyvenimo lygiui laiduoti. (<http://www.sec.lt/pages/zodynas/pa-aiskinimai/B.html#bus>)

Socialinė atskirtis- visuomenės atsisakymas atskirų savo narių (pavyzdžiui, benamių, narkomanų), jeigu jų gyvenimo būdas neatitinka visuomenės nuostatų arba jie negali palaikyti įprastos socialinės sąveikos, neturėdami tam reikalingų materialinių išteklių, išsilavinimo ir pan. Socialinę atskirtį gali sukelti ir socialinės apsaugos sistemos trūkumai, neleidžiantys daliai gyventojų pasinaudoti šios sistemos galimybėmis. (<http://www.sec.lt/pages/zodynas/pa-aiskinimai/B.html#bus>)

Socialinė parama - pagalba, teikiama pinigais arba natūra asmenims, kurie neturi išteklių būtiniesiems poreikiams patenkinti. (<http://www.sec.lt/pages/zodynas/pa-aiskinimai/B.html#bus>)

Socialinė pašalpa - nesiejama su įmokomis valstybės (savivaldybės) mokama pašalpa neturintiems nustatytų pajamų asmenims. LT pinigine pašalpa, skiriama asmeniui, jei dėl tam tikrų priežasčių jo šeimos pajamos yra mažesnės už nustatytas valstybės remiamas pajamas.

socialinė politika - Visuma priemonių bei politinių veiksmų, kuriais siekiama socialinės gerovės; apima socialinę apsaugą bei priemones, taikomas užimtumo, mokymo bei aprūpinimo būstu srityse. (Didžiojoje Britanijoje, pavyzdžiui, tai yra valstybinė visuomenės gerovės kūrimo politika bei moksliniai jos plėtros, įgyvendinimo ir padarinių tyrimai). (<http://www.sec.lt/pages/zodynas/pa-aiskinimai/B.html#bus>)

Bendrai gyvenantys asmenys – bendrai gyvenantys neįregistravę santuokos vyresni kaip 18 metų asmenys.¹

Būstas (gyvenamosios patalpos) (toliau – būstas) – vienbutis gyvenamasis namas, jo dalis, butas ar kitos gyvenamosios patalpos, tinkamos vienam asmeniui ar šeimai gyventi ir atitinkančios statybos bei specialiųjų normų (higienos, priešgaisrinės saugos ir kitus) reikalavimus metų.²

¹ Lietuvos Respublikos pinigines socialines paramas nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. IX-1675.

² Lietuvos Respublikos pinigines socialines paramas nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. IX-1675.

Būsto naudingasis plotas – gyvenamųjų kambarių ir kitų būsto patalpų (virtuvių, sanitarinių mazgų, koridorių, įstatytų spintų, šildomų lodžijų ir kitų šildomų pagalbinių patalpų) bendras grindų plotas. Į naudingąjį būsto plotą neįskaitomas balkonų, terasų, rūsių, nešildomų lodžijų grindų plotas.³

Šeima – sutuoktiniai arba bendrai gyvenantys asmenys, taip pat susituokęs asmuo, su kuriuo teismo sprendimu dėl sutuoktinių gyvenimo skyrium yra likę gyventi jų vaikai, arba vienas iš tėvų, jų vaikai ir įvaikiai iki 18 metų. Į šeimos sudėtį taip pat įskaitomi nedirbantys mokymo įstaigų dieninių skyrių nesusituokę ir su kitu asmeniu bendrai negyvenantys moksleiviai bei studentai nuo 18 iki 24 metų. Į globėjų (rūpintojų) šeimų sudėtį vaikai, kuriems įstatymo tvarka yra nustatyta globa ar rūpyba, neįskaitomi.⁴

Šeimos (vieno gyvenančio asmens) turto vertės normatyvas – Įstatymo 11 straipsnyje nustatyta turto vertė, kurios neviršijusi šeima (vienas gyvenantis asmuo) turi teisę į piniginę socialinę paramą.⁵

Valstybės remiamos pajamos šeimai (vienam gyvenančiam asmeniui) – Gyventojų pajamų garantijų įstatymo nustatyta tvarka tvirtinamas valstybės remiamų pajamų dydis, padaugintas iš šeimos narių skaičiaus.⁶

Vienas gyvenantis asmuo – vienas gyvenantis vyresnis kaip 18 metų nesusituokęs asmuo, taip pat susituokęs, tačiau teismo sprendimu gyvenantis skyrium ir neturintis vaikų asmuo arba susituokęs turintis vaikų asmuo, su kurio sutuoktiniu teismo sprendimu yra likę gyventi jų vaikai, bei nesusituokusios nėščios moterys iki 18 metų, kol joms iki gimdymo yra likę ne daugiau kaip 70 kalendorinių dienų (suėjus 28 nėštumo savaitėms ir daugiau). Vienu gyvenančiu asmeniu nelaikomi nedirbantys mokymo įstaigų dieninių skyrių moksleiviai ir studentai iki 24 metų.⁷

³ Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. IX-1675.

⁴ Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. IX-1675.

⁵ Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. IX-1675.

⁶ Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. IX-1675.

⁷ Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. IX-1675.

IVADAS

2008m ryškėjanti pasaulinė ekonominė- finansinė krizė įtakojo ir Lietuvos ekonomiką. Lietuvoje krizė didžiausią mastą pasiekė 2009 metais. Žymus paklausos sumažėjimas šalies viduje ir pagrindinėse Lietuvos eksporto rinkose, kreditavimo suvaržymai neigiamai paveikė Lietuvos ekonomiką. Smarkiai sumažėjo darbo paklausa, daugybė gyventojų prarado darbo vietas, sulėtėjo pajamų augimas. Šalies socialiniai ekonominiai pokyčiai, sparčiai blogėjanti gyventojų ekonominė padėtis, nedarbo lygis sukėlė gyventojams sunkumų, atsiskaitant už suteiktas komunalines paslaugas: šiluminę energiją, šaltą, bei karštą vandenį, gyventojai tapo nepajėgūs sumokėti už suteiktas paslaugas.

Pastarojo laikmečio Lietuvos situacija, joje vykstančios socialinės- ekonominės permainos sąlygoja valstybės vykdomos socialinės bei šeimos politikos pagrindinius tikslus. Svarbi socialinės apsaugos sistemos dalis yra socialinė parama. Jos pagrindinis tikslas- sudaryti būtiniausias gyvenimo sąlygas šeimoms, kurių gaunamos pajamos dėl objektyvių priežasčių yra nepalankios, o gebėjimas pasirūpinti patiems savimi – ribotas.

Siekiant integruoti socialiai pažeidžiamus asmenis į visuomenę, panaudojant efektyvias socialines paramos priemones, Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą „Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims“ įstatymą.⁸ Kad racionaliau panaudoti valstybės biudžeto lėšas, įstatymas numato efektyvesnį kompensavimo už būsto šildymą mechanizmą nepasiturintiems gyventojams, bei piniginės socialinės paramos teikimą, derinant ją su socialinėmis paslaugomis. Taip užtikrinama motyvacija dirbti ir patiems gyventojams realizuoti savo socialinę paskirtį, taip pat įvertinant principą, kad kova su socialine atskirtimi neskatintų atsisakyti aktyvių asmeninių pastangų išbristi iš skurdo, o skurdo mažinimas netaptų skurdo finansavimu.

Valstybė susiduria su veiksmingų skurdo mažinimo priemonių taikymo problema, netikslingu socialinių išmokų panaudojimu, o visuomenė – su nenorinčiųjų arba dėl objektyvių priežasčių negalinčiųjų užsidirbti pragyvenimui išlaikymo našta.

Socialinės paramos skyrius rajone įgyvendina pagrindinę socialinę nuostatą- padėti tenkinti būtiniausius poreikius tiems asmenims, kurių pajamos yra nepakankamos, o gebėjimas patiems pasirūpinti savimi dėl objektyvių, nuo jų nepriklausomų priežasčių yra ribotas, vykdo Valstybės deleguotas savivaldybėms funkcijas piniginių socialinių išmokų srityje: skiria ir išmoka socialines išmokas įvairioms gyventojų

⁸ Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. IX - 1675.

grupėms, sutvarko dokumentus, turintiems teisę gauti kompensacijas už komunalines paslaugas, apskaičiuoja šeimos pajamas ir turtą, suteikiančias teisę į būsto šildymo, karšto, bei šalto vandens išlaidų kompensacijas. Kai būstui šildyti ir karštam vandeniui ruošti naudojama centralizuotai teikiama šiluma, kompensacijas skaičiuoja savivaldybės kontroliuojama įmonė - UAB „Šilalės šilumos tinklai“.

Centralizuotas šilumos tiekimas, kaip parodė daugelio Vakarų Europos šalių patirtis, yra gyventojams labiausiai priimtinas šiluma aprūpinimo būdas, skaičiuojantis savo egzistavimo pradžią nuo 1876m. JAV. Lietuvoje centralizuoto šilumos tiekimo pradžia laikoma 1947 m. birželio 7d., kai Kaune iš Petrašiūnų šiluminės elektrinės buvo pradėtas tiekti garas popieriaus fabrikui. 1948m iš šios elektrinės pradėtas tiekti ir karštas vanduo gyvenamiesiems namams. Vėlesniais metais centralizuotas šilumos tiekimas Lietuvoje buvo sparčiai vystomas ir, galima sakyti, kad jau 1990 m. buvo pasiektas tas lygis, kurį turime dabar.

UAB „Šilalės šilumos tinklai“ yra savivaldybės įmonė, kurios paslaugomis naudojasi bendrovės administruojamų daugiabučių namų gyventojai ir bendrovės. Įmonės teikiamos paslaugos yra svarbios ir reikšmingos kasdieniniame žmonių gyvenime. Įmonės veikla- šilumos ir karšto vandens tiekimas.

Tyrimo aktualumas. Šiluminės energijos tiekimo paslaugos, bei šių sąnaudų kompensavimas šio sunkmečio sąlygomis sulaukia ypatingo dėmesio. Todėl jos nagrinėjimas yra aktualus moksliniu ir praktiniu požiūriu. Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymas⁹. reglamentuoja paramos skyrimą, vadovaujantis pajamų ir turto vertinimo principu. Taigi, svarbu išsiaiškinti ar tokiu būdu teikiama piniginė socialinė parama leidžia pasiekti geresnį socialinį rezultatą, ar teisinės normos pasiteisina.

Hipotezė- socialiniai ekonominiai pokyčiai, sparčiai blogėjanti gyventojų ekonominė padėtis, nedarbo lygis, didina valstybės biudžeto lėšų panaudojimą mažas pajamas gaunančių asmenų kompensacijoms už šildymą. Dabartinė pajamų kompensavimo sistema mažina darbo paskatas ir skatina žmones gyventi iš pašalpų.

Mokslinė problema. Šalies socialiniai ekonominiai pokyčiai, sparčiai blogėjanti gyventojų ekonominė padėtis, nedarbo lygis ateityje turės neigiamų socialinių ir ekonominių padarinių. Lietuvos valstybė bent jau įstatymų lygmenyje siekia suteikti apsaugą ir socialines garantijas šeimai.

Kiekvienais metais socialinei apsaugai išleidžiama milijonai litų. Svarbu ne tik duoti mažas pajamas turinčioms šeimoms pašalpas, įvairias kompensacijas, bet ir skatinti jas keistis, šalinti priežastis, neleidžiančias įveikti skurdo.

⁹ Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims“ įstatymas. (2003 m. liepos 1 d. Nr. IX-1675).

Literatūroje daug išnagrinėta, kaip demografinė padėtis pakeitė piniginę socialinę paramą gaunančias šeimas, tačiau iki šiol yra mažai žinoma apie atvirkštinį procesą - piniginės socialinės paramos įtaką šeimai.

Konceptualus ir metodologiškas požiūris į didėjančių šildymo kainų įtaką kompensacijoms už būsto šildymą, bei jų vertinimas, yra aktuali ir sprendžina mokslinė problema. Sprendžiant šią problemą, ieškoma atsakymų į tokius svarbius tyrimo klausimus:

- kaip teoriškai ir praktiškai identifikuoti šilumos išlaidų kompensacijas?
- Kaip įvertinti ir nustatyti kompensacijų kitimo tendencijas, keičiantis šilumos kainai?

Magistro darbo problema teoriniu aspektu. Pasaulyje socialinės apsaugos sąvoka interpretuojama įvairiai. Kiekvienas autorius ją apibūdina savitai. Kai kuriose šalyse socialinės apsaugos apibrėžimas pateikiamas įstatyme. Jei taip nėra, tai bent nurodoma, kurie susitarimai valstybinės teisės požiūriu priklauso socialinės apsaugos teisės sričiai. Dažniausiai tai daroma tose šalyse, kur siekiama visus socialinės apsaugos teisinius aktus sudėti į vieną kodeksą ar teisės dokumentų rinkinį. Tačiau kai kuriose šalyse gali ir nebūti teisinio socialinės apsaugos apibrėžimo. Jos turi savo socialinės apsaugos doktriną apibrėžiančią socialinės apsaugos objektą. Be to, yra šalių, kuriose apskritai neegzistuoja socialinės apsaugos sąvoka. Šiose šalyse manoma, kad tokios sąvokos kaip „socialinis draudimas“, „socialinė parama“ ir pan. yra nepakankamai tarpusavyje susijusios, kad jas būtų galima sujungti į vieną platesnę ir apibendrinančią sąvoką „socialinė apsauga“¹⁰.

Yra autorių, kurie socialinę apsaugą apibrėžia kaip piniginių ir natūrinių pašalpų bei paslaugų teikimą tam tikroms gyventojų grupėms.

Plačiau socialinės apsaugos apibrėžimą pateikia TDO pranešime „Kelyje į XXI amžių. Socialinės apsaugos raida“. Čia socialinė apsauga greičiau traktuojama kaip atsakas į pagalbos šauksmą, o ne kaip sudėtingas mechanizmas, teikiantis tokią pagalbą. Kitur irgi pritariama tokiai socialinės apsaugos sampratai. Jų nuomone, socialinė apsauga saugo nuo rizikos, susijusios su industrinės visuomenės atsiradimu ir vystymuisi, arba, kitaip tariant – nuo socialinės rizikos. Tačiau nepasakoma, apie kokią apsaugą kalbama, ir kokia rizika yra socialinė¹¹.

R. Lazutka teigia, jog „...socialinę apsaugą galima suprasti kaip visapusišką žmogaus apsaugą nuo pajamų praradimo. Ši apsauga pasireiškia piniginėmis išmokomis socialinių rizikų atvejais.

¹⁰ Danny Pieters (1998). Įvadas į pagrindinius socialinės apsaugos principus. Vilnius, 11 psl.

¹¹ Danny Pieters (1998). Įvadas į pagrindinius socialinės apsaugos principus. Vilnius, 12 psl.

Teikiama ir nepiniginė parama žmonėms, kuriems gresia pavojus susidurti su socialine rizika arba jau susidūrusiems su ja (perkvalifikavimo kursai bedarbiams, medicinos pagalbos priemonės ir pan.)¹².

L.Dromantienė „Pranešime apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje“ teigia, „...jog šalies socialinės apsaugos sistemą sudaro dvi pagrindinės dalys: socialinis draudimas ir socialinė parama“.

Galima teigti, kad Lietuvoje socialinė apsauga suprantama kaip privalomas (valstybinis) socialinis draudimas ir socialinis aprūpinimas bei socialinė šalpa (parama). Tai labiausiai šiuo metu paplitusios socialinės apsaugos formos.

Magistro darbo problema praktiniu aspektu. Dabartinė Lietuvos socialinė politika pradėta formuoti 1991 m., po nepriklausomybės atkūrimo. Tada pradėta kurti socialinės paramos sistemos pagrindai, priimti įstatymai, numatytos įgyvendinimo priemonės, sukurtos vykdančios institucijos. Socialinė pagalba asmenims, netekusiems pajamų arba turintiems nepakankamas pajamas pragyventi, šiuo metu yra teikiama socialinio draudimo ir socialinės paramos forma.

Pagrindinė socialinės paramos sistemos nuostata yra ta, kad ji negali užtikrinti ilgalaikio ekonominio ir socialinio saugumo, o tik padeda jam išgyventi ekstremaliomis sąlygomis. Socialinės paramos sistema turi būti organizuojama taip, kad būtų skatinamas pačių žmonių aktyvumas ir atsakomybė už save bei savo šeimą.

Piniginės socialinės paramos išmokos padidina nepasiturinčių žmonių pajamas, kartu sumažindamos gyventojų pajamų skirtumus. Tokiu būdu jos veikia gyventojų pajamų pasiskirstymą šalyje. Socialinėms išmokoms finansuoti būtinos lėšos, kurios gaunamos apmokestinus pasiturinčių gyventojų pajamas arba ekonominės veiklos rezultatus. Mokesčiai sumažina ekonomiškai aktyvių bei pasiturinčių gyventojų pajamas, o taip pat lemia mažesnę pajamų diferenciaciją. Taigi pajamų perskirstymas padidina pajamų lygybę šalyje, kartu ir socialinį teisingumą. Kita vertus, dosnios ir lengvai skiriamos socialinės išmokos sumažina jų gavėjų paskatas ieškoti darbo arba imtis mažai apmokamų darbų, o per dideli mokesčiai vėlgi sumažina pasiturinčių gyventojų norą papildomai uždirbti arba investuoti savo pajamas. Tai veda prie ekonominio efektyvumo mažėjimo. Socialinis teisingumas ir ekonomikos efektyvumas – du pageidaujami visuomenės tikslai. Tačiau praktika rodo, kad abu tikslai negali būti pasiekti vienu metu. Laisva rinka užtikrina ekonomikos efektyvumą, tačiau jis gali būti pasiektas esant labai didelei pajamų paskirstymo nelygybei visuomenėje. Antra vertus, vis didesnę pajamų lygybę užtikrinanti valstybės politika, daugelio ekonomistų nuomone, turi neigiamos įtakos ekonomikos augimui. Ekonominėje teorijoje šis sąryšis yra vadinamas socialinio teisingumo ir ekonominio efektyvumo dilema. Kadangi piniginių socialinių išmokų

¹² Lazutka, R. (2001). Socialinė apsauga. Žmogaus socialinė raida. Vilnius, 134 psl.

dėka galima keisti pajamų paskirstymą, kuris daro įtaka ekonomikos augimui, svarbu žinoti, koks optimalus pajamų nelygybės lygis.

Tyrimo objektas –Šilalės rajono savivaldybės administruojama kompensacijų sistema

Tyrimo tikslas – ištirti savivaldybės administruojamų kompensacijų sistemos administravimą Šilalės rajono savivaldybėje ir įvertinti jos tobulinimo galimybes.

Iškeltam tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai:

1. Išanalizuoti valstybės socialinės politikos aspektus, pateikiant socialinės paramos išlaidų struktūros analizę;
2. Išanalizuoti įstatymine bazę, reglamentuojančią pinigine socialinę paramą Lietuvoje, šilumos tiekimą ir kompensavimą.
3. Atlikti pinigines socialinės paramos šeimoms analizę Lietuvoje.
4. Išanalizuoti Šilalės rajono savivaldybės administruojamų kompensacijų taikymą.
5. Atlikti atskirų pinigines paramos rūšių analizę, išsiaiškinti jų efektyvumo ir neefektyvumo priežastis, bei pateikti tobulinimo kryptis.

MD problemos sprendinio projektas. Šiuo metu Lietuvoje pinigines socialinės paramos ištekliai nėra naudojami pakankamai efektyviai, o egzistuojanti pajamų kompensavimo sistema mažina darbo paskatas. Atlikus pinigines socialinės paramos efektyvumo analizę, bus konkretizuotos racionalesnės pinigines socialinės paramos išteklių naudojimo priemonės, kurias įgyvendinus, teikiama gyventojams pinigine parama taps veiksmingesnė.

Problemų sprendimo strategijos strateginiai tikslai:

1. Pritraukti daugiau žmonių į darbo rinką, užtikrinti teisingus darbo santykius ir tinkamas darbo sąlygas, efektyviau investuoti į žmogiškuosius išteklius.
2. Siekti efektyvios socialinės apsaugos, sudaryti palankias sąlygas šeimoms bei užtikrinti socialiai pažeidžiamų gyventojų grupių socialinę integraciją

Darbo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė.

Literatūros studijavimas- neatsiejama darbo dalis. Nagrinėta atskirų straipsnių, skelbtų visuomenės informavimo priemonėse, projektų, paraiškų analizė. Panaudoti įvairių autorių straipsniai periodinėje spaudoje, interneto svetainėje, kurie darbe cituojami, lyginami skirtingi požiūriai. Atlikta dokumentų (Lietuvos Respublikos įstatymų , Vyriausybės nutarimų bei kitų teisės aktų) analizė, mokslinės literatūros apie savivaldybių institucinę struktūrą, jos specifiką analizė.

2. Dokumentų turinio analizė.

Tiriant veiksnius, įtakančius piniginės socialinės paramos gavėjų skaičių, bei išlaidas socialinei paramai, naudotasi UAB „Šilalės šilumos tinklai“ 2000-2010 metų sąskaitomis, bei paraiškomis, rašytomis Šilalės rajono savivaldybės administracijos socialinės paramos skyriui.

3. Statistinių duomenų analizė.

Statistinių duomenų analizė atlikta taikant aprašomosios statistikos metodus. Duomenys analizuojami, lyginami, įvardijami veiksniai, įtakoiantys išlaidų socialinei paramai, bei kompensacijoms didėjimą.

1. VALSTYBĖS PARAMOS SOCIALINĖS POLITIKOS GAIRĖS

1.1. Piniginės socialinės paramos išlaidų struktūros analizė

Svarbiausias socialinės politikos uždavinys: patenkinti pirminius žmogaus poreikius, jei jis pats to nepajėgia padaryti. Valstybės socialinė politika- tai piniginių išmokų ir paslaugų paskirstymas, atsižvelgiant į gaunamų pajamų dydį ar jų praradimą, arba nemokamą socialinių paslaugų teikimą nepakankamai aprūpintiems piliečiams. Lietuvoje socialiniai reikalai yra gana problematiški. Nors valstybė ir stengiasi kovoti su skurdu, tačiau jo lygis yra vis dar gana aukštas, taip pat per pastarąjį dešimtmetį padaugėjo benamių skaičius, aukštas bedarbystės lygis, padaugėjo neįgaliųjų skaičius. Tokia padėtis skatina kalbėti ir spręsti šias problemas. Taigi krašto demografiniai ir ekonominiai veiksniai nulemia socialinės paramos poreikį.

Socialinės paramos sistemos plėtojimas ir tobulinimas nėra sustojęs. Ypač dabar, Lietuvai esant Europos Sąjungoje turi būti siekiama tobulinti šią sistemą, norint priartėti prie ES socialinės paramos standartų.

Valstybėje joje kylančias socialines problemas sprendžia įvairiai, priklausomai nuo konkrečios srities. Šiame darbe kalbama apie šeimos (vieno gyvenančio asmens) teisę į piniginę socialinę paramą. Norint visapusiškai atsakyti į šio darbo klausimą, būtina aptarti ir kitus susijusius klausimus, kurių aiškinimasis ir atsakymas veda į šią konkrečią socialinės paramos dalį. Socialinė parama kartu su socialiniu draudimu sudaro socialinės apsaugos sistemą. Socialinė parama yra antroji sudėtinė socialinės apsaugos sistemos dalis. Jos paskirtis- užtikrinti būtinausių poreikių patenkinimą asmenims, kurių pajamų iš darbo, socialinio draudimo ir kitų šaltinių neužtenka šiems poreikiams patenkinti.¹³ Be to, ji turi teikti pagalbą tiems, kurių gebėjimas pasirūpinti savimi yra nepakankamas.

Nors lėšos, kuriomis disponuoja socialinė parama, daugiau nei dvigubai mažesnė už socialinio draudimo lėšas, tačiau jos veiklos pobūdis kur kas sudėtingesnis ir įvairesnis negu socialinio draudimo.

Pagrindinis žmonių pragyvenimo šaltinis yra darbo pajamos. Tam tikra visuomenės dalis- seni žmonės, neįgalūs, ligoniai- negali dalyvauti darbo rinkoje. Kad galima būtų užtikrinti tokių žmonių normalų gyvenimą, jais turi pasirūpinti valstybė. Tuo tikslu kuriama socialinės apsaugos sistema, kurios esmė- lėšas perskirstyti tarp darbingų ir nedarbingų bei gaunančių mažas pajamas asmenų. Socialinės apsaugos sistema- tai valstybės nustatytų socialinių ekonominių priemonių visuma, teikianti gyvenimui

¹³ Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje 1999

reikalingų lėšų ir paslaugų šalies gyventojams, kurie dėl įstatymų nustatytų priežasčių negali apsirūpinti iš darbo ir kitokių pajamų arba yra nepakankamai aprūpinti.

Socialinė parama yra teikiama trimis būdais:

- Socialinėmis paslaugomis ir socialine globa;
- Pašalpomis ir piniginėmis išmokomis;
- Šalpa daiktais.

Socialinė parama neužtikrina žmogui ilgalaikio ekonominio ir socialinio saugumo - ji tik padeda jam integruotis visuomenėje ir išgyventi ekstremaliomis situacijomis. Ji skirta būtinausiems žmonių socialiniams poreikiams tenkinti ir padėti žmogui integruotis visuomenėje. Socialinės paramos uždavinys - teikti paramą labiausiai jos reikalingiems asmenims ir ją organizuoti taip, kad būtų derinami įvairių socialinių grupių interesai ir stiprinamas žmonių aktyvumas. Šio uždavinio sėkmingą įgyvendinimą lemia tai, kad į socialinės paramos sistemą nepatektų atsitiktiniai asmenys, o tik tie, kuriems parama yra būtina.

Piginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) rūšys yra šios:

1. Socialinė pašalpa;

2. Būsto šildymo išlaidų, išlaidų šaltam vandeniui bei nuotėkoms ir išlaidų karštam vandeniui kompensacijos.

Piniginė socialinė parama daugiausia teikiama pašalpomis arba kompensuojant tam tikras išlaidas (šildymo, transporto ir kt.). Dalis piniginės socialinės paramos teikiama įvertinant pajamas, kita dalis - tam tikroms gyventojų kategorijoms be pajamų patikrinimo

Socialinė parama šeimai gali būti teikiama dviem būdais:

➤ **Kategoriniu** – nepriklausomai nuo šeimos turto ir pajamų; ši pašalpa apima kategorines pašalpas, taip pat lengvatas, kompensacijas ir nuolaidas;

➤ **Testavimo** – parama teikiama nepasiturinčioms šeimoms, įvertinus jų turtą ir pajamas; apima testuojamąsias pašalpas, taip pat įvairias kompensacijas ir lengvatas.

Pašalpos šeimoms, nepriklausančioms nuo pajamų:

Šeimose, auginančioms vaikus:

- ✓ *Vienkartinė išmoka vaikui (gimus arba įvaikinus)*
- ✓ *Išmoka vaikams, šeimoms, auginančioms tris ir daugiau vaikų*

Vaikams, kuriems nustatyta globa (rūpyba):

- ✓ *Globos (rūpybos) išmoka*
- ✓ *Vienkartinė išmoka būstui įsigyti arba įsikurti*

Vienkartinė išmoka nėščiai moteriai

Laidojimo pašalpa

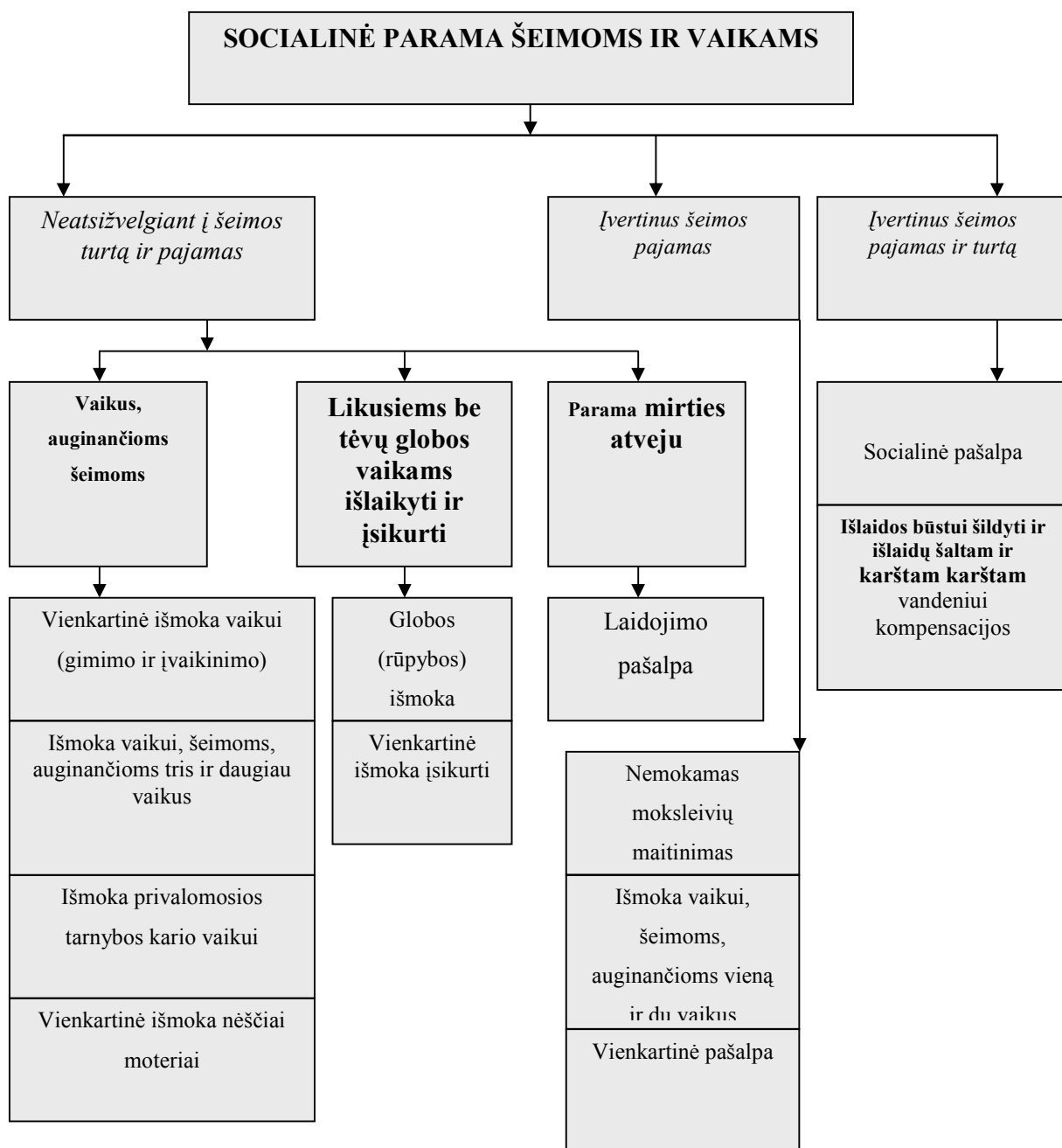
Pašalpos šeimoms, gaunančioms mažas pajamas:

- ✓ Socialinė pašalpa
- ✓ Kompensacija už būsto šildymą, šaltą ir karštą vandenį
- ✓ Išmoka vaikams, šeimoms, auginančioms vieną arba du vaikus
- ✓ Nemokamas maitinimas vaikams mokykloje
- ✓ Parama mokiniams mokyklai pasirengti

Remiamų asmenų pajamų ir turto testavimas reikalingas tam, kad socialinę paramą gautų tie asmenys ir šeimos, kuriems jos labiausiai reikia.

Lietuvoje egzistuojanti socialinės paramos šeimoms ir vaikams klasifikacijos ir paramos rūšių schema pavaizduota 1 pav¹⁴.

¹⁴ Tartilas, J. (2005). Socialinės saugos pagrindai. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.

1 pav. Socialinės paramos šeimoms ir vaikams klasifikacija bei paramos rūšys

1.2. Lietuvos socialinės apsaugos finansavimo analizė

Kaip rašoma 2009-2010 m socialiniame pranešime, globali pasaulinė ekonominė krizė tapo iššūkiu, palietusiu kiekvieną Lietuvos šeimą. Svarbiausias valstybės tikslas buvo apsaugoti labiausiai

pažeidžiamus visuomenės narius, o tai padaryti buvo galima tik pasidalijant sunkmečio našta solidariai, todėl imtasi nelengvų ir sudėtingų sprendimų.

Kompensacijoms už šiluminę energiją, šaltą bei karštą vandenį reikalingos lėšos, vadovaujantis Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymu skiriamos savivaldybėms iš valstybės biudžeto. Mano nagrinėjamos kompensacijos priklauso socialinei apsaugai.

1 lentelė. 2005m -2008 m. valstybės biudžetų išlaidos

(tūkst. Lt)

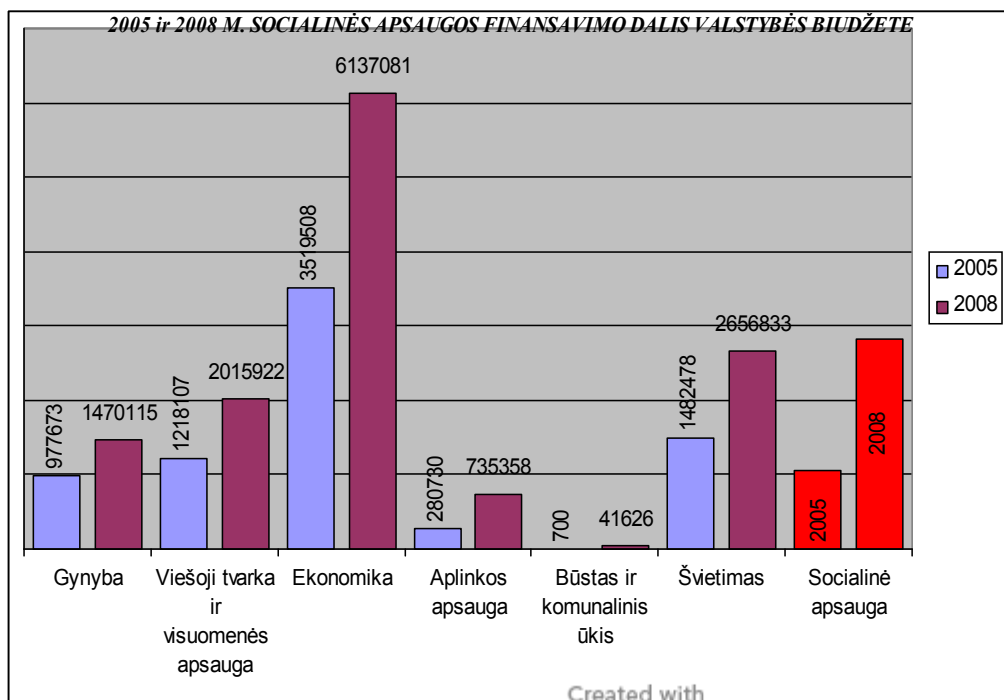
	2005	2006	2007	2008
Gynyba	977673	1293580	1739493	1470115
Viešoji tvarka ir visuomenės apsauga	1218107	1416111	1590250	2015922
Ekonomika	3519508	4604993	5146516	6137081
Aplinkos apsauga	280730	473183	687830	735358
Būstas ir komunalinis ūkis	700	3849	22446	41626

Šaltinis: Socialinės apsaugos ir darbo Ministerijos duomenys

Socialinė apsauga 1048968 1271530 2061669 2825667

IŠ VISŲ IŠLAIDŲ 2005-2008 metų valstybės biudžeto išlaidas, matome, kad daugiausia išlaidų šiuo laikotarpiu skiriama ekonomikai, švietimui ir socialinei apsaugai. Iš lentelėje pateiktų duomenų matome, kad socialinei apsaugai 2008m skirta 2 825 667 Lt, kas sudaro 11 proc. visų biudžeto išlaidų.

Lentelės duomenys pavaizduoti diagrama:

Diagramoje matome, kad biudžeto išlaidos 2008 metais, lyginant su 2005 metais išaugo visose srityse: ir ekonomikoje, švietime, gynyboje, socialinėje apsaugoje.

Iš piniginės socialinės paramos išlaidų struktūros analizės galima daryti išvadą, kad pagrindinių piniginių išmokų: socialinės pašalpos, išmokų vaikams ir šildymo išlaidų paramos principų pakeitimai gali daryti labai žymų poveikį piniginės paramos sistemos efektyvumui, nes būtent šioms išmokoms tenka esminė piniginės paramos išlaidų dalis.

1.3. Socialinės politikos įtaka šildymo sektoriui

Lietuvoje, kaip ir visame posocialistiniame pasaulyje, energetikos infrastruktūra santykinai labai gerai pasiekia netgi skurdžiausius gyventojus. Viena vertus, tai yra pozityvus veiksnys, kita vertus, kyla klausimas, ar tokia padėtis atitinka ekonominius pajėgumus. Kadangi paslaugų sumažėjimas arba paslaugos kainos dalies reikšmingas padidėjimas šeimos biudžete visuomet skausmingas ir atrodytu politiška nepriimtinas, Vyriausybė yra įsivėlusį į subsidijų politiką. Viena subsidijų forma yra kainų reguliavimas, dėl kurio įvyksta vidinis kryžminis subsidijavimas, pasireiškiantis tuo, kad smulkūs vartotojai moka mažiau nei būtų rinkos kaina. Šios politikos gamtinių dujų sektoriuje pasekmė – sąlyginai daugiau vartotojų atsisakė centralizuoto šildymo sistemos paslaugų ir pasirinko autonomiņą dujinį šildymą, nuo ko nukentėjo centralizuoto šildymo sistemos konkurencingumas.

Kita subsidijų rūšis yra kainų kompensavimas, kuris yra išlikęs šildymo srityje ir daro didžiulę įtaką visam sektoriui. Subsidijas gaunantys vartotojai nėra suinteresuoti nei energijos taupymu, nei savo gyvenamojo ploto optimizavimu. Tai tampa nepagrįstai didele našta biudžetui, iš kurio mokamos subsidijos, ir subsidijas gaunančių asmenų kaimynams daugiabučiuose namuose, kuriuose subsidijas gaunantys asmenys linkę labiau eikvoti energiją ir nesiimti taupymo priemonių, ypač susijusių su investicijomis. Tai sąlyginai didina šilumos paklausą, ypač tarp nemokių vartotojų. Be to kompensacijas gaunantieji nėra suinteresuoti sumažinti šilumos nuostolius.

Socialinės politikos sprendimai sumaišyti su energetikos politika iškraipo rinkos signalus vartotojams. Parama, skiriama šilumos vartojimui, sumažina paskatas bei galimybes mažinti šilumos vartojimą ir ieškoti efektyvesnių šilumos panaudojimo būdų kylant šilumos kainoms, kaip tai vyktų rinkos sąlygomis. Jei valstybė nusprendžia remti mažiau pasiturinčius piliečius, nesusijusios su vartojimu tiesioginės išmokos žymiai mažiau užgožtų rinkos signalus bei leistų šilumos vartotojams priimti efektyvesnius sprendimus.

Daugiausia gyventojų kompensacijas už šildymą gauna tose vietovėse, kur šildymo kaina yra didesnė. Kuo šilumos kaina yra aukštesnė, tuo daugiau žmonių įgyja teisę į būsto šildymo kompensaciją.

Ūkio ministerija, koordinuodama šilumos ūkio plėtros techninę politiką ir rengdama strategines kryptis, siekia plėtoti patikimą, kokybišką, mažiausių sąnaudų šalies mastu reikalaujantį šilumos tiekimo būdą, diegti konkurenciją tarp šilumos gamintojų ir namo vidaus tinklų prižiūrėtojų, teisiškai reglamentuoti vartotojų ir šilumos tiekėjų santykius.

Reikėtų pradėti įgyvendinti regioninę politiką ne pagal apskritis, bet didesniais regionais. Tokiu būdu būtų išvengiama teikiamo finansavimo diferencijavimo pagal tam tikrus teritorinius vienetus, o atkreipiamas dėmesys į kiekvieno regiono gyventojų poreikius.

Centralizuotos šilumos vartotojai remiami iš biudžeto taikant pridėtinės vertės mokesčio lengvatą, mokant išmokas socialiai remtiniams asmenims, dotuojant investicines programas. Lietuvoje yra įvairių sunkumų, bet atrodo, kad viena didžiausių centralizuoto šildymo problemų yra neefektyvus daugiabučių pastatų valdymas, pastatų ūkis nudėvimas, prasta daugiabučių gyvenamųjų namų kokybė, renovacijos praktiškai nevyksta, lemianti ženkliai didesnes gyventojų išlaidas šilumos energijai, o tai turi tiesioginę įtaką ir socialiai remtinų asmenų kompensacijų dydžiui. Daugumos Lietuvos gyventojų ekonominė padėtis gerėja per lėtai, kad išlaidos šildymui taptų nereikšmingos jų asmeniniam biudžetui.

2. SAVIVALDYBĖS ADMINISTRUOJAMŲ KOMPENSACIJŲ SISTEMA

2.1. Savivaldybių funkcijos

Pagal šiuo metu galiojantį Vietos savivaldos įstatymą,¹⁵ savivaldybių funkcijos pagal sprendimų priėmimo laisvę skirstomos į:

- Savarankiškasias (pvz., ikimokyklinis vaikų ugdymas; vaikų ir jaunimo papildomas ugdymas bei užimtumas, profesinis mokymas; socialinių paslaugų įstaigų steigimas; savivaldybės gyventojų sveikatos priežiūros rėmimas iš savivaldybės biudžeto; gyventojų užimtumo, viešųjų bei sezoninių darbų organizavimas; dalyvavimas užtikrinant viešąją tvarką ir gyventojų rimtį; savivaldybės saugomų teritorijų steigimas ir kt.). Įgyvendindamos šias funkcijas, savivaldybės turi sprendimų iniciatyvos, jų priėmimo bei įgyvendinimo laisvę ir yra atsakingos už šių funkcijų atlikimą;
- Valstybines (perduotas savivaldybėms), pvz., civilinės būklės aktų registravimas; įstatymų priskirtų registrų tvarkymas; socialinių išmokų skaičiavimas ir mokėjimas, kompensacijų (šildymo išlaidų, išlaidų šaltam ir karštam vandeniui ir kt.) skaičiavimas, kompensacijų kietam ir kitokiam kurui skaičiavimas ir mokėjimas.; savivaldybei priskirtos valstybinės žemės ir kito valstybės turto valdymas, naudojimas ir disponavimas juo patikėjimo teise; valstybės garantijų nuomininkams, išsikeliantiems iš savininkams gražintų namų vykdymas; ūkininkų ūkių registravimas; pasėlių deklaravimas ir kt.

Valstybines (perduotas savivaldybėms) ir savarankiškas savivaldos įstatyme numatytas funkcijas vykdo, bei priima sprendimus mokėti asmenims šalpos išmokas ir išmokas vaikams tiesiogiai iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, savivaldybių socialinės paramos skyriai. Savivaldybių funkcijos pagal veiklos pobūdį skirstomos į vietos valdžios, viešojo administravimo ir viešųjų paslaugų teikimo. Vietos valdžios funkcijas įstatymų nustatyta tvarka atlieka savivaldybės taryba. Viešojo administravimo funkcijas įstatymų nustatyta tvarka atlieka savivaldybės taryba, savivaldybės vykdomoji institucija (vykdomosios institucijos), kiti savivaldybės įstaigų ir tarnybų vadovai, valstybės tarnautojai, kuriems teisės aktai ar savivaldybės tarybos sprendimai suteikia viešojo administravimo teises savivaldybės teritorijoje. Viešąsias paslaugas teikia savivaldybių įsteigti paslaugų teikėjai arba pagal sudarytas sutartis kiti viešai pasirenkami fiziniai ar juridiniai asmenys.

Bendriems tikslams pasiekti savivaldybė gali sudaryti jungtinės veiklos sutartis arba bendrų

¹⁵ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. Valstybės žinios, 2008, Nr. 113-4290.

viešųjų pirkimų sutartis su valstybės institucijomis ir (arba) kitomis savivaldybėmis.

Savivaldybė gali perduoti įgyvendinti administracinių ir viešųjų paslaugų funkcijas kitai savivaldybei abipusiu savivaldybių tarybų sutarimu sutarčių pagrindu, tačiau už šių funkcijų įgyvendinimą atsakinga yra funkcijas perduodanti savivaldybė.

Viešoji paslauga – valstybės ar savivaldybių įsteigtų specialių įstaigų bei organizacijų veikla, teikianti gyventojams socialines, švietimo, mokslo, kultūros ir kitas įstatymų numatytas paslaugas. Vykstantys socialiniai, ekonominiai ir technologiniai pokyčiai bei augantys fizinių asmenų ir verslo subjektų lūkesčiai lemia ir būtinus pokyčius valstybinėse institucijose. Sėkmingą valstybinių institucijų veiklą užtikrina aukšta teikiamų paslaugų kokybė, efektyviai veikiantys procesai, priimamų sprendimų skaidrumas bei viešojo ir privataus sektorių partnerystė. Dalį savivaldybės kompetencijai įstatymo priskiriamų funkcijų pilnai arba bent didžiąja dalimi gali atlikti savivaldybės nuosavybės arba iš dalies privačios įmonės ir įstaigos. Tai daugiausia civilizacijos raidoje atsiradusi ūkinė veikla, pradėta vykdyti pačių savivaldybių arba jų iniciatyva, kuri dėl savo specifikos yra monopolistinė, arba negali būti reguliuojama rinkos metodais. Viena iš šių funkcijų būtų centralizuotas šilumos, bei karšto vandens tiekimas. Šią paslaugą teikia, bei kompensacijas už šiluminę energiją taiko UAB „Šilalės šilumos tinklai

2.2 Kompensacijų sistemos samprata

Nemaža Lietuvos gyventojų dalis naudojami lengvatiniams paslaugomis: transporto lengvatomis, kompensacijomis už šildymą ir karštą vandenį, nemokamais telefono pokalbiais, subsidijuojamomis palūkanomis būsto įsigijimui ir pan. Šios lengvatos traktuojamos kaip socialinė parama tam tikroms gyventojų grupėms.

Kita socialinė paslauga yra kompensacijos už šildymą ir karštą vandenį. Ši paslauga teikiama - mokant kompensacijas paslaugos tiekėjui, už tai, kad jis aptarnauja tam tikrą visuomenės dalį. Lietuvos miestuose apie 75 proc gyvenamųjų namų ploto šildoma iš centralizuoto šilumos tiekimo sistemų. Pagal AB „Lietuvos energija“ reorganizavimo įstatymą visas centralizuoto šilumos tiekimo ūkis buvo atskirtas nuo šios monopolijos ir padalytas į 6 regionines įmones ir perduotas savivaldybėms. Susikūrė Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio ir Alytaus regioninės centralizuoto šilumos tiekimo įmonės. Regionas – vientisa valstybės teritorijos dalis, kurioje įgyvendinama nacionalinė regioninė politika¹⁶, ir teikiama pagalba, atitinkanti regionų plėtros tikslus (Regioninės plėtros įstatymas, 2000).

¹⁶:http://www.vrm.lt/fileadmin/Padaliniu_failai/RPD/Vietine_pletra_Situacijos_analize_ir_tendencijos_SSG_G_analize.doc

Regionas yra svarbiausia dalis viešosios teisės, išleistos žemesniu nei Valstybė lygiu ir susietos su politine savivalda. Regionai identifikuojami nacionalinėse konstitucijose arba įstatymuose, kurie garantuoja jam autonomiją, identiškumą, galias ir organizacines struktūras (Europos regioninės plėtros deklaracija, 2005). Vėliau regioninės šilumos tiekimo įmonės buvo skaidomos į rajonines.

Šildymo kompensacijos priklauso nuo šeimos pajamų, kurių nustatymas, nesant visuotinio pajamų deklaravimo formalių procedūrų, negali būti tikslus. Taigi, tiesioginiai kaštai yra nulemti šių priežasčių: parama teikiama ne tiesiogiai remtinam asmeniui, bet per tarpininkus - paslaugos tiekėjus, todėl neįmanoma tiksliai apskaičiuoti tos paslaugos suvartojimo kiekio, be to, yra galimybės paramą gauti tiems, kuriems ji nepriklauso. Juk taikant paslaugos lengvatas, didėja tos paslaugos poreikis.

Šilumos ūkio plėtra turi tenkinti visuomenės poreikius ir sukurti prielaidas subalansuotai Lietuvos ūkio raidai. Tam būtina sukurti politiškai nepriklausomą, pažangų ir efektyvų šilumos ūkį- užtikrinant nepertraukiamą, ilgalaikį bei technine ir ekonomine prasme visiems vartotojams prieinamą socialiai būtiną šilumos ir karšto vandens tiekimą, kurių kokybė atitiktų nustatytus reikalavimus. Siekiant mažinti aplinkos taršą, užtikrinti geresnę aplinkos kokybę ir darnų vystymąsi, pagrindinį dėmesį reikia skirti šilumos tiekimo sistemų renovavimui ir plėtrai.

Aplinkosauga, ekonominis ir socialinis vystymasis sudaro darnios plėtros koncepcijos pagrindą. Darnaus vystymosi prioritetai: ekonominė ir socialinė regiono plėtra, investicinis regiono patrauklumas, žmogiškųjų išteklių plėtra.

Nedarbo problema yra tiesioginė priežastis, dėl kurios egzistavimo, atsiranda paramos šeimoms poreikis. Šiuo metu Lietuvoje nedarbas siekia gan aukštą lygį. Šilalės rajone yra ganėtinai maža dalis perspektyvių, naujų ūkio šakų. Anksčiau buvusios valstybinės įmonės, tapusios privačiomis bendrovėmis, nekuria naujų darbo vietų, dalis jų turi finansinių problemų. Besikuriančios naujos įmonės - tai smulkaus verslo įmonės su nedideliu darbuotojų skaičiumi, negalinčios dabartiniu metu sukurti reikiamo skaičiaus naujų darbo vietų. Panaši padėtis ir kituose Tauragės apskrities rajonuose bei visoje šalyje.

Nedarbo lygis Šilalės rajone svyruoja per metus. Didžiausias nedarbo lygis būna žiemos mėnesiais, o mažiausias vasarą..

2 lentelė. Darbo jėgos pasiūla (skaičiuojant nuo dirbusių žmonių, proc.)

Sektoriai	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.
Privatus sektorius	1041	1070	964	995	1045
Valstybinis sektorius	733	647	338	320	244
Iš viso	1774	1717	1302	1315	1289

Šilalės rajono savivaldybės duomenys

2007 m. duomenimis didžiausia darbo jėgos pasiūla buvo iš privataus sektoriaus – 76,7 %, iš valstybinio – 23,3 % (skaičiuojant nuo dirbusių žmonių). Pabrėžtina, jog nuo 2003 iki 2007 m. darbo jėgos pasiūla iš privataus sektoriaus yra netolygi, tai didėjanti (2004 m., 2006 m., 2007 m.), tai mažėjanti (2005 m.) Tuo pačiu laikotarpiu darbo pasiūla valstybiniame sektoriuje 2003-2007 m. laikotarpiu buvo vis mažėjanti.

Rajono plėtrą lemia žmonės ir jų intelektualiniai ištekliai. Didžioji rajono gyventojų dalis užimta žemės ūkyje, todėl ateityje svarbiausias vaidmuo teks mokymo įstaigoms, ypač teikiančioms perkvalifikavimo paslaugas. Investicijas į rajono ūkį stabdo kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas. Dirbančiųjų turima kvalifikacija iš dalies nebetenkina darbdavių, o nedirbantiesiems labai sunku įsidarbinti būtent dėl turimos kvalifikacijos neatitikimo. Nedarbo lygis turi tiesioginę įtaką ir kompensacijoms, didėjant nedarbo lygiui, daugiau žmonių kreipiasi dėl socialinės paramos gavimo. Krašto ekonominis pajėgumas lemia socialinės apsaugos plėtros galimybes. Svarbu ne tik pasiektas ekonominės plėtros lygis, bet ir šalies ekonominis augimas, nes didėjantį BVP lengviau perskirstyti naudai tų, kurie paveikti socialinių rizikų.

Nors poreikis socialinei paramai yra, ji šalyje yra vykdoma ir valstybės, ir nevyriausybių organizacijų, tačiau, kaip ir daugelis dalykų, ji turi ir trūkumų, kuriuos būtina pašalinti ir toliau tobulinti šią sistemą.

Socialinės pašalpos ir kompensacijų teikimas šeimoms, gaunančioms mažas pajamas, taip pat vieniems gyvenantiems asmenims yra viena iš socialinės paramos vykdomų funkcijų, o socialinė parama kartu su socialiniu draudimu yra socialinės apsaugos dalis.

Socialinės paramos sistema buvo sukurta, siekiant papildyti socialinio draudimo sistemą. Valstybės socialinė parama, skirtingai nuo draudimo, nukreipta visų pirma skurdo visuomenėje prevencijai, t.y. į tuos žmones, kurie laikinai ar visiškai negali savimi pasirūpinti ir nebeturi jokių priemonių tai padaryti. Tai reiškia, kad jos skyrimo kriterijus turi būti tik nepakankamos šeimos ar vienišo asmens pajamos bei turto neturėjimas. Kai kuria socialine parama, būtent socialinėmis išmokomis, yra siekiama ir kitų tikslų, ne tik skurdo prevencijos. Pavyzdžiui, mokant pašalpas vaikų išlaikymui, pašalpas ir kompensacijas šeimoms, gaunančioms mažas pajamas, norima pagerinti demografinę Lietuvos padėtį. Koordinuojant

socialinės paramos ir draudimo sistemų sąveiką, pagrindinis dalykas yra išvengti tokios situacijos, kad asmenys, kurie gauna valstybinio socialinio draudimo išmokas, nepakliūtų ir į socialinės paramos sistemą. Tačiau dėl gana mažų socialinio draudimo išmokų tokio dubliavimosi visiškai išvengti negalima.

Taigi socialinė parama, pagal LR Vyriausybės nutarimą “Dėl socialinės paramos koncepcijos” – tai socialinės, teisinės, ekonominės, organizacinės priemonės, kuriomis siekiama sudaryti būtiniausias gyvenimo sąlygas asmenims (šeimoms), kurių darbo, socialinio draudimo ir kitokios pajamos dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių priežasčių yra nepakankamos, kad jie galėtų pasirūpinti savimi.

Dažniausiai socialinė parama yra teikiama socialinėmis pašalpomis ir piniginėmis išmokomis, taip pat kompensacijomis. Tokia piniginė parama yra reglamentuojama daugybės įstatymų, kadangi yra daug įvairių pašalpų, kompensacijų rūšių.

Dėl socialinių išmokų įvairovės, kyla daug šios sistemos trūkumų, nes socialinės išmokos ne visada yra skiriamos tikslingai – jos dubliuoja viena kitą arba yra skiriamos asmenims, kurie turi pakankamas pajamas (ypač transporto lengvatos, šildymo kompensacijos, šeimos pašalpos). Taip valstybės paramą gauna tie, kurie be jos galėtų išsiversti. Netikslingai skiriant daugybę pašalpų, yra švaistomos valstybės lėšos, o skurdo prevencijos tikslas nepasiekiamas. Taip pat socialinės pagalbos formos nėra koordinuojamos, todėl būna taip, kad tie patys asmenys yra remiami keliomis paramos formomis. Gaunant kelias pašalpas, dažnai šios sumos viršija galimą gauti atlyginimą už darbą, taip atsiranda paskata nedirbti. Dėl šių priežasčių, sukuriančių tokius socialinių išmokų sistemos trūkumus, atsiranda būtinybė šią sistemą tobulinti.

Taigi siekiant sukurti efektyvią ir skaidrią piniginės paramos sistemą, kurios tikslas – skurdo prevencija, reikia naikinti pašalpų įvairovę ir pereiti prie vienintelio formalaus kriterijaus – į paramą pretenduojančio asmens pajamų ir turto.

Lietuvos Respublikos “Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatyme” kaip tik ir yra laikomasi šio principo. Jame išvardinama tam tikros sąlygos, kurioms esant šeimos (vieni gyvenantys asmenys) įgyja teisę į pašalpą ar kompensacijas. Ši teisė atsiranda tik įvertinus jų turtą, jei šeima neviršija šio nustatyto turto vertės normatyvo, ir jei šeimos pajamos yra mažesnės už valstybės nustatytą, valstybės remiamų pajamų dydį, padaugintą iš šeimos narių skaičiaus.

2.3.Savivaldybės administruojamų kompensacijų teisinis reglamentavimas

Kompensacijos už būsto šildymą, karštą bei šaltą vandenį skiriamos vadovaujantis Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymu¹⁷.

Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams teikimu, užtikrinamos minimalios lėšos pagrindinių fiziologinių poreikių tenkinimui, bei būtiniausioms komunalinėms paslaugoms apmokėti. Įstatymu nustatytos piniginės socialinės paramos rūšys: socialinė pašalpa ir kompensacijos už būsto šildymą, karštą ir šaltą vandenį.

Išlaidos būstui šildyti ir vandeniui iš dalies kompensuojamos šeimoms, turinčioms mažas pajamas. Kompensacijos apskaičiuojamos remiantis nustatytais gyvenamųjų namų ploto ir šalto, bei karšto vandens kiekio vienam šeimos nariui normatyvais. Kompensacijos mokamos iš tikslinių lėšų, numatytų savivaldybių biudžetams ir savivaldybių biudžetų. Asmenys turi teisę į kompensacijas tik tais atvejais, jei jie yra deklaravę gyvenamąją vietą būste. Kompensacijos skiriamos, jei:

- išlaidos už būsto naudingojo ploto, bet ne didesnio už normatyvą, šildymą, atsižvelgiant į energijos ar kuro sąnaudas, bet ne didesnes už normatyvą, viršija 20 procentus skirtumo tarp šeimos (asmens) pajamų ir valstybės remiamų pajamų šeimai (asmeniui) dydžio.
- išlaidos už faktinį šalto vandens bei nuotekų kiekį, bet ne didesnę už nustatytą normatyvą (2 kub.m/ vienam šeimos nariui per mėnesį), viršija 2 procentus šeimos (asmens) pajamų;
- išlaidos už faktinį karšto vandens kiekį, bet ne didesnę normatyvą, (1,5 kub.m/ vienam šeimos nariui per mėnesį viršija) 5 procentus šeimos (asmens) pajamų.

Kompensacijoms apskaičiuoti taikomi šie normatyvai:

1) būsto naudingojo ploto normatyvas šeimai arba vienam gyvenančiam asmeniui: vienam iš būste gyvenamąją vietą deklaravusių šeimos narių arba vienam gyvenančiam asmeniui – 38 kvadratiniai metrai, kiekvienam kitam šeimos nariui – 12 kvadratinių metrų. Šie plotai nustatomi pagal kadastrinių matavimų duomenis;

2) karšto vandens – po 1,5 kubinio metro kiekvienam šeimos nariui arba vienam gyvenančiam asmeniui per mėnesį;

¹⁷ Valstybės žinios, 2003, Nr. 73-3352; 2006, Nr. 130-4889.

3) šalto vandens ir nuotekų – po 2 kubinius metrus kiekvienam šeimos nariui arba vienam gyvenančiam asmeniui per mėnesį, kai karštam vandeniui paruošti naudojama centralizuotai tiekiamą šilumą, arba po 3,5 kubinio metro kiekvienam šeimos nariui arba vienam gyvenančiam asmeniui per mėnesį, kai karštam vandeniui paruošti naudojamos kitos energijos ar kuro rūšys.

2. Atskirų energijos ir kuro rūšių sąnaudų normatyvus būstui šildyti ir karštam vandeniui paruošti tvirtina Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija.

Sąlygos, kurioms esant asmenys turi teisę į kompensacijas:

- 1) vyresni kaip 18 metų asmenys dirba
- 2) asmenys mokosi dieninėse bendrojo lavinimo mokyklose ir kitų formaliojo švietimo įstaigų dieniniuose skyriuose,
- 3) asmenys, sukakę senatvės pensijos amžių arba gaunantys bet kokios rūšies pensiją
- 4) asmenys yra bedarbiai, gaunantys nedarbo socialinio draudimo išmoką arba mokymosi laikotarpiu – mokymosi stipendiją, arba dirbantys viešuosius ar Užimtumo fondo remiamus darbus.
- 5) asmenys yra ne trumpiau kaip 6 mėnesius įsiregistravę teritorinėje darbo biržoje;
- 6) vienas gyvenantis asmuo arba vienas iš šeimos narių slaugo vaiką (vaikus),
- 7) asmuo ne trumpiau kaip vieną mėnesį gydomi sveikatos priežiūros įstaigos stacionare arba ne trumpiau kaip vieną mėnesį turi nedarbingumo pažymėjimą;
- 8) yra nėščia moteris, kuriai yra likę 70 kalendorinių dienų iki numatomos gimdymo datos;
- 9) teritorinėje darbo biržoje įsiregistravę asmenys, kuriems iki senatvės pensijos amžiaus sukakties likę ne daugiau kaip 5 metai;

Ir kitais atvejais. Priedas Nr.5

5. Kompensacijos neskiriamos šeimos nariui ar vienam gyvenančiam asmeniui, jei jis yra:

- 1) nuolat arba darbo dienomis išlaikomas (nemokamai gauna nakvynę ir maistą) valstybės ar savivaldybės finansuojamoje įstaigoje;
- 2) užsienio valstybėje besimokantis ir gyvenantis mokinys ar studentas iki 24 metų;
- 3) atliekantis bausmę, sulaikytas ar suimtas, jam paskelbta paieška ar teismo pripažintas nežinia kur esančiu;
- 4) atliekantis privalomąją pradinę karo tarnybą;

5) neturintis leidimo nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje, jei tokį leidimą privalo turėti pagal galiojančius teisės aktus.

6. Reikalingi kompensacijoms gauti dokumentai:

1. Prašymas-paraiška.
2. Šeimos narių arba vieno gyvenančio asmens pažymos apie pajamas, gautas per 3 praėjusius mėnesius iki mėnesio, nuo kurio skiriamos, kompensacijos, arba, jei pajamų šaltinis yra pasikeitęs, pajamas to mėnesio, nuo kurio prašoma skirti kompensacijas.
3. Dokumentai apie turimą turtą paskutinę dieną mėnesio, einančio prieš prašymo-paraiškos pateikimo mėnesį.
4. Kiti dokumentai.

7. Kreipimosi vieta.

Dėl kompensacijų reikia kreiptis pagal šeimos arba vieno gyvenančio asmens deklaruojamą gyvenamąją vietą: miesto gyventojai į savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyriaus priimamąjį kabinetą, kaimo gyventojai į seniūniją.

Pagrindas: Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymas.

(skaičiavimo pavyzdžiai pateikti priede Nr.8)

Kompensacijų (šildymo išlaidų, išlaidų šaltam ir karštam vandeniui) skaičiavimas ir mokėjimas pagal biudžeto programą, priskiriamas valstybinėms (perduotos savivaldybėms) funkcijoms.

Socialinė pašalpa yra teikiama šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims, jeigu jie atitinka tam tikras sąlygas:

- 1) šeimos nariai yra nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenantys asmenys;
- 2) nuosavybės teise turimo turto vertė neviršija nustatyto turto vertės normatyvo, kuris nustatomas atsižvelgiant į būsto, žemės sklypo normatyvus ir kainas bei kilnojamojo turto, piniginių lėšų, vertybinių popierių ir pajų normatyvą;
- 3) pajamos per mėnesį yra mažesnės už valstybės remiamas pajamas šeimai arba vienam gyvenančiam asmeniui.

Socialinė pašalpa sudaro 90 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų šeimai arba vienam gyvenančiam asmeniui ir vidutinių šeimos arba vieno gyvenančio asmens pajamų per mėnesį.

Socialinė pašalpa skiriama 3 mėnesiams nuo prašymo-paraiškos pateikimo mėnesio pirmos dienos, jei kreipimosi metu šeimos nariai arba vienas gyvenantis asmuo turi teisę į šią pašalpą. Socialinė pašalpa gali būti teikiama pinigais ir nepinigine forma (maisto produktais, drabužiais ir kitomis reikalingomis prekėmis, kortelėmis, skirtomis pirkti maisto parduotuvėse, maitinimo talonais, apmokant vaikų maitinimo išlaidas mokyklose ar dienos centruose ir kt.). Nepiniginės formos socialinės pašalpos įtvirtinimas Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatyme¹⁸. yra sveikintinas įstatymų leidėjo veiksmas, nes savivaldybių administracijoms suteikiama teisė teikti nepiniginės formos socialines pašalpas socialinės rizikos šeimoms ar asmenims ir tais atvejais, kai bent vienas šeimos narys ar vienas gyvenantis asmuo nevykdo pinigine socialinę paramą gaunančių asmenų pareigų (pvz., nepraneša apie materialinės padėties pasikeitimą, savivaldybių socialiniams darbuotojams nesuteikiama galimybė tikrinti gyvenimo sąlygas, turimą turtą ir užimtumą ir kt.). Tokiu būdu užtikrinama bent minimali socialinė parama asmenims, padedanti šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims visiškai nenusursti. Nepiniginės formos socialinės pašalpos teikimo galimybė ypač gerai užtikrina socialinės rizikos šeimose¹⁹ gyvenančių vaikų interesus, nes pinigais gaunamą pašalpą neretai tėvai skiria alkoholiui, visiškai nekreipdami dėmesio į alkstančius savo vaikus.

Šios kompensacijos skiriamos 3 mėnesiams nuo mėnesio, kurį šeima ar vienas gyvenantis asmuo įgijo teisę į kompensacijas, pirmos dienos, tačiau ne daugiau kaip už 2 praėjusius iki prašymo-paraiškos pateikimo mėnesius, jei šeimos nariai arba vienas gyvenantis asmuo kreipimosi metu ir laikotarpį, už kurį skiriamos kompensacijos, turėjo teisę gauti kompensacijas. Po 3 mėnesių reikia kreiptis iš naujo. Tokiu būdu užtikrinama socialinė parama tiems asmenims, kuriems jos labiausiai reikia, bei sumažinamos galimybės piktnaudžiauti socialine parama. Būsto šildymo, šalto bei karšto vandens kompensacijos teikiamos pinigais arba pervedant, apskaičiuotų kompensacijų sumą, į energiją, kurą, šaltą bei karštą vandenį tiekiančių įmonių atsiskaitomasias sąskaitas bankuose.

Norintys gauti pinigine socialinę paramą asmenys turi dirbti arba:

1) mokosi dieninėse bendrojo lavinimo mokyklose ir kitų formaliojo švietimo įstaigų dieniniuose skyriuose, kol jiems sukaks 24 metai;

¹⁸ Valstybės žinios, 2003, Nr. 73-3352; 2006, Nr. 130-4889.

¹⁹ Socialinės rizikos šeima – šeima, kurioje auga vaikų iki 18 metų ir kurioje bent vienas iš tėvų piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis, yra priklausomas nuo azartinių lošimų, dėl socialinių įgūdžių

- 2) asmenys, sukakę senatvės pensijos amžių arba gaunantys bet kokios rūšies pensiją, pensijų išmokas ir (ar) šalpos išmokas;
- 3) asmenys yra bedarbiai, gaunantys nedarbo socialinio draudimo išmoką arba mokymosi laikotarpiu – mokymosi stipendiją, arba dirbantys viešuosius darbus;
- 4) vaikai nuo 16 iki 18 metų, kurie mokosi, dirba, yra įsiregistravę teritorinėje darbo biržoje; įstatymų nustatyta tvarka jiems yra nustatytas neįgalumas; nėštumo metu;
- 5) asmenys yra ne trumpiau kaip 6 mėnesius įsiregistravę teritorinėje darbo biržoje ir kt.²⁰.

Asmenims yra suteikiama socialinė parama, siekiant užtikrinti minimalią jų gyvenimo kokybę. Socialinė parama priklauso nuo teisės aktais nustatytų bazinių dydžių (pvz. bazinės socialinės išmokos, valstybinės bazinės socialinio draudimo pensijos). Šie dydžiai nebeatspindi tikrosios padėties ir nebeužtikrina minimalaus pragyvenimo lygio asmenims dėl pasikeitusių ekonominių sąlygų ir išaugusių kainų. Įstatymų leidėjas turėtų nustatyti tokius bazinius dydžius ir su jais susijusią socialinę paramą, kad valstybės remiamiems asmenims būtų užtikrinami bent minimalūs poreikiai.

Kaip jau buvo minėta, piniginės socialinės paramos efektyvumo rodikliai skaičiuojami, lyginant pasiektą socialinį rezultatą su piniginės socialinės paramos išmokoms sunaudotomis lėšomis.

Europos Sąjungos reglamentai ir direktyvos taikomos tik tradicinėms socialinės apsaugos išmokoms, susijusioms su senatvės, neįgalumo, maitintojo netikimo, nelaimingo atsitikimo darbe, profesinio susirgimo, ligos, nedarbo bei šeimos pagausėjimo atvejais.

Socialinė pašalpa skiriama 3 mėnesiams nuo mėnesio, kurį pateiktas prašymas – paraiška, pirmos dienos, jei kreipimosi metu šeimos nariai / asmuo turi teisę į šią pašalpą.

Kompensacijos skiriamos 3 mėnesiams nuo mėnesio, kurį šeima / asmuo įgijo teisę į kompensacijas, pirmos dienos, tačiau ne daugiau kaip už 2 praėjusius iki prašymo-paraiškos pateikimo mėnesius, jei kreipimosi metu ir tą laikotarpį, už kurį skiriamos kompensacijos, turėjo teisę jas gauti.

Socialinė pašalpa ir kompensacijos gali būti skiriamos trumpesniai negu 3 mėnesių laikotarpiui, jeigu yra žinomos priežastys, dėl kurių šeima /asmuo per šį laikotarpį neteks teisės į paramą, arba šios paramos dydis pasikeis.

Skiriant piniginę socialinę paramą, į šeimos / asmens pajamas įskaitomos visos šeimos narių gaunamos pajamos

²⁰ Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. 73-3352; 2006, Nr. 130-4889.

Pajamos imamos išskaičius gyventojų pajamų mokestį ir valstybinio socialinio draudimo įmokas bei vaikui išlaikyti sumokamas sumas (alimentus).

Skiriant šeimai /asmeniui socialinę pašalpą, į šeimos / asmens pajamas neįskaitoma gauta socialinė pašalpa bei kompensacijos.

Kompensacijos apskaičiuojamos pagal visų šeimos narių vidutinių mėnesio pajamų dalį, tenkančią būste gyvenamąją vietą deklaravusiems šeimos nariams arba gyvenamąją vietą deklaravusio vieno gyvenančio asmens vidutinės mėnesio pajamas.

Viename būste gyvenamąją vietą deklaravus dviem ir daugiau šeimų ir (arba) vienu gyvenančių asmenų, kurie už komunalines paslaugas atsiskaito pagal vieną sąskaitą (atsiskaitomąją knygelę), visų būste gyvenamąją vietą deklaravusių asmenų vidutinės mėnesio pajamos apskaičiuojamos sudedant kiekvienos šeimos šiame būste gyvenamąją vietą deklaravusiems šeimos nariams tenkančią vidutinių mėnesio pajamų dalį ir (arba) vienu gyvenančių asmenų vidutinės mėnesio pajamas, prieš tai atėmus jiems (jam) tenkančių VRP dydį.

Jeigu viena iš būste gyvenančių šeimų /asmenų, už komunalines paslaugas atsiskaitančių pagal vieną sąskaitą (atsiskaitomąją knygelę), neturi teisės į kompensacijas, teisės į kompensacijas neturi nė viena iš šių šeimų / asmenų.

Savivaldybės tarybos nustatyta tvarka iš savivaldybės biudžeto lėšų socialinė parama gali būti skiriama ir kitais atvejais (skiriama vienkartinė pašalpa; padengiamas išsiskolinimas už būstą; kompensuojamos išlaidos už didesnę karšto ir šalto vandens kiekį, negu šiame įstatyme nustatytas normatyvas; kompensuojamos šiame įstatyme nenurodytos būsto išlaikymo išlaidos ir kita).

Sprendimas dėl piniginės socialinės paramos skyrimo gali būti skundžiamas: savivaldybės administracijos direktoriui, administracinių ginčų komisijai, apygardos administraciniam teismui Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

Kompensavimo sistema nustatyta tokiu principu, kad kylant energetinėms bei komunalinių paslaugų kainoms, mažas pajamas turinčios šeimos už vandenį ir gyvenamųjų patalpų šildymą moka nustatytą jų turimų pajamų dalį. Skiriant buto (namo) šildymo išlaidų kompensaciją, įvertinamos ne tik bendrosios šeimos pajamos, bet ir atsižvelgiama į šeimos narių skaičių, kuriems tenka tos pajamos. Skaičiuojant šią kompensaciją, iš bendrų šeimos pajamų atimama po 350 Lt (VRP) kiekvienam šeimos nariui ir nuo likusios sumos už šildymą imamas ne didesnis kaip 20 proc. dydžio mokestis. Karšto vandens išlaidos kompensuojamos, kai jos viršija 5 proc. Šeimos pajamų, o šalto vandens, kai viršija 2 proc. šeimos pajamų Socialinės paramos bei socialinių paslaugų teikimą Šilalės rajono gyventojams organizuoja socialinės paramos skyrius. Asmenys dėl kompensacijos turi kreiptis pagal deklaruotą gyvenamąją vietą į socialinės

paramos skyrių. Socialinės paramos skyrius surinktus ir apdorotus duomenis perduoda šiluminę energiją tiekiančiai, bei kompensacijas skaičiuojančiai įmonei UAB „Šilalės šilumos tinklai“. Socialinės paramos skyrius kontroliuoja iš biudžeto lėšų skiriamos socialinės paramos tikslingumą bei pasaugų kokybę, kontroliuoja Lietuvos Respublikos įstatymais, vyriausybės nutarimais numatytų pašalpų, išmokų ir kompensacijų skyrimą. Siekiant įgyvendinti Lietuvos Respublikos įstatymais ir Vyriausybės nutarimais numatytą socialinę politiką, vykdo Valstybės deleguotas savivaldybėms funkcijas piniginių socialinių išmokų srityje- pinigine socialinė parama mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims), kompensacijos už išlaidas būstui, šaltam vandeniui šildyti. Kompensacijos padeda šeimai išlaikyti būstą.

Nuo 2004m. balandžio 1d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos piniginių socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymui, šalyje pradėta įgyvendinti vieninga pajamų ir turto įvertinimo principu teikiamos piniginių socialinės paramos sistema, pagal kurią socialinė parama skiriama ne tik atsižvelgiant į šeimos pajamas, bet ir į turimą turta.

Socialinės paramos tikslas – padėti tenkinti būtiniausius poreikius toms šeimoms (asmenims), kurių darbo, socialinio draudimo, ar kitos pajamos dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių priežasčių yra nepakankamos, kad galėtų pasirūpinti savimi. Tačiau pagrindinė socialinės paramos nuostata yra ta, kad socialinė parama negali užtikrinti žmogui ilgalaikio ekonominio ir socialinio saugumo – ji tik padeda jam išgyventi esant nepalankioms sąlygoms. Socialinė parama turi būti tokia, kad asmuo (šeima) norėtų dirbti bei taupyti (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Socialinės paramos koncepcija“ Valstybės žinios.1994.Nr.36-653).

Socialinės paramos poreikį įtakoja krašto demografiniai ir ekonominiai veiksniai. Nedarbas yra tiesioginė priežastis, dėl kurios egzistavimo, atsiranda paramos šeimoms, gaunantiems mažas pajamas, poreikis.

Socialinės paramos įstatymas yra socialinės paramos dalis, todėl pagrindinis pasiūlymas ir svarbus uždavinys (kurį įvykdo minimas įstatymas), valstybei siekiant sukurti efektyvią ir skaidrią piniginių paramos sistemą, kurios tikslas – skurdo prevencija, yra naikinti pašalpų įvairovę ir pereiti prie vienintelio formalaus kriterijaus – į paramą pretenduojančio asmens pajamų ir turto.

Taip pat, norint spręsti skurdo problemą, kuri ir yra pagrindinė priežastis dėl socialinės paramos poreikio atsiradimo, reikia pradėti ne nuo pašalpų didinimo, kartu kuriant ir prielaidas šeimų orientacijai į išlaikytinių statusą, o nuo sąlygų sudarymo šeimoms pačioms spręsti problemas, skatinant tokių šeimų ekonominį aktyvumą, jų savarankiškumą.

Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas²¹ numato būsto šildymo išlaidų, išlaidų šaltam vandeniui bei nuotekoms ir išlaidų karštam vandeniui kompensacijų mokėjimą. Nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims skiriama piniginė socialinė parama- socialinė pašalpa ir nustatoma teisė į būsto šildymo išlaidų, išlaidų šaltam vandeniui ir išlaidų karštam vandeniui kompensacijas (toliau – kompensacijos).

Įstatyme nustatyta, kad piniginė socialinė parama skiriama šeimai (vienam gyvenančiam asmeniui), jei jos mėnesinės pajamos yra mažesnės už valstybės remiamas pajamas (350 Lt vienam nariui nuo 2008-08-01)²², o turimo turto vertė neviršija gyvenamojoje vietovėje pagal vidutines rinkos kainas nustatyto turto vertės normatyvo. Minėtina ir tokia įstatyme nurodyta detalė, kad asmuo, norintis gauti piniginę pašalpą, turi būti dirbantis, arba studijuojantis (iki 24m amžiaus), arba turintis kitą mažų pajamų priežastį (pavyzdžiui šeimoje yra negalią turintis vaikas, yra vaikų iki 3 metų, užsiregistravęs darbo biržoje ir pan.). Todėl dalis skurstančių gyventojų negauna šių išmokų vien dėl to, kad nerodo iniciatyvos dirbti ir užsidirbti. Šiuo įstatymu nustatyta vieninga pajamų ir turto įvertinimo principu teikiamos piniginės socialinės paramos sistema, garantuojanti nepasiturintiems gyventojams minimalias lėšas prasimaitinti ir pagrindinėms komunalinėms paslaugoms apmokėti. Tai socialiai teisingesnis socialinei paramai skirtų lėšų paskirstymas.

Šiuolaikinė aktyvi ir tikslinga socialinė parama šeimai turi būti ne tik orientuota į svarbiausių šeimos problemų sprendimą, bet ir skatinanti, kad šeimos būtų savarankiškos, nepriklausančios nuo socialinės paramos.

Socialinės paramos bruožai:

- 1) visos išlaidos dengiamos iš valstybės ar savivaldybės biudžetų;
- 2) įvertinant poreikį, atliekami lėšų ir/arba turto testai, kuriuose atsižvelgiama į turimas pajamas ir išteklius;
- 3) pašalpa nustatoma tokio dydžio, kad padidintų visas pareiškėjo pajamas iki minimalaus lygio, kuris tuo metu visuomenėje pripažįstamas būtinu minimaliam pragyvenimui, bet jis nesiejamas su ankstesnėmis jo pajamomis ar buvusiu pragyvenimo lygiu. Socialinės paramos ištakos siekia viduramžių „pagalbos

²¹ Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas. Valstybės žinios, 2006, Nr. 130-4889.

²² Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl Valstybės remiamų pajamų dydžio nustatymo. Žin., 2008, Nr. 67- 2531.

vargšams“ įstatymus, apie kuriuos daugiausia žinoma iš Anglijos istorijos. Modernioji visuomenė juos dažnai laiko žeminančiais nelaimingus žmones, kurie prieš susilaukdami pagalbos savo skurdumą turi įrodyti²³,

Galima teigti, kad socialinė parama yra teikiama asmenims, kuriems reikalinga parama, bet kurie neturi teisės gauti aprūpinimo iš socialinio draudimo fondo ar iš jo gauna per mažai gyvenimui būtinų lėšų. Socialinė parama socialinės apsaugos sistemoje susideda iš dviejų stambių dalių – socialinės paramos išmokų ir socialinių paslaugų.

Socialinės paramos išmokos – socialinės paramos dalis.

Grynai socialinės paramos išmokomis laikomos tos išmokos, kurios teikiamos asmeniui (šeimai):

- 1) nepriklausomai nuo įmokų mokėjimo laikotarpių;
- 2) yra skirtos garantuoti minimalias pajamas;
- 3) yra teikiamos įvertinus materialinę gavėjo padėtį (pajamas ir/ar turta).

Tačiau, jei šalia pirmųjų dviejų požymių nėra trečiojo (materialinės padėties vertinimo), tai reiškia, kad teisės aktai suteikia asmeniui aiškiai apibrėžtą teisinę padėtį – gauti išmoką be individualaus įvertinimo²⁴.

Galima išskirti šias socialinių paramos išmokų rūšis:

- socialines išmokas šeimoms;
- šalpos išmokas;
- socialinę pašalpą,
- būsto šildymo, šalto bei karšto vandens išlaidų kompensacijas;
- transporto išlaidų ir lengvųjų automobilių įsigijimo, jų techninio pritaikymo išlaidų kompensacijas;
- socialinę paramą mokiniams;
- laidojimo pašalpą ir kt.

²³ LAZUTKA R. Socialinė apsauga. Žmogaus socialinė raida. Vilnius: Homo liber, 2001, p. 131-147. ISBN 9955-449-27-6.

²⁴ PETRYLAIŲ V. Socialinės apsaugos sistemų koordinavimo srities nustatymo problematika reglamentuojant kai kurias Lietuvos socialinės apsaugos išmokas. Jurisprudencija, 2008, t. 8(110), p. 89-94.ir visuomeniniuose procesuose.

Keičiantis gyvenimo sąlygoms, demografinėi situacijai, visuomenės tikslams ir nuostatomis, yra būtina konceptualiai peržiūrėti paramos šeimai politikos pagrindus. Šiuolaikinė aktyvi ir tikslinga paramos šeimai politika yra orientuota ne tik spręsti svarbiausias šeimos problemas, bet ir siekti savarankiškos šeimos, užtikrinančios visuomenės stabilumą, įsigalėjimo.

Valstybių patirtis rodo, kad negali būti bendros visoms šalims socialinės paramos šeimai sistemos ar veiklos modelio. Nors ES valstybės savarankiškai sprendžia socialinės paramos reikalus, daugelyje šalių kyla panašios problemos. Europos Sąjunga nustato bendrus tikslus siekiant spręsti visoms valstybėms kylančias problemas, tačiau priemonės tiems tikslams įgyvendinti turi pasirinkti pačios valstybės.

Tarptautinėje regioninėje sutartyje - Europos socialinėje chartijoje reglamentuojamos žmogaus teisės, jų turinys, bei apimtis, daug dėmesio skiriama socialinių teisių raidai bei teisių apsaugos mechanizmui.

ES regioninės politikos kontekstą nagrinėję mokslininkai pažymi, kad ES regioninė politika yra susijusi su ES struktūrinių fondų parama, kuri iš dalies pritraukia tyrimų ir plėtros verslo kompanijas į regionus, gaunančius ES struktūrinių fondų paramą, tačiau dėl to nepagerėja bendra regiono ekonomika (Kauffman, Wagner, 2005; Midelfart - Knarvik, Overman, 2002). Galimi teigiami pokyčiai regione, kuris gauna paramą per ES struktūrinius fondus, efektyviau taikant integruotą plėtros strategiją regione, suderintą su nacionaliniais tyrimais, technologijų ir inovacijų strategijomis, bei kitomis regionų veiklomis (Kaufmann, Wagner, 2005).

Štai Europos socialinės chartijos antros dalies tryliktasis straipsnis skelbia: “Siekdamos užtikrinti, kad būtų veiksmingai įgyvendinta teisė į socialinę paramą ir medicininę pagalbą, šalys įsipareigoja:

1. Užtikinti, kad kiekvienas asmuo, kuris neturi pakankamai lėšų pragyvenimui, ir kuris negali gauti tokių lėšų savo pastangomis ar iš kitų šaltinių, ypač iš socialinės apsaugos sistemos, gautų reikiamą paramą, o susirgęs – priežiūrą, būtiną pagal jo sveikatos būklę.

2. Užtikrinti, kad asmenims, kurie gauna tokią pagalbą, dėl šios priežasties nebūtų ribojamos politinės ir socialinės teisės.

3. Imtis priemonių, kad kiekvienas žmogus galėtų gauti iš atitinkamų valstybinių ar privačių tarnybų tokią konsultaciją ir asmeninę pagalbą, kurios gali prireikti, kad būtų galima išvengti jo paties ar šeimos nepritekliaus, pašalinti jį ar palengvinti.²⁵

²⁵ Europos socialinė chartija, Valstybės žinios, 2001-06-08, Nr. 49-1704

Pagal Vietos savivaldos įstatymą už šilumos tiekimą yra atsakingos savivaldybės. Kaip teigiama Europos vietos savivaldos chartijoje, savivaldybių institucijos, priimdamos sprendimus, turi prisiimti ir visišką atsakomybę už juos bei atstovauti vietos gyventojų interesams.

3.ŠILALĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRUOJAMŲ KOMPENSACIJŲ TAIKYMO ANALIZĖ

3.1.Socialinių išmokų bei kompensacijų administravimo bei teikimo modelis Šilalės rajon savivaldybėje

Šilalės rajono savivaldybė yra vakarų Lietuvoje Tauragės apskrityje. Centras – Šilalė. Šilalės rajonas – žemdirbių kraštas, ekonominis gyvenimas sukasi iš esmės apie vieną ašį – žemės ūkį. Visi kiti verslai vienaip ar kitaip susiję su pagrindiniu tikslu – kuo racionaliau ūkininkauti ir perdirbti žemės ūkio produkciją. Kaimo vietovėse gyvena daugiau kaip 80 proc. gyventojų – beveik 25 tūkstančiai, mieste gyvena beveik 6 tūkstančiai. Savivaldybės administracijoje veikia 8 skyriai (Socialinės paramos, Civilinės metrikacijos, Švietimo, kultūros ir sporto, Žemės ūkio, Finansų, Turto valdymo ir ekonomikos, Investicijų ir statybos, Personalo ir kanceliarijos).

Socialinės paramos skyrius renka ir analizuoja informaciją apie socialinę situaciją rajone, socialinės paramos ir paslaugų poreikį, prognozuoja socialinės paramos rodiklius; teikia konsultacijas socialinės paramos teikimo, paslaugų, globos, rūpybos klausimais, nagrinėja gyventojų pareiškimus, skundus, rengia atsakymus socialinės paramos klausimais; skiria, apskaičiuoja ir moka šalpos išmokas, išmokas vaikams, piniginę socialinę paramą, valstybines pašalpas, socialines pašalpas, kitas socialines išmokas; išduoda pažymą apie pajamas dėl gyvenamųjų patalpų šildymo ir karšto bei šalto vandens kompensavimo mažas pajamas turinčioms šeimoms ir kt.

Socialinių išmokų administravimo bei teikimo modelis Šilalės rajono savivaldybėje pavaizduotas 2 priede. Klientai, norėdami gauti socialines išmokas, kreipiasi į seniūnijas arba Šilalės rajono savivaldybės socialinės paramos skyrių. Į seniūnijas kreipiamasi tuo atveju, kai klientas gyvena kaimo vietovėje, t.y. ne Šilalės mieste. Klientai, gyvenantys Šilalės mieste, kreipiasi į Socialinės paramos skyrių. Tuo atveju, kai kreipiamasi į seniūnijas, jos surenka gyventojų prašymus dėl socialinių išmokų skyrimo ir perduoda juos Socialinės paramos skyriui. Socialinės paramos skyriuje dokumentai tikrinami. Esant reikalui, seniūnijų arba Socialinių paslaugų centro darbuotojai gali tikrinti šeimos (vieno gyvenančio asmens) gyvenimo sąlygas, turimą turtą ir užimtumą, surašyti buities tyrimo aktą. Tada klientų bylos yra perduodamos savivaldybės administracijos socialinės paramos skyriui, kurio darbuotoja dar kartą patikrina bylas ir parengia savivaldybės administracijos direktoriaus sprendimą dėl socialinės išmokos skyrimo arba neskyrimo.

Pinigai, skirti socialinėms išmokoms mokėti, iš valstybės biudžeto pervedami į Šilalės rajono savivaldybės Finansų skyriaus valdomą sąskaitą. Remdamasis savivaldybės administracijos direktoriaus sprendimais dėl socialinių išmokų skyrimo, Finansų skyrius reikiamas lėšas pveda klientams.

Šis skyrius ne tik administruoja, bet taip pat atlieka dalį socialinių išmokų teikimo funkcijų- tikrina gyventojų bylas bei rengia sprendimą dėl išmokos skyrimo arba neskrymo.

Kompensacijų administravimo bei teikimo modelis Šilalės rajono savivaldybėje yra pavaizduotas 3 priede. Jis gerokai skiriasi nuo socialinių išmokų administravimo bei teikimo modelio, todėl kompensacijų atvejį reikia panagrinėti atskirai. Norėdami gauti kompensacijas, klientai kreipiasi į seniūnijas arba Socialinės paramos skyrių (remiamasi tuo pačiu gyvenamosios vietos principu, kaip ir socialinių išmokų atveju). Šiam darbo organizavimo metodui būdinga tai, kad tam tikra dalis darbuotojų dirba tik priimamajame- priima klientų prašymus, padeda jiems užpildyti reikiamus dokumentus apie klientų gaunamas pajamas bei turimą turtą, atlieka pirminį patikrinimą. Kiti darbuotojai- tikrina pateiktus dokumentus ir, socialinių išmokų atveju, apskaičiuoja socialines išmokas. Siekiant išvengti situacijų, kai tikrintojai ir skaičiuotojai kaltina priimamąjį perduodant neteisingai užpildytus dokumentus ar nepateikus visų dokumentų bei užtikrinti kaip galima sklandesnį abiejų pusių bendradarbiavimą, abi grupės periodiškai keičiasi darbo vietomis.

Esant reikalui, seniūnijų arba Socialinės paramos skyrių darbuotojai gali tikrinti šeimos (vieno gyvenančio asmens) gyvenimo sąlygas, turimą turtą ir užimtumą, surašyti buities tyrimo aktą. Patikrinusi šeimos gyvenimo sąlygas ir surašiusi buities tyrimo aktą, savivaldybės administracija turi teisę iš valstybės biudžeto specialiosios tikslinės dotacijos savivaldybių biudžetams socialinei pašalpai ir kompensacijoms administruoti skiriamų lėšų šeimoms skirti kompensacijas už didesnę, negu Įstatymo nustatyta, būsto ploto normatyvą. Šios lėšos taip pat gali būti naudojamos skiriant kompensacijas šeimoms, kurių išlaidos už būsto faktinį naudingojo ploto šildymą bei už faktinius šalto ir karšto vandens kiekius atitinka nustatytus kompensuojamuosius dydžius, tačiau šeima neatitinka jai nustatyto turto vertės normatyvo arba jos socialinei padėčiai visuomenėje nustatytų reikalavimų. Savivaldybės tarybos nustatyta tvarka iš savivaldybės biudžeto lėšų nepasiturinčioms šeimoms gali būti padengiami išsiskolinimai už būstą, kompensuojamos išlaidos už didesnius šalto ir karšto vandens kiekius, negu nustatyti normatyvai, kompensuojamos Įstatymo nurodytos būsto išlaikymo išlaidos ir kt. Savivaldybės administracija nedirbančius minėtų kompensacijų gavėjus, nedalyvaujančius aktyviose darbo rinkos politikos priemonėse, turi teisę pasitelkti visuomenei naudingiems darbams atlikti. Kompensacijas gaunanti šeima per mėnesį privalo pranešti savivaldybei apie materialinės padėties pasikeitimą ar atsiradusias aplinkybes, turinčias įtakos teisei į kompensacijas arba jų dydžiams. Nustačius, kad šeima kompensacijas gavo neteisėtai, nes kreipimosi metu savivaldybės administracijai pateikė neteisingus duomenis apie turtą, gaunamas pajamas, šeimos narius, nepranešė apie materialinės padėties pasikeitimą ir kt., šeima turi gražinti neteisėtai gautą sumą

Iš socialinės paramos skyriaus, užpildytos pažymos elektroniniu būdu persiunčiamos būsto šildymo, šalto bei karšto vandens ir nuotėkų paslaugas teikiančioms įmonėms. Pastarosios, pagal pateiktas pažymas, apskaičiuoja kompensacijų dydžius ir teikia Savivaldybės administracijos finansų skyriui ataskaitas apie priskaičiuotas kompensacijas bei sąskaitą.(Priedas Nr.10) Finansų skyrius tikrina ataskaitas bei apmoka pateiktas sąskaitas. Taigi lėšos, skirtos kompensacijoms mokėti iš Finansų skyriaus valdomos sąskaitos yra pervedamos tiesiogiai būsto šildymo, šalto bei karšto vandens bei nuotėkų paslaugas teikiančioms įmonėms.

Aprašius pagrindines Šilalėje taikomo iš dalies atskirtų funkcijų modelio savybes, galima išskirti šiuos jo privalumus:

Šis modelis pasižymi dideliu sprendimų priėmimo efektyvumu. Gyventojų bylos „nekeliauja“ tarp institucijų. Sprendimas priimamas toje pačioje institucijoje į kurią kreipėsi klientas.

Užtikrinama pakankama sprendimų dėl socialinių išmokų skyrimo kontrolė. Čia svarbu tai, kad sprendimą dėl socialinių išmokų skyrimo ir jų dydžių priima ne tie patys darbuotojai, kurie priėmė klientų prašymą skirti išmokas. Jei klientų aptarnavimo skyrius priima dokumentus ir atlieka pirminį patikrinimą, tai socialinių pašalpų ir kompensacijų skyrius turi galimybę antrą kartą patikrinti dokumentus ir apskaičiuoti skirtingos išmokos dydį. Kadangi socialinių pašalpų ir kompensacijų skyriaus darbuotojai neturi tiesioginio kontakto su klientais, sumažinama sukčiavimo bei protegavimo rizika.

Kadangi Šilalės miesto savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyrius tiesiogiai nedalyvauja priimant sprendimus dėl socialinių išmokų ar kompensacijų skyrimo, jis gali atlikti išorinę (nešališką) veiklos kontrolę.

Socialinių išmokų administravimo bei teikimo atveju egzistuoja sąlyginai griežtos Socialinės paramos skyriaus sprendimų kontrolės mechanizmai;

Kompensacijų administravimo bei teikimo atveju iš esmės sumažinami administraciniai kaštai, kai kompensacijų dydžius skaičiuoja šildymo, šalto bei karšto vandens bei nuotėkų paslaugas teikiančios įmonės, o seniūnijos bei Socialinės paramos skyrius tik išduota tam reikalingas pažymas.

Pagrindiniai Šilalės rajono savivaldybėje veikiančios socialinių išmokų ir kompensacijų sistemos privalumai yra tokie:

1. Seniūnijų įtraukimas į socialinių išmokų ir kompensacijų administravimą bei teikimą „priartina“ teikiamas paslaugas prie klientų. Tai ypač svarbu atsižvelgiant į tai, kad apie 40 proc. Šilalės rajono savivaldybės gyventojų gyvena ne Šilalės mieste.
2. Seniūnijų įtraukimas į socialinių išmokų ir kompensacijų administravimą taip pat gali sąlygoti Socialinės paramos skyriaus administracinių kaštų sumažėjimą. Socialinės paramos skyriaus

darbuotojų teigimu, dokumentų priėmimas užima daugiau laiko (kai kuriais atvejais vienodai) nei jų vėlesnis tikrinimas. Kadangi dalį dokumentų priima seniūnijos, sumažinamas Socialinės paramos skyriaus darbuotojų krūvis.

Pagrindiniai Šilalės rajono savivaldybėje veikiančios socialinių išmokų ir kompensacijų sistemos trūkumai yra tokie:

1. Socialinės paramos skyrius negali užtikrinti tinkamo administravimo (priežiūros), nes pats dalyvauja socialinių išmokų teikime.
2. Nėra aiškus mechanizmas, kaip patikrinami šildymo, šalto bei karšto vandens ir nuotėkų paslaugas teikiančių įmonių atlikti skaičiavimai.

Šilalės rajono savivaldybės socialinės ekonominės ir demografinės situacijos įvertinimas

3 lentelė. Vidutinis metinis Šilalės rajono gyventojų skaičius ir sudėtis 2010 m.:

Eil. Nr.	Rodiklis	Gyventojų (šeimų) skaičius
1	2	3
1.	Gyventojų skaičius	29486
	iš jų:	
1.1.	Mieste	5981
1.2.	Kaime	23505
2.	Iš bendro gyventojų skaičiaus:	
2.1.	pensinio amžiaus gyventojai	5048
2.3.	suaugę darbingo amžiaus asmenys su negalia	2030
2.5.	vaikai su negalia	282
2.6.	socialinės rizikos vaikai	5
3.	Socialinės rizikos šeimos	130
4.	Vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose	317

Šaltinis: Šilalės rajono savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyriaus duomenys.

Gyventojų socialinių paslaugų poreikius sąlygojantys veiksniai

Kaip ir kitų šalies savivaldybių, Šilalės rajono savivaldybės gyventojų socialinių pašalpų poreikius sąlygoja panašūs veiksniai. Dažniausi jų šie:

➤ Nedarbas.

Nedarbas siejasi su asmens ir jo šeimos negebėjimu apsirūpinti pirmos būtinybės (maistu, drabužiais ir t.t.) ir kitomis prekėmis, apmokėti būsto, komunalines paslaugas, už vaikų ir (ar) savo mokslą, pramogas. Finansinis nepajėgumas siejasi ir negalėjimu apmokėti gydymo paslaugų, sveikatos draudimo nebuvimu, negalėjimu apsidrausti nuo nelaimių. Čia gali padėti tarpininkavimo ir atstovavimo, maitinimo, aprūpinimo drabužiais ir kitos socialinės paslaugos.

➤ Visuomenės senėjimas.

Lietuvoje, kaip ir kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse, kasmet vis didesnę dalį sudaro pagyvenę, tai yra 60 metų ir vyresni žmonės. Statistikos departamento duomenimis, 2010 metų pradžioje tokių asmenų buvo 534,6 tūkstančiai, arba kas penktas Lietuvos gyventojas, o Europos Sąjungos valstybėse narėse – kas ketvirtas. Šilalės savivaldybėje senyvo amžiaus asmenys sudaro 20 procentų visų savivaldybės gyventojų.

Vidutinė senatvės pensija siekia tik 640 Lt, todėl beveik kiekvienas pensininkas naudojami būsto šildymo, karšto, bei šalto vandens kompensacijomis. Be to dažniausiai senyvo amžiaus asmenims reikalingos pagalbos į namus, socialinės globos, transporto paslaugos ir techninės pagalbos priemonės (vežimėliai, lazdelės, vaikštynės ir kita).

➤ Alkoholio, narkotinių, psichotropinių ir kitų medžiagų vartojimas bei psichologinė, fizinė ar seksualinė prievarta.

Šie veiksniai lemia vaikų, suaugusių asmenų ir šeimų priskyrimą socialinės rizikos grupei. 2010 m. sausio 1 d. rajone buvo 153 socialinės rizikos šeimos, jose gyveno 363 vaikai, 2011 m. sausio 1 d. rajone yra 130 soc. rizikos šeimų ir jose auga 315 vaikų. Šioms šeimoms yra teikiamos socialinės priežiūros – socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo – paslaugos asmens (šeimos) namuose, kurias teikia seniūnijų socialiniai darbuotojai darbui su rizikos šeimomis. Socialinėmis paslaugomis (tokiomis kaip socialinių įgūdžių ugdymas, tarpininkavimas ir kitomis) galima sumažinti neigiamas socialinių problemų pasekmes vaikams ir šeimoms.

➤ Negalia.

Šilalės rajono savivaldybėje 2011 m. gruodžio 31 d. duomenimis gyvena 2030 suaugusių darbingo amžiaus asmenų su negalia ir 282 vaikai su negalia. Tai sudaro 8 procentus visų savivaldybės gyventojų.

Savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyriaus duomenimis, 2010 m. gruodžio 31 d. 2036 rajono gyventojams buvo nustatytas specialusis nuolatinės priežiūros (pagalbos) poreikis, iš jų: 82 vaikams ir 97 darbingo amžiaus asmenims. Specialusis nuolatinės slaugos poreikis nustatytas 837

asmenims, iš jų: 22 vaikams ir 108 darbingo amžiaus asmenims. 2010 metais specialieji poreikiai socialinėms paslaugoms, techninėms pagalbos ir finansinės pagalbos priemonėms nustatyti 955 asmenims: didelių specialiųjų poreikių lygis – 736 asmenims, vidutinių specialiųjų poreikių lygis – 192 asmenims, nedidelių specialiųjų poreikių lygis – 27 asmenims. Neįgaliesiems reikalingos panašios socialinės paslaugos kaip ir senyvo amžiaus asmenims. Tai pagalbos į namus, socialinės globos, transporto, aprūpinimo techninėms pagalbos priemonėmis, būsto pritaikymo neįgaliųjų poreikiams ir kitos paslaugos. Dalis neįgaliųjų taps socialinių paslaugų gavėjais.

Administracijos direktoriaus įsakymu skiriamos būsto šildymo kompensacijos išimties tvarka, (Priedas Nr.4) bei vienkartinės pašalpos, kurios panaudojamos būtiniausioms higienos priemonėms, maistui, gydymuisi, kadangi šie asmenys būna praradę gebėjimą pasirūpinti savo sveikata. 2010 m. 15 asmenų grįžo iš įkalinimo vietų. Jiems Administracijos direktoriaus įsakymu skiriamos vienkartinės pašalpos, neturintys nuosavo gyvenamojo būsto įrašomi į eilę laikinam socialiniam būstui gauti, nes dažnai jie neturi kur gyventi.

Sociologas Romas Lazutka radijo interviu teigė, jog gyventojai palieka šalį dėl netinkamos ekonominės ir socialinės politikos.

4 lentelė. Socialinės paramos duomenys

Rodiklis	Šilalės rajono savivaldybė		Lietuva	
	2008 m.	2009 m.	2008 m.	2009 m.
Neto migracija	-277	-228	-7718	-15483
Registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis	6,0	8,7	3,4	9,4
Socialinės pašalpos gavėjai	989	1668	37292	73512
Socialinių pašalpų gavėjų procentas nuo bendro gyventojų skaičiaus	4,1	5,7	1,1	2,2
Išlaidos pašalpoms, tūkst. Lt	1826,0	3609,7	78927,3	190660,2
Tenka vienam gyventojui, Lt	61,3	122,4	23,6	57,3

Šaltinis: Šilalės rajono savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyriaus duomenys

Registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis 2009 m. Šilalės rajone mažesnis nei šalies vidurkis.

Analizuojant socialinių pašalpų gavėjų duomenis, matyti, kad Šilalės rajone jų procentas, lyginant su bendru gyventojų skaičiumi, daugiau kaip 2 kartus didesnis nei vidutiniškai šalyje, o pagal skiriamas pašalpų sumas vienam gyventojui, taip pat daugiau kaip 2 kartus viršija šalies vidurkį. Palyginus 2008 m. ir 2009 m. Šilalės rajone skiriamas pašalpų sumas vienam gyventojui, matome, kad 2009 m. 1 gyventojui tenka dvigubai daugiau nei 2008 m.

Vertinant šiuos ir ankstesniame skyriuje paminėtus rodiklius (didėjantis neįgalių asmenų bei senatvės pensininkų skaičius rajone, augantis bedarbių, socialinių pašalpų gavėjų skaičius), matyti, kad Savivaldybėje reikėtų atkreipti dėmesį į bendrųjų paslaugų plėtrą: psichosocialinės pagalbos (skyrybų, darbo praradimo, artimo netekties ir kt. atvejais), į socialinės priežiūros paslaugų plėtrą: pagalbą namuose, socialinių įgūdžių ugdymą ir palaikymą, apgyvendinimą savarankiško gyvenimo namuose ir kt., siekiant didinti asmens savarankiškumą, sprendžiant savo problemas, padedant įveikti socialinę atskirtį. Šilalės rajono savivaldybėje bedarbių procentas nuo darbingo amžiaus gyventojų 2009 m. buvo 8,72 proc., 2010 m. bedarbių procentas nuo darbingo amžiaus gyventojų buvo 15,24 proc.

3.2. Socialinė parama Šilalės rajono savivaldybėje 2008-2010 m.

Socialinės paramos skyrius organizuoja socialinių paslaugų teikimą asmenims (šeimoms) dėl senyvo amžiaus, neįgalumo, socialinių problemų, iš dalies ar visiškai praradusiems galimybes arba neįgijusiems gebėjimų savarankiškai rūpintis asmeniniu ar šeimos gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime.

Svarbiausi Socialinės paramos skyriaus uždaviniai – formuoti savivaldybės strategiją, tikslus ir uždavinius socialinio darbo, socialinės paramos bei socialinių paslaugų srityje, sudaryti teises, administracines, finansines sąlygas, veiksmingiau planuoti, organizuoti, vykdyti socialiai remtinų gyventojų, asmenų, turinčių įvairių negalią, pensininkų, daugiavaikių šeimų, asmenų, grįžusių iš įkalinimo ir reabilitacijos įstaigų, kitų socialinio statuso asmenų, socialinės apsaugos ir materialinės paramos bei šalpos funkcijas, teikti jiems lengvatas ir kompensacijas, tvarkyti socialinės paramos gavėjų apskaitą.

Socialinės paramos skyrius administruoja socialinių išmokų mokėjimą, socialinių paslaugų teikimą, gyvenamojo būto pritaikymą neįgaliųjų poreikiams.

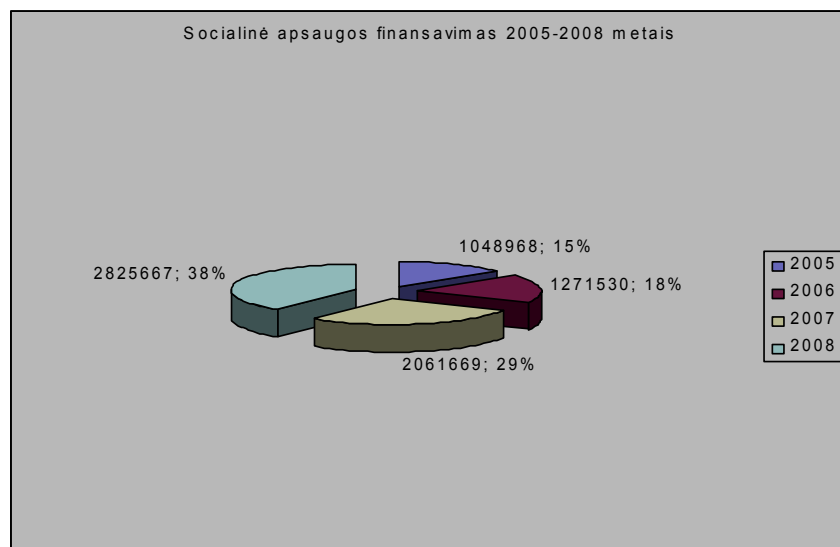
2009 metais socialinės išmokos savivaldybės gyventojams buvo mokamos laiku ir be įsiskolinimo.

Jeigu 2004-2007 m. buvo stebimas socialinių pašalpų gavėjų skaičiaus mažėjimas, tai 2009 -2010 m. socialinių pašalpų gavėjų skaičius nuolat augo. Per metus socialinių pašalpų gavėjų skaičius išaugo daugiau negu du kartus. Jei 2009m sausio mėnesį jų buvo 235 (panaudota lėšų – 48 961 Lt), 2010m sausio

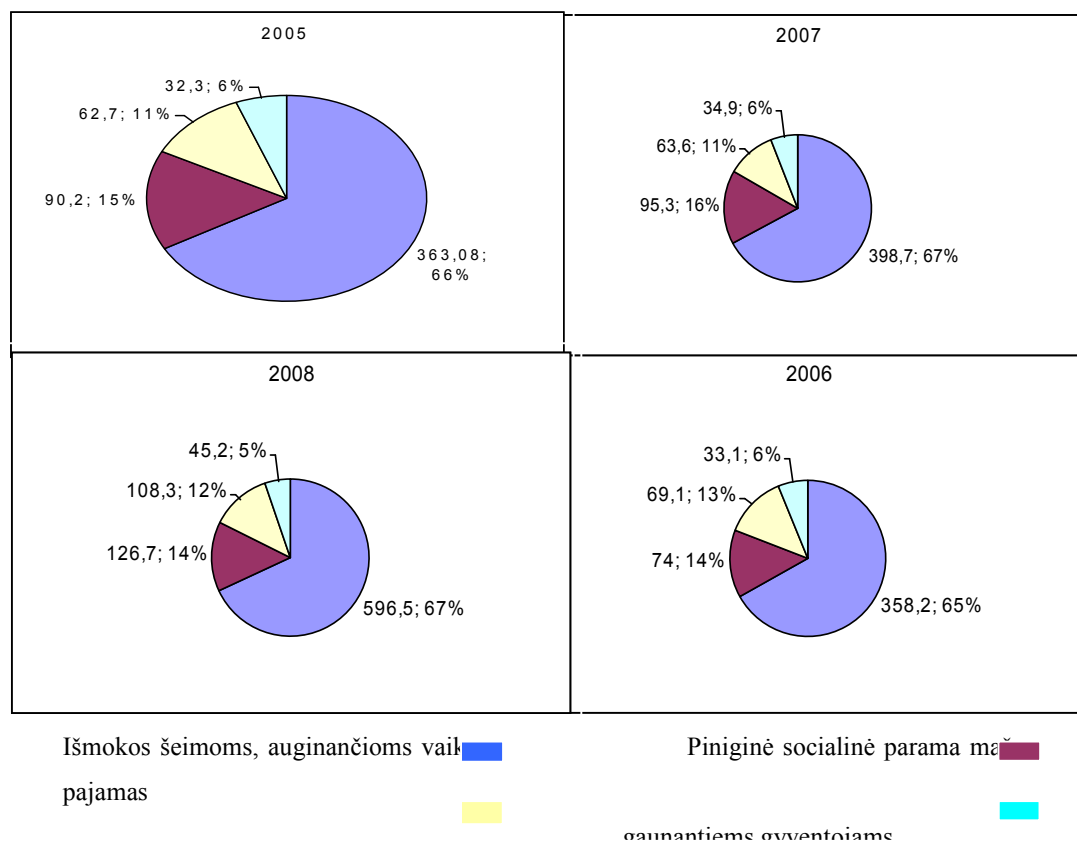
mėnesį – 508 (panaudota lėšų – 110 733 Lt), 2011m sausio mėn. 97 366 Lt. Išaugusį vidutinį socialinės pašalpos dydį sąlygoja tai, kad dėl socialinių pašalpų kreipiasi asmenys su mažesnėmis pajamomis. Sausio mėnesį vidutinė socialinė pašalpa vienam gavėjui buvo 208 Lt, o gruodžio mėnesį – 218 Lt. Socialinės pašalpos mokamos iš tikslinės dotacijos lėšų, skirtų savivaldybės biudžetui.

Valstybės remiamų pajamų dydį tvirtina Vyriausybė. Nors automatinės indeksacijos nėra, šis dydis laikui bėgant keičiamas, atsižvelgiant į infliaciją. Nuo 2008 m. rugpjūčio mėnesio iki šiol valstybės remiamos pajamos yra 350 litų per mėnesį kiekvienam šeimos nariui. Tačiau ar tokia pajamų kompensavimo norma (90%) skatina dirbti už minimalų darbo užmokestį?

Bedarbio pašalpa neapmokestinama, darbo užmokestis apmokestinamas, o skirtumas tarp pašalpa gaunančio bedarbio disponuojamų pajamų ir dirbant gaunamo darbo užmokesčio mažėja. Visuomenės požiūriu svarbu tai, kad tokia pajamų kompensavimo sistema sumažina paskatas dirbti ir darbo pasiūlą, kas lemia neigiamas ekonomines ir socialines pasekmes: ekonomikos augimo lėtėjimą, savivaldybių išlaidų didėjimą socialinėms pašalpoms, darbo jėgos kokybės prastėjimą. Mažas pajamas gaunantys asmenys, nesitikėdami gauti daugiau pajamų dirbdami, nėra suinteresuoti konkuruoti darbo rinkoje ir daugiau dirbti.

3nav Socialinės ansaugos finansavimas 2005-2008

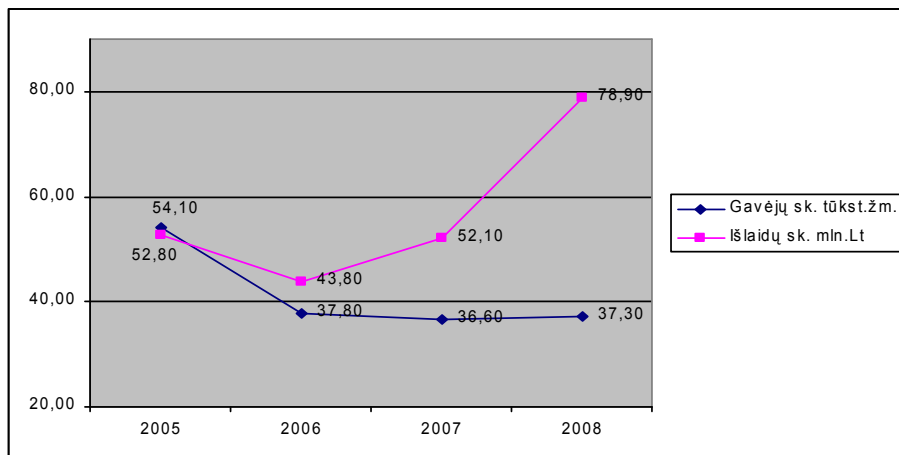
4 pav. Išlaidų socialinei paramai pasiskirstymas 2005-2008 metais

Piniginė socialinė parama nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims.

Nuo 2003 metų liepos 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymui²⁶ bei priėmus kai kurias šio Įstatymo patobulinius, šalyje pradėta įgyvendinti vieninga pajamų ir turto įvertinimo principu teikiamos piniginės socialinės paramos, garantuojančios nepasiturintiems gyventojams minimalias lėšas prasimaitinti bei būtiniausioms komunalinėms paslaugoms apmokėti, sistema.

Piniginė socialinė parama finansuojama iš valstybės biudžeto specialios tikslinės dotacijos savivaldybių biudžetams. Socialinei pašalpai ir kompensacijoms bei vienkartinėms pašalpoms iš savivaldybių biudžetų per 2005 metus išleista 90,2 mln. litų. Iš jų socialinei pašalpai – 52,8 mln. litų, kompensacijoms – 30,9 mln. litų, vienkartinėms pašalpoms iš savivaldybių biudžetų gyventojams paremti skirta 6,5 mln. litų. Išlaidų paramai sumažėjimą sąlygojo mažėjantis šios paramos gavėjų skaičius.

²⁶Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas. (Žin., 2003, Nr.73-3352).

5 pav. Socialinės pašalpos gavėjų ir išlaidų pašalpai dinamika
2005-2008 metais

Pagal 5 pav. pateiktus duomenys, 2006 metais, palyginti su 2005 metais, socialinę pašalpą gavusių asmenų skaičius sumažėjo 30 proc. Ši gavėjų skaičiaus sumažėjimą sąlygojo ženklus gyventojų pajamų augimas (išaugusi minimali mėnesinė alga, vidutinė senatvės pensija, vidutinis mėnesinis darbo užmokestis), nedarbo mažėjimas, gyventojų migracija bei taiklesnės piniginės paramos, teikiamos įvertinant ne tik šeimos pajamas, bet ir jos turta, taikymas.

2007 metais, palyginti su 2006 metais, padidėjo 15,6 procento. Socialinei pašalpai ir kompensacijoms bei vienkartinėms pašalpoms iš savivaldybių biudžetų per 2007 metus išleista 95,3 mln. litų. Iš jų socialinei pašalpai – 52,1 mln. litų, kompensacijoms – 33,7 mln. litų, piniginei socialinei paramai savivaldybės sprendimu – 0,9 mln. Litų.

Išlaidų paramai mažas pajamas gaunantiems gyventojams padidėjimas siejamas su valstybės remiamų pajamų (VRP) padidėjimu:

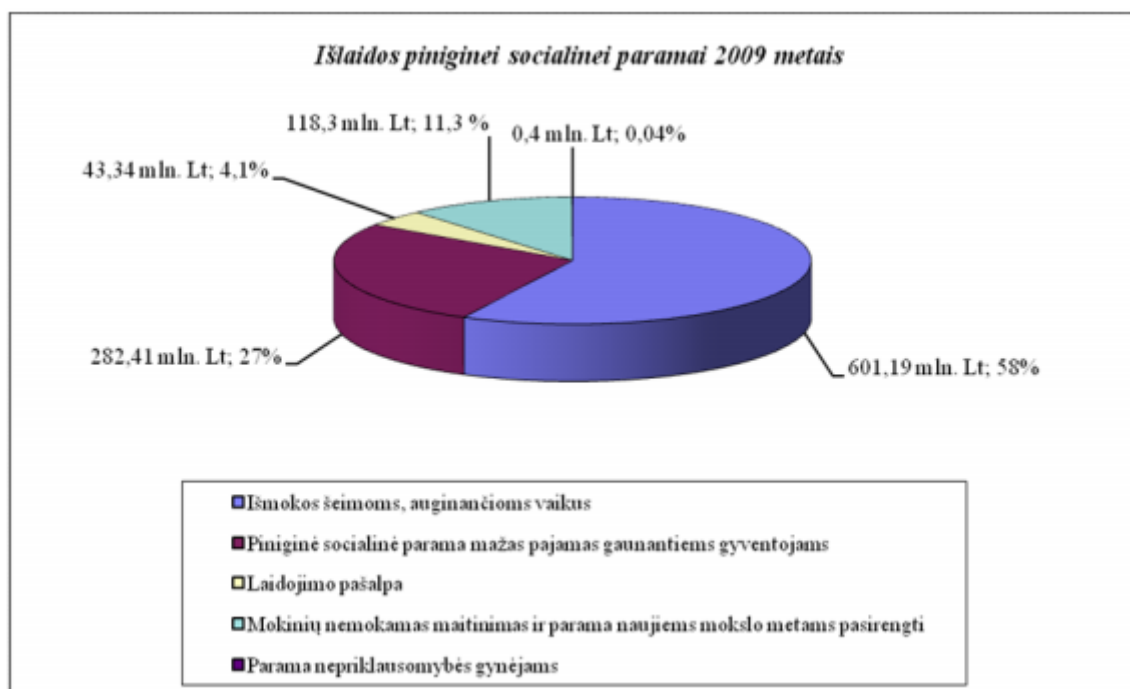
- nuo 2005 m. spalio 1 d. VRP didėjo nuo 135 iki 155 litų.
- nuo 2006 m. vasario mėn. 1 d. valstybės remiamos pajamos didinamos iki 165 litų.
- nuo 2007 m. sausio 1 d. VRP didėjo iki 205 litų,
- nuo 2007 m. spalio 1 d. – iki 235 litų.
- nuo 2008 m. sausio 1 d. VRP dydis padidintas 50 litų, t.y. nuo 235 iki 285 litų
- nuo 2008 m. rugpjūčio 1 d. – iki 350 litų.

5 lentelė. Išmokų šeimoms auginančioms vaikus ir piniginės socialinės paramos išlaidų pasiskirstymas 2009 metais

Išmokos šeimoms, auginančioms vaikus	601,19	57,5
Piniginė socialinė parama mažas pajamas gaunantiems gyventojams	282,41	27,0
Laidojimo pašalpa	43,34	4,1
Mokinių nemokamas maitinimas ir parama naujiems mokslo metams pasirengti	118,3	11,3
Parama nepriklausomybės gynėjams	0,4	0,04
Iš viso:	1045,6	100,0

Socialinės apsaugos ir darbo Ministerijos duomenys

Paanalizavus 2009 metų biudžeto lėšas, skiriamas socialinei paramai, daugiausia lėšų skiriama šeimoms, auginančioms vaikus.

6 pav. Išlaidos piniginei socialinei paramai.

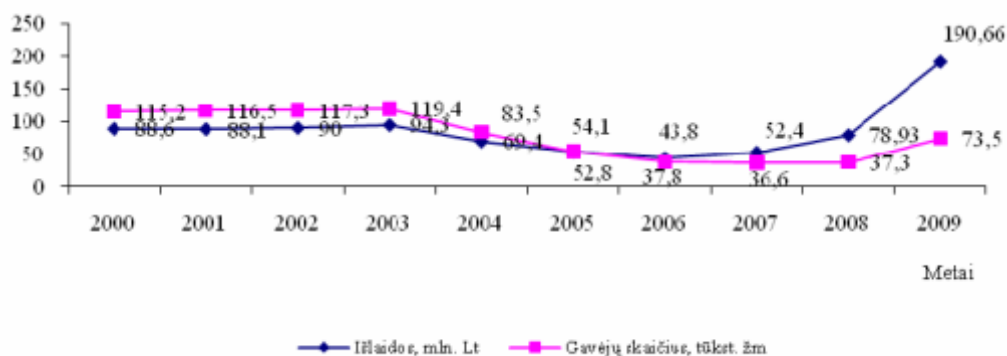
6 lentelė. Socialinės pašalpos gavėjų bei išlaidų dinamika 2000-2009 metais

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Išlaidos mln.Lt	88,6	88,1	90	94,3	69,4	52,8	43,8	52,4	78,93	190,66
Gavėjų sk tūkst.žm.	115,2	116,5	117,3	119,4	83,5	54,1	37,8	36,6	37,3	73,5

Socialinės apsaugos ir darbo Ministerijos duomenys

Palyginus 2000 bei 2009 metus, matome, kad išlaidos socialinėms pašalpoms nuo 88,6 mln. litų išaugo iki 190,7 mln. litų, nors gavėjų skaičius sumažėjo. Išlaidų paramai mažas pajamas gaunantiems gyventojams padidėjimas, kaip jau buvo minėta, siejamas su valstybės remiamų pajamų (VRP) padidėjimu.

Socialinės pašalpos gavėjų bei išlaidų pašalpai dinamika 2000-2009 metais

3.2. Kompensacijų už šiluminę energiją, karštą bei šaltą vandenį taikymo analizė

7 lentelė. Piniginės socialinės paramos gavėjai ir išlaidos Lietuvos mastu.

	2005m		2006m		2007m		2008m		2009m	
	Gavėjai tūkst. žm.	Išlaidos mln. Lt	Gavėjai tūkst. žm.	Išlaidos mln. Lt	Gavėjai tūkst. žm.	Išlaidos mln. Lt	Gavėjai tūkst. žm.	Išlaidos mln. Lt	Gavėjai tūkst. žm.	Išlaidos mln. Lt
Socialinė pašalpa	54,1	52,8	37,8	43,8	36,6	52,41	37,3	78,93	73,5	190,7
Šildymo išlaidų ir išlaidų vandeniui kompensacijos, iš jų:										
Už išlaidas būstui šildyti	122,4	19,6	86,9	20,1	86,4	21,9	86,2	29,2	114,4	53,3
Išlaidų už karštą vandenį kompensacijos	90,8	6,3	60,3	5,3	58,9	5,1	50,0	6,8	69,9	12,1
Išlaidų už šaltą vandenį ir nuotekas kompensacijos	51,6	1,4	35,8	1,0	25,8	0,7	22,2	0,9	28,9	1,2
VISO										

Kaip matome iš lentelėje pateiktų duomenų, lėšos skiriamos socialinei paramai, bei kompensacijoms, turi tendenciją didėti. Jei 2005m būsto šildymo ir išlaidų vandeniui kompensacijos buvo išmokėtos 130,3 tūkst. gyventojų- 30,9 mln.Lt. , tai 2009 metais ši suma išaugo iki 79,1 mln. Lt, nors gyventojų, pasinaudojusių šia kompensacija, skaičius sumažėjo. Tai įtakojo padidėjusios kainos už šiluminę energiją, padidėjusios valstybės remiamos pajamos nuo 135 Lt iki 350 Lt.

Šilalės rajono savivaldybės gyventojams sumokėtų kompensacijų už būsto šildymą suma 2009m sudaro 545,1 tūkst.Lt.,- kas sudaro 0,7 proc. lyginant su kompensacijomis Lietuvos mastu.

Tauragės apskrčiai tenka- 2 314,1 tūkst.Lt. kompensacijų suma – 2,9 proc. visų kompensacijų sumos.

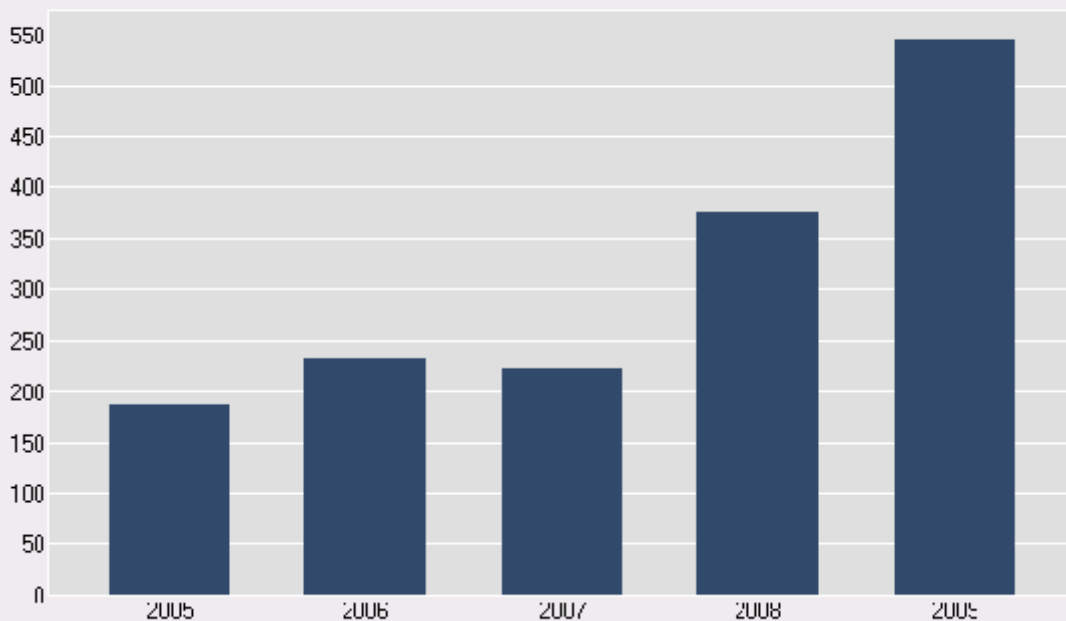
7 lentelė. Išlaidos kompensacijoms už būsto šildymą

	2005m	2006m	2007m	2008m	2009m
Šilalės rajono savivaldybė	186,3	231,9	222,0	376,0	545,1
Tauragės rajono savivaldybė	1264,6	1144,0	1076,7	1627,7	2314,1
Lietuvos Respublika	30 931,8	30 250,0	33 659,7	45 766,0	79 055,6

Sudaryta autorės remiantis statistikos departamento duomenimis.

Šilalės rajono savivaldybėje išmokėtų kompensacijų suma 2005m sudarė 186,3 tūkst. Lt, tai 2009 metais ši suma išaugo 2,9 kartus iki 545,1 tūkst.Lt. Kompensacijų sumos turi tendenciją didėti, tiek Lietuvos mastu, tiek Tauragės apskrityje, bei Šilalės savivaldybėje. Daugelis žmonių, kurie kreipiasi pašalpų, neturi kitos galimybės išgyventi. Apie 70 proc. žmonių, gaunančių pašalpas, – su aukštuoju išsilavinimu. Už pašalpas reikia atidirbti visuomenei naudingą darbą. Varganai gyvenantys žmonės už valstybės suteiktą paramą prižiūri gėlynus, šienauja pakeles ir griovius, sodina medelius, renka šiukšles, padeda neįgaliesiems ar garbingo amžiaus sulaukusiems vienišioms žmonėms, atlieka kitokius darbus.

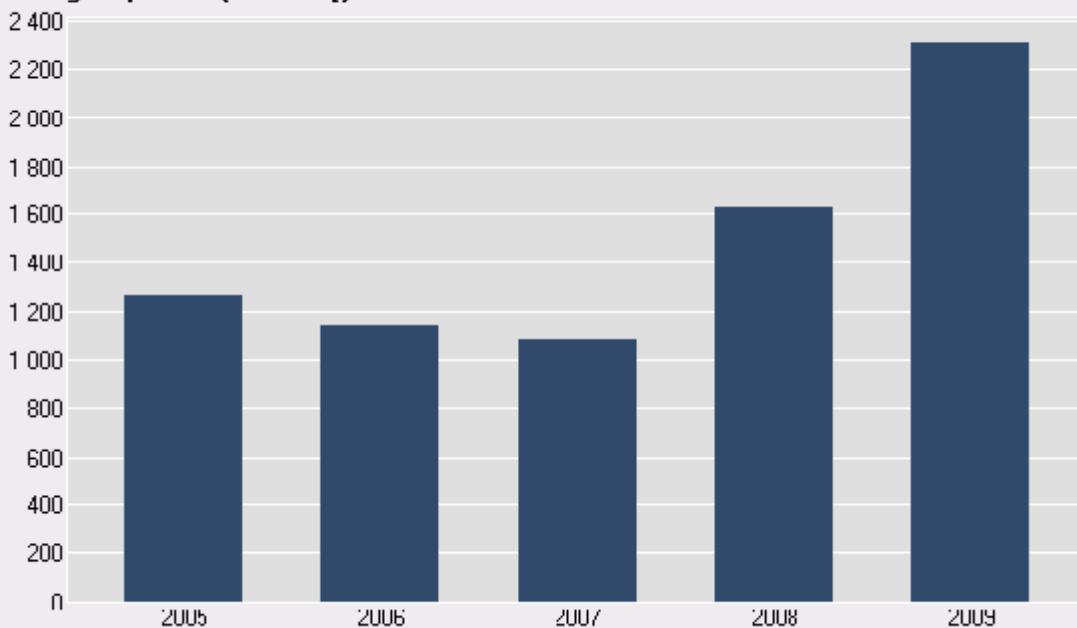
Būsto šildymo išlaidų ir išlaidų vandeniui kompensacijos
Pažymiai: metai
Šilalės r. sav.. (Tūkst. litų)

© Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Diagramoje pateikta būsto šildymo išlaidų bei karšto vandens kompensacijos Šilalės rajono savivaldybėje.

Būsto šildymo išlaidų ir išlaidų vandeniui kompensacijos
Pažymiai: metai
Tauragės apskritis. (Tūkst. litų)

© Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Išlaidos būsto kompensacijoms kasmet didėja, tiek Šilalėje, tiek Lietuvos mastu. Didėjimą lemia, kaip jau buvo minėta augantis nedarbo lygis, palyginti mažesnės gyventojų pajamos, šešėlinė ekonomika. Privačiame sektoriuje daugumos dirbančių darbuotojų deklaruojamas minimalus darbo užmokestis, nors realus darbo užmokestis yra kur kas didesnis. Taip ir dirbantys žmonės, oficialiai gaudami tik minimalų atlyginimą, įgyja teisę į būsto kompensacijas.

8 lentelė. Kompensacijų už šiluminę energiją kitimo tendencijos dirbant už MMA, bei gaunant tik socialinę pašalpą (sudaryta autorės)

	1 asmens šeima	2 asmenų šeima	3 asmenų šeima	4 asmenų šeima
Šeimos pajamos				
Dirba už MMA ²⁷ .	678,5	1357	1357	1357
Suma, kurią gali mokėti už šildymą ²⁸ .	65,7	131,4	61,4	0
Priskaityta už šildymą ²⁹ .	256,50	256,50	256,50	256,50
Kompensacijos suma	190,8	125,1	195,1	256,5
Mokama suma už šildymą	65,7	131,4	61,4	0
Lieka pragyvenimui	612,8	1225,6	1295,6	1357
Gauna tik socialinę pašalpą ³⁰ .	315	630	945	1260
Suma, kurią gali mokėti už šildymą	0	0	0	0
Priskaityta už šildymą	262,2	262,2	262,2	262,2
Kompensacijos suma	262,2	262,2	262,2	262,2
Mokama suma už šildymą	0	0	0	0
Lieka pragyvenimui	315	630	945	1260

²⁷ MMA-800 Lt; NPD-470 Lt; 15% GPM- 49,50 Lt; 9% Soc. draudimo įmokos-72 Lt (800- 49,50 -72 = 678,50 Lt)

²⁸ Kompensuojama kai išlaidos už šildymą viršija 20% skirtumo tarp šeimos pajamų ir VRP asmeniui dydžio. VRM-350 Lt ((678,5- 350)* 20%= 65,70 Lt)

²⁹ Pvz. 2 kambarių butas- 57 kv.m.; vidutinė šildymo kaina 03 mėn. Šilalėje 4,5 Lt/m². (57*4,50=256,50 Lt)

³⁰ Socialinė pašalpa sudaro 90% skirtumo tarp VRP ir šeimos pajamų per mėn. VRP- 350 Lt*90%=315 Lt).

Iš lentelėje pateiktų duomenų matome, kad 1 asmens šeima, gyvenanti tik iš socialinės pašalpos už šildymą visai nemoka, visa šildymo išlaidų suma kompensuojama, asmeniui dirbančiam ir gaunančiam tik minimalų atlyginimą, kompensuojama 190,80 Lt (suma viršijanti 20% skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų ir asmens pajamų).

4 asmenų šeimai, gyvenančiai tik iš socialinių pašalpų, už šildymą taip pat visai nemoka, visa šildymo išlaidų suma kompensuojama, o visa socialinės pašalpos suma lieka pragyvenimui 1260 Lt (4*315 Lt). Kai 4 asmenų šeimoje (2 suaugę ir 2 vaikai) dirba už minimalų mėnesinį atlyginimą, už šildymą taip pat visai nemoka, visa šildymo išlaidų suma kompensuojama, o visa atlyginimo suma lieka pragyvenimui 1357 Lt

4 asmenų šeimos, gyvenančios iš socialinių pašalpų pajamos 1260 Lt, o dirbančios 4 asmenų šeimos pajamos - 1357 Lt. Skirtumas tik 97 litai. Todėl žmonės nesuinteresuoti dirbti už minimalų atlyginimą, kai nedirbdamas gali gauti praktiškai tas pačias pajamas socialinės paramos forma, kompensacijas už šildymą, bei kitą socialinę paramą (maisto produktus, nemokamą maitinimą ir kt.)

3.4. Šilalės rajono savivaldybės administruojamų kompensacijų sistemos tobulinimas

Atsižvelgiant į šalies socialinius ekonominius pokyčius ir blogėjančią gyventojų ekonominę padėtį, darbo autorės nuomone valstybės socialinės paramos sistemą būtina plėsti, tobulinti teisinę bazę, didinti išmokų dydžius siekiant, kad ši parama būtų kuo taiklesnė ir atliktų savo pagrindinę funkciją- padėtų šeimai auginti vaikus, garantuotų nepasiturintiems gyventojams tam tikras pajamas. Dabar galiojanti pajamų kompensavimo sistema, pagal kurią mokama socialinė pašalpa, turėtų būti pertvarkyta taip, kad asmuo būtų suinteresuotas dirbti net ir mažai apmokamą darbą. Efektyvi socialinės paramos sistema turėtų skatinti užimtumą, o ne kurti priklausomybę nuo įvairių paramos formų. Siekiant išvengti piktnaudžiavimo, tikslinga nustatyti aukštesnį kompensuojamų pajamų minimumą, tačiau kompensuoti jį mažesne dalimi. Nustačius didesnes valstybės remiamas pajamas ir mažesnę pajamų kompensavimo normą, padidėtų paskatos dirbti, nes būtų didesnis pajamų skirtumas tarp gaunamų darbo pajamų ir tų pajamų, kurios būtų gaunamos iš socialinių pašalpų.

Ekonominis augimas padeda kovoti su skurdu. Rinkos ekonomika negali užkirsti kelio pajamų skirtumų bei tam tikrų visuomenės grupių diskriminacijos atsiradimui. Todėl rinkos ekonomikai reikia plataus masto bei rinkos taisyklės atitinkančios socialinės apsaugos sistemos mechanizmų, suvienodinančių regioninius skirtumus, taip pat į našumą orientuotos mokesčių sistemos, kad būtų

užtikrinta socialinė taika ir sudarytos galimybės platiems visuomenės sluoksniams dalyvauti ekonominiuose ir visuomeniniuose procesuose.

Socialinė parama remiasi stokos principu – asmeniui suteikiama pagalba, jeigu jis neturi lėšų pragyvenimui ir yra nepajėgus pasirūpinti savimi, tačiau patikrinama, ar tikrai jis nepajėgus savarankiškai išsiversti.

Šalyje esant dabartinei socialinių pašalpų sistemai, daugybei žmonių kyla pavojus pakliūti į skurdo spąstus, t.y. pradėti teikti pirmenybę gyvenimui iš pašalpos, o ne grįžimui į darbo rinką. Todėl šią sistemą būtina pertvarkyti, pirmiausiai daugiau atsakomybės socialinių pašalpų srityje suteikiant savivaldybėms. Be to Vyriausybė turėtų apsaugoti žmones nuo pakliuvimo į skurdo spąstus, apribojant laikotarpį, kurio metu socialinė pašalpa būtų mokama sveikam, darbingo amžiaus asmeniui. Esant tokiai pašalpų sistemai-gyvenimas iš pašalpų gali pasidaryti patrauklesnis, nei grįžimas į darbo rinką. Būtina imtis sisteminių pertvarkų: socialinių pašalpų sistemą priartinti prie žmonių, atsakomybę šioje srityje perkelti savivaldybei. Dabar socialines pašalpas skirsto savivaldybės ar joms atsakingos tarnybos, tuo tarpu pinigus skiria valstybės biudžetas. Tai nėra racionalu ir efektyvu, nes savivaldybės atlieka tik pašalpų gavėjų registraciją ir pinigų išmokėjimą. Galimybių racionaliau pasirūpinti žmonėmis jos neturi. Jeigu savivaldybėms būtų suteikta savarankiška atsakomybė, jos galėtų efektyviau pasirūpinti žmonėmis. Jeigu sveikas darbingo amžiaus žmogus neturi motyvacijos dirbti, po penkerių metų jam piniginė parama nebūtų skiriama. Svarbu laiku riboti pašalpų mokėjimą. Kad sveikam darbingo amžiaus žmogui, šiandien gyvenančiam vien iš pašalpų ir sau nebekeliančiam tikslų dirbti, praėjus trejiems metams pašalpa būtų mažinama, o jeigu žmogus taip gyvena penkerius metus ir neturi motyvacijos dirbti, tokiu atveju piniginė parama nebūtų skiriama. Daugiau nei pusė šalies gyventojų, gaunančių socialines pašalpas, taip pat gauna papildomų pajamų iš neoficialaus darbo. Pagrindinis pajamų šaltinis išlieka pašalpos bei kitų šeimos narių parama. Pagrindinės turimo verslo nelegalizavimo priežastys- dideli mokesčiai smulkiajam verslui, sudėtinga apskaita, bei nenoras įteisinti verslą prarasti socialinių pašalpų bei lengvatų, kurios didžiąja dalimi yra svarbesnis pajamų šaltinis, nei pats verslas. Tačiau pašalpų panaikinti nereikia, kol pašalpas gaunantiems žmonėms nėra pasiūlytas darbas.

Socialinės pašalpos ir kompensacijų teikimas šeimoms, gaunančioms mažas pajamas yra viena iš socialinės paramos vykdomų funkcijų, o socialinė parama kartu su socialiniu draudimu yra socialinės apsaugos dalis. Taigi, būdamos sistema, šios sritys yra viena su kita susijusios ir viena kitą papildo.

Valstybės socialinės paramos pagrindinis tikslas- paremti asmenis tuo atveju, kai jiems parama reikalinga labiausiai. Iš šeimos reikalaujama, kad jie pirmiausia gautų visas pajamas, kurias gali gauti savo

pastangomis ir tik dėl objektyvių priežasčių negalintiems gauti lėšų pragyvenimui savo pastangomis, teikiama socialinė parama.

Valstybinė socialinė parama dažniausiai yra teikiama socialinėmis pašalpomis ir piniginėmis išmokomis, kompensacijomis.

Socialinės paramos poreikį įtakoja krašto demografiniai ir ekonominiai veiksniai. Nedarbas yra tiesioginė priežastis, dėl kurios egzistavimo atsiranda paramos šeimoms, gaunančias mažas pajamas, poreikis.

Savo prioritetą šeimai, kaip visuomenės ir valstybės pagrindui, valstybė patvirtina rengdama šioje srityje teisinę bazę. Viena iš šios teisinės bazės grandžių yra LR Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunantiems šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymas.

Valstybei siekiant sukurti efektyvią ir skaidrią piniginių paramos sistemą, kurios tikslas – skurdo prevencija, yra naikinti pašalpų įvairovę ir pereiti prie vienintelio formalaus kriterijaus – į paramą pretenduojančio asmens pajamų ir turto.

Kad socialinė parama būtų efektyvi, turi būti tobulinamos kelios kryptys: paramos šeimoms ir vaikams sistemos tobulinimas; socialinės ekonominės aplinkos kūrimas mažinant nedarbą; profesinio aktyvumo skatinimas; šeimų atsakomybės už šeimos gerovę didinimas; palankių sąlygų šeimoms kūrimas, sprendžiant būsto problemas; pašalpų šeimoms derinimas su kitomis paramos formomis bei kitos priemonės, skatinančios žmones aktyviau integruotis į darbo rinką, įgyjant išsilavinimą. Paramos efektyvumas priklauso nuo to, kaip visi šie elementai papildo vienas kitą ir yra integruojami į bendrą šeimos politikos priemonių sistemą. Taip pat norint spręsti skurdo problemą, kuri ir yra pagrindinė priežastis dėl socialinės paramos poreikio atsiradimo, reikia pradėti ne nuo socialinių pašalpų didinimo, kartu kuriant ir prielaidas šeimų orientacijai į išlaikytinių statusą, o nuo sąlygų sudarymo šeimoms pačioms spręsti problemas, skatinant tokių šeimų ekonominį aktyvumą, jų savarankiškumą. Didėjant bedarbystei, socialinės paramos gavėjų skaičius auga, didėja lėšų poreikis socialinei paramai. Skurdo ir socialiai pažeidžiamų visuomenės narių socialinė integracija ir toliau lieka svarbūs uždaviniai.

Didžiausią įtaką paramos gavėjų skaičiui bei paramos dydžiui turi valstybės remiamų pajamų didinimas, komunalinių paslaugų kainos bei gyventojų gaunamų pajamų kitimas;

Siekiant nepasiturintiems gyventojams garantuoti būtinas lėšas pragyvenimui bei skatinant juos pačius aktyviai ieškoti pragyvenimo šaltinių, didinti valstybės remiamas pajamas bei mažinti paramos normą, taikomas apskaičiuojant socialinę pašalpą. Nuosekliai plėtojama socialinių išmokų sistema siekiama, kad šios išmokos prisidėtų mažinant skurdo riziką lygi ir užtikrintų gyvenimo kokybę visiems asmenims, kuriems reikalinga parama, taip pat palaikytų galinčių dirbti asmenų motyvaciją ieškoti darbo

ir jų profesinį mobilumą, siekiant kokybiško užimtumo. Siektina, kad pinigine socialine parama nepasiturintiems gyventojams, teikiama socialinės pašalpos forma, atliktų reikšmingesnį vaidmenį ir kuo mažiau iškreiptų darbo paskatas, todėl tikslinga ją pertvarkyti, atsižvelgiant į sekančius reikalavimus:

- Siekiant padidinti socialinės pašalpos gavėjų darbo paskatas, tikslinga pakeisti socialinės pašalpos skaičiavimą, sumažinant 90 proc. pajamų kompensavimo normą iki 60 – 70 proc.
- Padidinti socialinę pašalpą, sujungiant ją su šildymo kompensacijomis. Šildymo sezono metu pašalpos galėtų būti didesnės, kad padengtų šildymo išlaidas. Šiuo atveju šildymo išlaidos būtų kompensuojamos tik nepasiturintiems gyventojams.

Atsisakyti PVM lengvatos už šildymą, nes socialine prasme ši lengvata nėra teisinga- atpigina šildymą ne tik tiems, kurie gyvena sunkiau, bet ir visiems- tame tarpe ir seimo nariams, ir verslininkams, ir uždirbantiems po 100 tūkst. PVM lengvata šildymui iš esmės ydinga, nes per ją mažesnes pajamas gaunantys dotuoja turtinguosius. Atsisakius PVM lengvatos- tuos pinigus skirti padėti susimokėti už šildymą tiems, kurie gyvena sunkiau. Įgyvendinti tokią sistemą, kuri leistų remti tik tuos, kuriems tos paramos iš tiesų reikia. Ir efektas būtų visai kitoks: daugiau pajamų į biudžetą ir daugiau teisingumo bei solidarumo.

Siekiant padidinti pinigines socialinės paramos sistemos veiksmingumą, priskirti pinigines socialinės paramos teikimą savarankiškajai savivaldybių funkcijai. Piniginės socialinės paramos finansavimu iš savivaldybių biudžetų ir bendradarbiavimu su vietos bendruomenėmis būtų siekiama teikiamos pinigines socialinės paramos taiklumo – pinigine socialinę paramą teikti įvertinant konkrečias vietos sąlygas ir aplinkybes, t. y. pinigine socialinę paramą teikti toms šeimoms (asmenims), kurioms jos labiausiai reikia, bei užkirsti kelią galimiems piktnaudžiavimams pinigine socialine parama.³¹

Siekiant užtikrinti tinkamą šios funkcijos įgyvendinimą, įteisinti pinigines socialinės paramos teikimo principus bei pinigines socialinės paramos politiką formuojančias institucijas bei jų kompetenciją.

Įtvirtinti racionalesnį socialinės pašalpos teikimo ir kompensavimo už būsto šildymo, geriamojo ir karšto vandens išlaidas mechanizmą nepasiturintiems gyventojams:

- diferencijuoti socialinės pašalpos dydį atsižvelgiant į šeimos narių ar bendrai gyvenančių asmenų – suaugusiųjų asmenų ir vaikų skaičių;
- padidinti socialinės pašalpos dydį vienam gyvenančiam asmeniui. Tokiu būdu pagerėtų vienišų asmenų materialinė padėtis bei būtų sudarytos sąlygos jų perkamajai galiai didėti.

³¹ Lietuvos Respublikos pinigines socialinės paramos nepasiturintiems šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. (Žin., 2011, Nr.11-326-01).

- Siekiant užtikrinti darbingo amžiaus asmenų motyvaciją integruotis į darbo rinką ir aktyviai ieškoti darbo, nustatyti skirtingus socialinės pašalpos dydžius, proporcingai keičiant jos dydį kiekvienam paskesniai šeimos nariui ar bendrai gyvenančiam asmeniui. Įtvirtinus socialinės pašalpos dydžio priklausomybę nuo šeimos ar bendrai gyvenančių asmenų skaičiaus, būtų sumažintos paskatos gyventi tik iš socialinių pašalpų, vengti darbo bei ieškoti nelegalaus uždarbio.

- Diferencijuoti kompensacijoms taikomų normatyvų dydžius atsižvelgiant į šeimos narių ar bendrai gyvenančių asmenų – suaugusiųjų asmenų ir vaikų skaičių. Siekiant racionalesnio kompensavimo už būsto išlaikymo išlaidas bei siekiant sumažinti paskatas gyventi tik iš socialinių pašalpų, kiekvienam paskesniai šeimos nariui ar bendrai gyvenančiam asmeniui nustatyti proporcingai mažesnę kompensuojamą naudingo būsto ploto normatyvą. Tokiu būdu tikslingesnis piniginių socialinės paramos teikimas įtakotų lėšų, skirtų piniginei socialinei paramai, naudojimo efektyvumą.

- Siekiant racionalesnio kompensavimo už geriamojo ir karšto vandens išlaidas mechanizmo, proporcingai mažinti kompensuojamų karšto ir geriamojo vandens normatyvų dydžius su kiekvienu paskesniu šeimos nariu. Tokiu būdu gyventojai būtų skatinami taupyti vartojamą karštą ir geriamąjį vandenį, už kurį gaunamos kompensacijos, kompensacijų teikimas taptų veiksmingesnis ir efektyvesnis, būtų racionaliau naudojamos piniginei socialinei paramai skirtos lėšos.

- Įtvirtinti teisę į būsto šildymo išlaidų, išlaidų karštam ir geriamajam vandeniui kompensacijas ir būstą nuomojantiems asmenims. Tokiu būdu gyventojams, neturintiems nuosavo būsto ir gyvenantiems nuomojamame būste, kuriame nėra deklaruojamos vietos, būtų sudarytos sąlygos gauti kompensacijas nuomojamame būste.

- Tobulinti piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams teikimą: supaprastinti sąlygas, kurioms esant nepasiturintys asmenys turi teisę gauti piniginę socialinę paramą, t. y. nustatyti, jog piniginė socialinė parama, įvertinus pajamas ir turtą, teikiama asmenims, įsiregistravusiems teritorinėje darbo biržoje, nepriklausomai nuo registracijos teritorinėje darbo biržoje trukmės. Įteisinus galimybę nepasiturintiems gyventojams piniginę socialinę paramą gauti iš karto įsiregistravus teritorinėje darbo biržoje, netaikant reikalavimo registruotis teritorinėje darbo biržoje ne trumpiau kaip šešis mėnesius iš eilės, būtų sudarytos sąlygos gauti paramą tada, kai jos labiausiai reikia (pvz., netekus darbo pajamų), be to, teikiama parama taptų veiksmingesnė.

- Siekiant užtikrinti, kad nepasiturinčios šeimos ar bendrai gyvenantys asmenys neprarastų teisės į piniginę socialinę paramą dėl aukštųjų mokyklų studentų ar profesinių mokyklų mokinių gaunamų stipendijų įskaitymo į pajamas, neiškaityti stipendijų ir kitos materialinės paramos, teikiamos aukštųjų

mokyklų pirmosios, antrosios pakopos ir vientisųjų studijų studentams, studijuojantiems pagal dienišės, nuolatinės ar ištęstinės studijų formos programas bei stipendijų ir kitos materialinės paramos, teikiamos profesinių mokyklų mokiniams, besimokantiems pagal profesinio mokymo programą pirmajai kvalifikacijai įgyti. Tokiu būdu būtų skatinamos šeimos, kuriose auga studijuojantys aukštosiose mokyklose ar besimokantys profesinėse mokyklose pilnamečiai vaikai, sudarytos palankesnės sąlygos nepasiturinčių šeimų vaikams užtikrinti mokslo prieinamumą, įgyti išsilavinimą.

- Patikslinti asmenų turimo turto apskaičiavimą, t. y. atsisakyti gautų (negražintų) paskolų nekilnojamajam turtui pirkti įskaitymo į šeimos turtą. Tokiu būdu būtų išvengta dvigubo šeimos turto vertinimo (pvz., už paskolą nusipirkto būsto ir paskolos šiam būstui pirkti).

Kad piniginė socialinė parama taptų veiksmingesnė ir racionalesnė, išplėsti socialinės pašalpos teikimo nepinigine forma būdus, numatant, jog socialinė pašalpa gali būti teikiama ir socialinėmis paslaugomis (bendrosiomis (konsultavimas, informavimas, tarpininkavimas ir kt.), socialinės priežiūros (pagalba į namus ir kt.)³²

Veiksniai, lemiantys išlaidas socialinei paramai:

Dalis pašalpų šeimoms skiriama kategoriniu principu. Kategorinių pašalpų skaičių lemia įvairūs veiksniai: demografiniai procesai. Kategorinės išmokos yra brangus būdas spręsti socialinio aprūpinimo problemas, nes jos yra mokamos visoms į tą kategoriją patenkančioms šeimoms. Išlaidos socialinei pašalpai priklauso nuo remiamų asmenų skaičiaus, kuris priklauso nuo nedarbo lygio, neoficialaus užimtumo, minimalios mėnesinės algos, valstybės remiamų pajamų dydžio ir jų kompensavimo normos. 2010m Šilalės mieste pašalpoms skirta 550 247 Lt.

Išlaidos socialinėms pašalpoms turi tendenciją didėti.

Didėjimą lemia:

- Didelis remiamų asmenų skaičius, kurį lėmė aukštas nedarbo lygis,
- paplitęs nelegalus darbas ir kt.
- Nepilnos šeimos

Dabartinė pajamų kompensavimo sistema, kai trūkstamų pajamų norma kompensuojama 90 proc., neskatina dirbti už minimalų darbo užmokestį. Dirbančių už minimalią mėnesinę algą šeimos vidutinės vieno nario pajamos beveik nesiskiria nuo gyvenančių praktiškai vien tik iš pašalpų. Galiojančioje socialinės paramos sistemoje nedirbančiųjų šeimai teikiamos socialinės pašalpos dydis yra lygus gaunamo

³² Lietuvos Respublikos piniginių socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. (Žin., 2011, Nr.11-326-01).

darbo užmokesčio dydžiui. Mažas pajamas gaunantys asmenys, nesitikėdami gauti daugiau pajamų dirbdami, nėra suinteresuoti konkuruoti darbo rinkoje ir daugiau dirbti. Padidinus minimalias remiamas pajamas ir sumažinus pajamų kompensavimo normą, padidėtų paskatos dirbti.

Pajamų kompensavimo sistema, pagal kurią mokamos socialinės pašalpos, turėtų būti pertvarkyta taip, kad asmuo būtų suinteresuotas dirbti net ir mažai apmokamą darbą, o ne likti pasyviu pašalpos gavėju. Efektyvi socialinės paramos sistema turėtų skatinti užimtumą, o ne kurti priklausomybę nuo įvairių paramos formų. Siekiant išvengti piktnaudžiavimo, tikslinga nustatyti aukštesnį kompensuojamų pajamų minimumą, tačiau kompensuoti jį mažesne dalimi. Nustačius didesnes valstybės remiamas pajamas ir mažesnę pajamų kompensavimo normą, padidėtų paskatos dirbti, nes būtų didesnis pajamų skirtumas tarp gaunamų darbo pajamų ir tų pajamų, kurios būtų gaunamos tik iš socialinių pašalpų.

Skurdo mažinimas viešosios politikos priemonėmis:

Ekonomikos augimas yra būtina, bet nepakankama skurdo mažinimo sąlyga. Skurstančiųjų padėtį galima pagerinti aktyvinant darbo rinką ir mažinant pajamų nelygybę mokesčių bei socialinių transferų politikos priemonėmis.

Pagerinti skurstančiųjų gyventojų padėtį:

- Aktyviems darbingiems žmonės sudarant palankesnes sąlygas susirasti darbą ir daugiau uždirbti; nepakankamai aktyvius darbingus žmones skatinti dirbti.
- Nedarbingiems ir negaunantiems darbo padėti socialinės apsaugos priemonėmis; per socialinius transferus ir mokesčius, reikėtų daugiau perskirstyti skurstančiųjų naudai.
- Siekiant užtikrinti socialinių programų finansavimą, socialines išlaidas būtina didinti sparčiau, nei didėja BVP .
- Didinti pinigines socialinės paramos sistemos efektyvumą - pertvarkyti ją taip, kad pagrindinis pašalpų skyrimo kriterijus būtų šeimos (asmens) realiai disponuojamos pajamos.
- Vyriausybė turi patvirtinti oficialią skurdo ribą ir su ja susieti socialinės paramos pašalpų dydį. Nustatant oficialią skurdo ribą, būtina orientuotis į santykinę skurdo ribos rodiklį.
- Atsižvelgiant į nacionalinio biudžeto galimybes plėsti paramą šeimoms, auginančioms vaikus.

Paramos tikslai ir priemonės:

Pirmas tikslas- nepasiturinčių šeimų rėmimo sistemos tobulinimas.

Uždaviniai:

- sutelkti paramą mažiausias pajamas turintiems gyventojams;
- tobulinti gyventojų turto ir pajamų įvertinimą, nustatant teisę į piniginę socialinę paramą;
- atsižvelgti į individualias gyventojų problemas ir konkrečius poreikius.

Priemonės:

- 1) Sukurti bendrą piniginės socialinės paramos sistemą, susidedančią iš socialinės pašalpos, išlaidų būstui išlaikyti kompensacijos ir vienkartinės pašalpos.
- 2) Nustatyti turto ir pajamų lygį, suteikiantį teisę į piniginę socialinę paramą.
- 3) Subalansuoti valstybės išmokas su netiesioginiu šeimų, pirmiausia vaikų, rėmimu teikiant joms būtinas paslaugas:
 - plėtoti aprūpinimo būstu priemones,
 - tobulinti komunalinių paslaugų apmokėjimą,
 - plėtoti šeimų (pirmiausia daugiavaikių) verslą,
 - tobulinti paramą vaikams ikimokyklinėse įstaigose bei mokyklose ir kt.;
 - didinti savivaldybių atsakomybę už socialinės paramos ir informacijos teikimą savo teritorijos gyventojams.

Antras tikslas- pritaikyti socialinės paramos sistemą prie dabartinės ekonominės situacijos.

Uždavinys- parengti vaikus auginančių šeimų rėmimo programą.

Priemonės: valstybinių pašalpų šeimoms, auginančioms vaikus, ir mokesčių sistemos tobulinimas, vaikų teisių apsaugos, šeimų apsirūpinimo būstu, užimtumo, švietimo, sveikatos priežiūros problemų sprendimas.

Socialinės paramos išmokos turi būti subalansuotos su netiesioginiu šeimų, pirmiausia vaikų rėmimu, teikiant joms būtinas paslaugas: aprūpinimą būstu, komunalines paslaugas, šeimų (pirmiausia daugiavaikių) verslo plėtros paslaugas, paramą vaikams ikimokyklinėse įstaigose bei mokyklose ir kt. Socialinė parama turi būti suderinta su pajamų mokesčio politika, kad būtų sumažinti skurdo spąstai (galimybė gyventi iš socialinės paramos pašalpų nesiekiant savarankiškai užsidirbti).

Plėsti socialinį darbą su šeimomis, siekiant sumažinti šeimų priklausomumą nuo socialinės paramos, sutrumpinti to priklausomumo trukmę.

Įgyvendinant socialinės paramos politiką, vadovautis asmenų nepriklausomumo nuo socialinės paramos atkūrimo ir palaikymo principu. Siekdamas, kad socialinės paramos sistema būtų veiksminga,

savivaldybės ją turi plėtoti kompleksiskai: skiriamas išmokas derinti su būtinų socialinių paslaugų teikimu.

Didinti paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti asmenims ir šeimoms, kurios dėl mažų pajamų nepajėgia apsirūpinti būstu. Sprendžiant apsirūpinimo būstu problemas parengti valstybės programos, kuriose numatyti būsto nuomos kompensavimą, bei sudaryti savivaldybių socialinio būsto fondą. Vyriausybė turėtų vėlesniam laikui atidėti sunkiai įgyvendinamas deklaracijas dėl šeimų rėmimo statantis ar perkant būstą, bet plačiai remti neturtinguosius, šitaip bus daroma įtaka butų nuomos rinkai.

Būsto turėjimas turėtų būti traktuojamas ne kaip teisę į socialinę paramą išplečiantis, bet kaip ją ribojantis veiksnys, todėl būtina pertvarkyti būsto šildymo išlaidų kompensavimo tvarką.

Būsto problemos sprendimas padės sumažinti brangios institucinės senų žmonių ir žmonių su negalia socialinės globos paklausą.

Siekiant užtikrinti socialinės paramos taiklumą, būtina įgyvendinti visuotinę pajamų ir turto deklaravimo sistemą.

IŠVADOS

Asmenims yra suteikiama socialinė parama, siekiant užtikrinti minimalią jų gyvenimo kokybę. Socialinė parama priklauso nuo teisės aktais nustatytų bazinių dydžių (pvz. bazinės socialinės išmokos, valstybinės bazinės socialinio draudimo pensijos). Šie dydžiai nebeatspindi tikrosios padėties ir nebeužtikrina minimalaus pragyvenimo lygio asmenims dėl pasikeitusių ekonominių sąlygų ir išaugusių kainų. Įstatymų leidėjas turėtų nustatyti tokius bazinius dydžius ir su jais susijusią socialinę paramą, kad valstybės remiamiems asmenims būtų užtikrinami bent minimalūs poreikiai.

Savo prioritetą šeimai, kaip visuomenės ir valstybės pagrindui, valstybė patvirtina rengdama šioje srityje teisinę bazę. Viena iš šios teisinės bazės grandžių yra LR „Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymas“, todėl pagrindinis pasiūlymas ir svarbus uždavinys (kurį įvykdo minimas įstatymas), valstybei siekiant sukurti efektyvią ir skaidrią piniginės paramos sistemą, kurios tikslas- skurdo prevencija, yra naikinti pašalpų įvairovę ir pereiti prie vienintelio formalaus kriterijaus- į paramą pretenduojančio asmens pajamų ir turto.

Kad socialinė parama būtų efektyvi turi būti tobulinamos kelios kryptys: paramos šeimoms ir vaikams sistemos tobulinimas; socialinės ekonominės aplinkos kūrimas mažinant nedarbą; profesinio aktyvumo skatinimas; šeimų atsakomybės už šeimos gerovę palankių sąlygų šeimoms kūrimas sprendžiant būsto problemas; pašalpų šeimoms derinimas su kitomis paramos formomis bei kitos priemonės, skatinančios žmones aktyviau integruotis į darbo rinką, įgyjant išsilavinimą.

Paramos efektyvumas priklauso nuo to, kaip visi šie elementai papildo vienas kitą ir yra integruojami į bendrą šeimai politikos priemonių sistemą.

Taip pat, norint spręsti skurdo problemą, kuri ir yra pagrindinė priežastis dėl socialinės paramos poreikio atsiradimo, reikia pradėti ne nuo pašalpų didinimo, kartu kuriant ir prielaidas šeimų orientacijai į išlaikytinių statusą, o nuo sąlygų sudarymo šeimoms pačioms spręsti problemas, skatinant tokių šeimų ekonominį aktyvumą, jų savarankiškumą.

Socialinės paramos gavėjų skaičius auga. Didėjanti bedarbystė ir plečiamas socialinės paramos spektras įvairesnėms ir didesnėms gyventojų grupėms lemia tai, kad lėšų poreikis socialinei paramai nemažėja. Skurdo mažinimas ir socialiai pažeidžiamų visuomenės narių socialinė integracija ir toliau lieka svarbūs uždaviniai.

Dabartinėje piniginės socialinės paramos sistemoje trūksta paskatų aktyviai ieškoti darbo ar sutikti dirbti mažai apmokamą darbą. Mokant sąlygiškai dosnias socialinės paramos ir nedarbo pašalpas jas galima palyginti su pajamomis, kurias asmuo gautų dirbdamas. Mažas pajamas gaunantys asmenys,

nesitikėdami gauti daugiau pajamų dirbdami, nebus suinteresuoti konkuruoti darbo rinkoje ir daugiau dirbti, taip pat nebus linkę investuoti į mokslą ir savo kvalifikacijos kėlimą. Todėl dabar galiojančios paramos formos turėtų būti transformuojamos, pertvarkomos taip, kad asmuo būtų suinteresuotas dirbti net ir mažai apmokamą darbą nei likti pasyvus pašalpos gavėjas. Efektyvi socialinės paramos sistema turėtų skatinti užimtumą, o ne kurti priklausomybę nuo įvairių paramos formų.

Dabartinė Lietuvos socialinės paramos sistema, kurioje pašalpų dydis ženkliai sumažėja tuomet, kai pasiekiamas tam tikras šeimos pajamų lygis, kuria remiamų asmenų priklausomybę nuo įvairių pašalpų, o to efektyvioje sistemoje neturėtų būti. Suinteresuotumas dirbti turėtų būti skatinamas koordinuojant įvairių piniginių pašalpų mokėjimą su tam tikromis užimtumo programomis.

Palyginus dirbančių asmenų, kurie gauna minimalų mėnesinį atlyginimą ir socialinės pašalpos gavėjų pajamas, skirtumas yra mažas, todėl darytina išvada, kad socialinės pašalpos nedidelės, tačiau jas gaunantys asmenys nėra suinteresuoti dirbti, nes pajamos, kurios būtų gaunamos dirbant, nedaug didesnės už gaunamos socialinės pašalpos dydį. Kadangi trūkstantį pašalpų kompensavimo norma didelė- 90 proc., paramos gavėjai nesuinteresuoti dirbti, arba dirba neoficialiai. Kompensacijos už komunalines paslaugas taip pat gana didelės, todėl žmonės suinteresuoti neprarasti kompensacijų.

Siekiant motyvuoti bedarbių grįžimą į darbo rinką, reikia ženkliai didinti pajamų skirtumą tarp socialinės paramos gavėjų ir dirbančių asmenų, kurie gauna minimalų mėnesinį darbo užmokestį, mažinant pajamų kompensavimo normą nuo 90 proc. iki 50-60 procentų, taip pat didinti minimalią mėnesinę algą.

REKOMENDACIJOS

Kad kompensacijų teikimas taptų veiksmingesnis ir efektyvesnis, būtų racionaliau naudojamos piniginei socialinei paramai skirtos lėšos, būtina įtvirtinti įstatymo lygmenyje. Seimas, atsižvelgdamas į ekonominę socialinę politiką, turėtų priimti įstatymo, reglamentuojančio socialinę paramą, pataisas:

Piniginės socialinės paramos teikimą priskirti savarankiškajai savivaldybių funkcijai, finansuoti šią funkciją iš savivaldybių biudžetų lėšų ir įtraukti vietos bendruomenes į socialinės paramos teikimo procesą.

Įtvirtinti racialesnį socialinės pašalpos teikimo ir kompensavimo už būsto šildymo, geriamojo ir karšto vandens išlaidas mechanizmą nepasiturintiems gyventojams:

- taikyti masto ekonomijos principą, pagrįstą suaugusiųjų šeimos narių ar bendrai gyvenančių asmenų ir vaikų skaičiumi, skiriant piniginę socialinę paramą, t. y. socialinę pašalpą ir būsto šildymo, geriamojo ir karšto vandens išlaidų kompensacijas;
- įtvirtinti teisę į kompensacijas būstą nuomojantiems asmenims.

Tobulinti piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams teikimą, įgyvendinant principą, kad kova su socialine atskirtimi neskatintų atsisakyti aktyvių asmeninių pastangų išbristi iš skurdo, o skurdo mažinimas netaptų skurdo finansavimu:

- supaprastinti sąlygas, kurioms esant nepasiturintys gyventojai turi teisę gauti piniginę socialinę paramą;
- patikslinti asmenų, besikreipiančių dėl piniginės socialinės paramos, gaunamų pajamų ir turimo turto apskaičiavimą;
- išplėsti socialinės pašalpos teikimo nepinigine forma būdus;

Sudaryti sąlygas racialesniam lėšų, skirtų piniginei socialinei paramai panaudojimui. Siekiant racialesnio kompensavimo už būsto išlaikymo, bei už geriamojo ir karšto vandens išlaidas bei siekiant sumažinti paskatas gyventi tik iš socialinių pašalpų, kiekvienam paskesniai šeimos nariui ar bendrai gyvenančiam asmeniui nustatyti proporcingai mažesnę kompensuojamą naudingojo būsto ploto normatyvą, bei proporcingai mažinti kompensuojamų karšto ir geriamojo vandens normatyvų dydžius su kiekvienu paskesniu šeimos nariu. Tokiu būdu tikslingesnis piniginės socialinės paramos teikimas įtakotų lėšų, skirtų piniginei socialinei paramai, naudojimo efektyvumą, kompensacijų teikimas taptų veiksmingesnis ir efektyvesnis, būtų racionaliau naudojamos piniginei socialinei paramai skirtos lėšos.

Socialinę paramą teikti tik pagal vieną kriterijų – jos gavėjo pajamas ir turtą. Šalia pajamų įvesti gavėjo turto testavimą, turto vertinimui naudoti vieningą metodologiją.

Visas socialines išmokas, kurių tikslas yra parama ir kurios nėra susiję su draudimu, teikti tik per integruotą socialinę pašalpą. Žmonėms su negalia taikyti didesnes pajamų normas nes jų gyvenimo kaštai yra didesni.

Atsisakyti socialinės paramos, teikiant lengvatas tam tikroms paslaugų rūšims ir mokant tų paslaugų teikėjams kompensacijas už socialiai remtinus asmenis (šildymo, transporto, kreditų būstui ir kt.).

Visas pašalpas mokėti pinigais tiesiogiai remtinam asmeniui. Kaip jau minėta, pašalpos, lengvatos yra reglamentuojamos daugybės įstatymų, tačiau būtų tikslingas vieno įstatymo sukūrimas, kuriame būtų įvardintos visos socialinės piniginės paramos formos ir nustatyta, kad jokia kita piniginė parama negali būti teikiama. Taip atsiranda galimybė supaprastinti sukoncentruoti paramos reglamentaciją, tai pat racionalizuoti pašalpų teikimo principus.

LITERATŪRA

1. Ataskaita apie LR 2004- 2006m. nacionalinio kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų plano ir jo įgyvendinimo 2005- 2006m. priemonių vykdymą. Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija;
2. Bagdanavičius, J. Socialinės sferos sociologija: teorinis – metodologinis aspektas. Vilnius. 2005.
3. Bivainis, E., Tamošiūnas, T. (2007). Darnus regionų vystymasis: teorinis diskursas // Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. ISSN 1648-9098. Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2007, Nr. 1 (8), p. 30– 36. Prieiga per internetą. URL: <http://www.su.lt/article/archive/429>
4. Bivainis, E., Tamošiūnas, T. Darnaus strateginio planavimo teoriniai aspektai (2007). // Vadyba, ISSN 1648-7974. Klaipėda, Klaipėdos universiteto leidykla, Nr. 2 (11), p. 42 – 46.
 5. Bleblienė, A. (2006). Lietuvos gyventojai ir šeima per 15 atkurtos nepriklausomybės metų. Kaunas.
 6. Dann`y Pieters. Įvadas į pagrindinius socialinės apsaugos principus. Vilnius. 1998
 7. Dromantienė L. Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje.- Vilnius: JTVP, 2001.
 8. Europos socialinė chartija //Valstybės žinios. 2001, Nr. 49 – 1704.
 9. Europos Socialinė Chartija. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=42260.
10. Internetas. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija: <http://www.socmin.lt> :Veiklos kryptys; Socialinė statistika; istorija. Teisės portalas www.infolex.lt , aktualijos.
11. L. Rupšienė „Šeimotyro įvadas“, Klaipėdos universiteto leidykla, Klaipėda, 2001;
12. Stankūnienė V., Eidukienė V., Gruževskis B., Jančaitytė R., Mikaluskaitė A., Paluckienė J. „Paramos šeimai politika: samprata ir patyrimas“ Vilnius, 2001;
13. Stankūnienė V., Jasiulionienė A., Jančaitytė R. „Šeima, vaikai, šeimos politika: modernėjimo prieštaros“ Vilnius, 2005;
14. Lazutka, R. (2001). Socialinė apsauga. Žmogaus socialinė raida. – Vilnius.
15. Lietuvos Respublikos “Bedarbių rėmimo įstatymas” // Valstybės Žinios., 2005, Nr. I-864;
16. Lietuvos Respublikos “Nedarbo socialinio draudimo įstatymas” //Valstybės Žinios. 2009, Nr.IX - 1904.
17. Lietuvos Respublikos Išmokų vaikams 1994 m. lapkričio 3 d. įstatymas Nr.I-621.
18. Lietuvos Respublikos Konstitucija.

19. Lietuvos Respublikos nutarimas „Dėl nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijos šeimos gerovės įgyvendinimo 2008- 2010m. priemonių plano patvirtinimo“//Valstybės Žinios, 2007, Nr. 98- 3977;
20. [Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatyme Nr. IX-1675](#) (Žin., 2003, Nr. 73-3352; 2006, Nr. 130-4889);
21. Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo (Žin., 2006, Nr. 130-4889)
22. [Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. birželio 2 d. įsakyme Nr. A1-369/1K-174 „Dėl Nepasiturinčios šeimos ir vieno gyvenančio asmens, kurie kreipėsi dėl piniginės socialinės paramos, turto vertės nustatymo metodikos patvirtinimo“](#) (Žin., 2009, Nr. 69-2810);
23. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl socialinių paslaugų išvystymo normatyvų patvirtinimo“, 2007 -07-04, Nr. A1-185;
24. Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams 2006 m. birželio 13 d. įstatymas Nr.X-686.
25. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų 2006 m. sausio 19 d. įstatymas Nr.X-493.
26. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas, 2006 -01-19, Nr. X-493;
27. Lietuvos Respublikos valstybinių šalpos išmokų įstatymas 2005 m. gegužės 19 d. Nr. X-210.
28. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 28 d. nutarimas Nr.801 „Dėl išmokų vaikams skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr.100-3724).
29. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos aprašas“, 2006 -06-14, Nr. 583;
 30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas “Dėl socialinės paramos koncepcijos” // Valstybės žinios. 1994, Nr. 36-653.
 31. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas 1994 05 09, Nr.360 "Socialinės paramos koncepcija" // Valstybės žinios, 1994 05 13, Nr.36, 653.
 32. [Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2009 m. lapkričio 13 d. įsakyme Nr. D1-681/A1-641 „Dėl kredito, paimto daugiabučiam namui atnaujinti \(modernizuoti\), ir palūkanų apmokėjimo už asmenis, turinčius teisę į būsto šildymo išlaidų kompensaciją, tvarkos aprašo patvirtinimo“](#) (Žin., 2009, Nr. 137-6043);
 33. Lietuvos statistikos departamentas. Prieiga per Internetą: <http://www.stat.gov.lt/>
 34. Maslauskaitė A. Šeimos deinstitutionalizacija: raida, priežastys ir iššūkiai šeimos politikai.

35. Medaiskis T. Socialinė apsauga: kai kurie aspektai ir tendencijos// Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje. – 1999.
36. Medaiskis, T. (2000). Eurointegracijos reikalavimai socialinei sferai ir kai kurios jų pasekmės. Vilniaus universitetas, Socialinės politikos grupė. [žiūrėta 2009-06-01]. Prieiga per internetą:
37. Merkys, G. Edukacinių tyrimų metodologija. Paskaitų medžiaga. Kaunas. 2005.
38. Mitrikas, A. A. Šeimos gyvenimas: vertinimai ir reali padėtis, Kultūrologija, 2006, Nr. 13.
39. Mokslinis tyrimas „Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymo monitoringas bei įvertinimas“ 2006m. Vilnius: Socialinių tyrimų institutas;
40. Nacionalinis pranešimas apie Lietuvos socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties strategijas 2008-2010m. Vilnius, 2008m;
41. Naujovės socialiniame darbe. Vilnius. 2003.
42. Pieters D. „Įvadas į pagrindinius socialinės apsaugos principus“ Vilnius, 1998;
43. Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims 2003 m. liepos 1 d. įstatymas Nr.IX-1675.
44. Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje. Vilnius, 1996- 2001;
45. Socialinis pranešimas 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2008, Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija;
46. Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje. Vilnius. 1999
47. Raipa, A. Viešasis administravimas. Kaunas. KTU, 1999.
48. Savivaldos institucijų socialinis politinis veiksmingumas. Aut. Stasys Puškorius ir kt., Mykolo Romerio universiteto leidybos centras, 2006
49. Šilalės rajono savivaldybės tarybos 2004-11-12 sprendimas Nr. T1-536 „Dėl socialinės pašalpos, kompensacijų skyrimo, teikimo ir mokėjimo Šilalės rajone tvarkos patvirtinimo.“
50. Šilalės rajono savivaldybės tarybos 2006-11-06 sprendimas Nr. T1-1232 „Dėl kompensacijų skaičiavimo“
51. Šilalės rajono savivaldybės tarybos 2008 m. gegužės 29 d. sprendimas Nr. T1-192 „Šilalės rajono plėtros strateginis planas iki 2013m“.
52. Šilalės rajono savivaldybės tarybos sprendimai, reglamentuojantys socialinių paslaugų teikimą Šilalės rajone:
53. Socialinė atskirtis ir kultūra. Kultūra. 2007.
54. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos “Socialinės paramos šeimai naujovės”.

55. M. Išoraitė „Socialinių paslaugų administravimas“ Vilnius, 2007;
56. Socialinės Apsaugos Terminų žodynas Prieiga per internetą:
<http://Www.Sec.Lt/Pages/Zodynas/Index_.Html>
57. Socialinės apsaugos terminų žodynas. Vilnius. 1999.
58. Stankūnienė, V. Gimstamumas. Santuokos ir ištuokos, santuokinis statusas. Lietuvos gyventojai: struktūra ir demografinė raida. Vilnius: Statistikos departamentas.
59. Stankūnienė, V., A.Jonkarytė, S.Mikulionienė, A.A.Mitrikas, A.Maslauskaitė. Šeimos revoliucija? Iššūkiai šeimos politikai. Vilnius, 2003.
60. V. Pruskus „Sociologija“, Vilniaus teisės ir verslo kolegija, Vilnius, 2004;
61. V. Stankūnienė, V. Eidukienė, B. Gruževskis, R. Jančaitytė, A. Mikalauskaitė, J. Paluckienė „Paramos šeimai politika: samprata ir patyrimas“, Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas,
62. V.Stankūnienė, A.Jasilionienė, R.Jančaitytė. Šeima, vaikai, šeimos politika: modernėjimo prieštaros, Vilnius: STI, 2005.
63. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2003m gruodžio 8d.nutarimas Nr.O3-105 „Maksimalios šilumos suvartojimo normos daugiabučių namų butams šildyti“
64. Vareikytė, A. Vietos savivalda ir socialinis darbas. Vilnius. 2006.
65. Žiūkas, V., Černiauskas, G., Žemaitytė, R., Karpuškienė, V. Socialinės pašalpos gavėjų gyvenimo sąlygos. Vilnius. 1998.
67. Žmogaus socialinė raida. Vadovėlis aukštosioms mokykloms. (2001). Vilnius: Homo liber.
- (Index Copernicus <http://www.indexcopernicus.com>)
- <<http://www.euro.lt/old/showitems.php?TopMenuID=3&MenuItemID=16&ItemID=249&LangID=1>>
- 2006-2007 metų socialinis pranešimas. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Vilnius.
- 2007-2008 metų socialinis pranešimas. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Vilnius.

PRIEDAI

N.1 – Socialinių išmokų ir kompensacijų rūšys

Nr.2 – Socialinių išmokų administravimo bei teikimo modelis Šilalės rajono savivaldybėje

Nr.3 – Kompensacijų teikimo bei administravimo modelis Šilalės rajono savivaldybėje

Nr.4 – Šilalės rajono savivaldybės tarybos sprendimas „Dėl kompensacijų skaičiavimo“

Nr.5 – Dėl kompensacijų už komunalines paslaugas nedirbantiems neįgaliesiems, auginantiems vaikus iki 18 metų

Nr.6 – Šilalės rajono savivaldybės tarybos sprendimas „Dėl Šilalės rajono savivaldybės 2011 m socialinių paslaugų plano tvirtinimo“

Nr.7 – Būsto šildymo išlaidų, išlaidų šaltam vandeniui ir išlaidų karštam vandeniui kompensacijos

Nr.8 – Kompensacijų už šildymą, bei karštą vandenį skaičiavimo pavyzdžiai

Nr.9 – Socialinės pašalpos ir būsto išlaidų kompensacijų gavėjų skaičius savivaldybėse 2010 metais

Nr.10 – Iš savivaldybių biudžeto mokamos vienkartinės pašalpos socialiai remtiniems asmenims

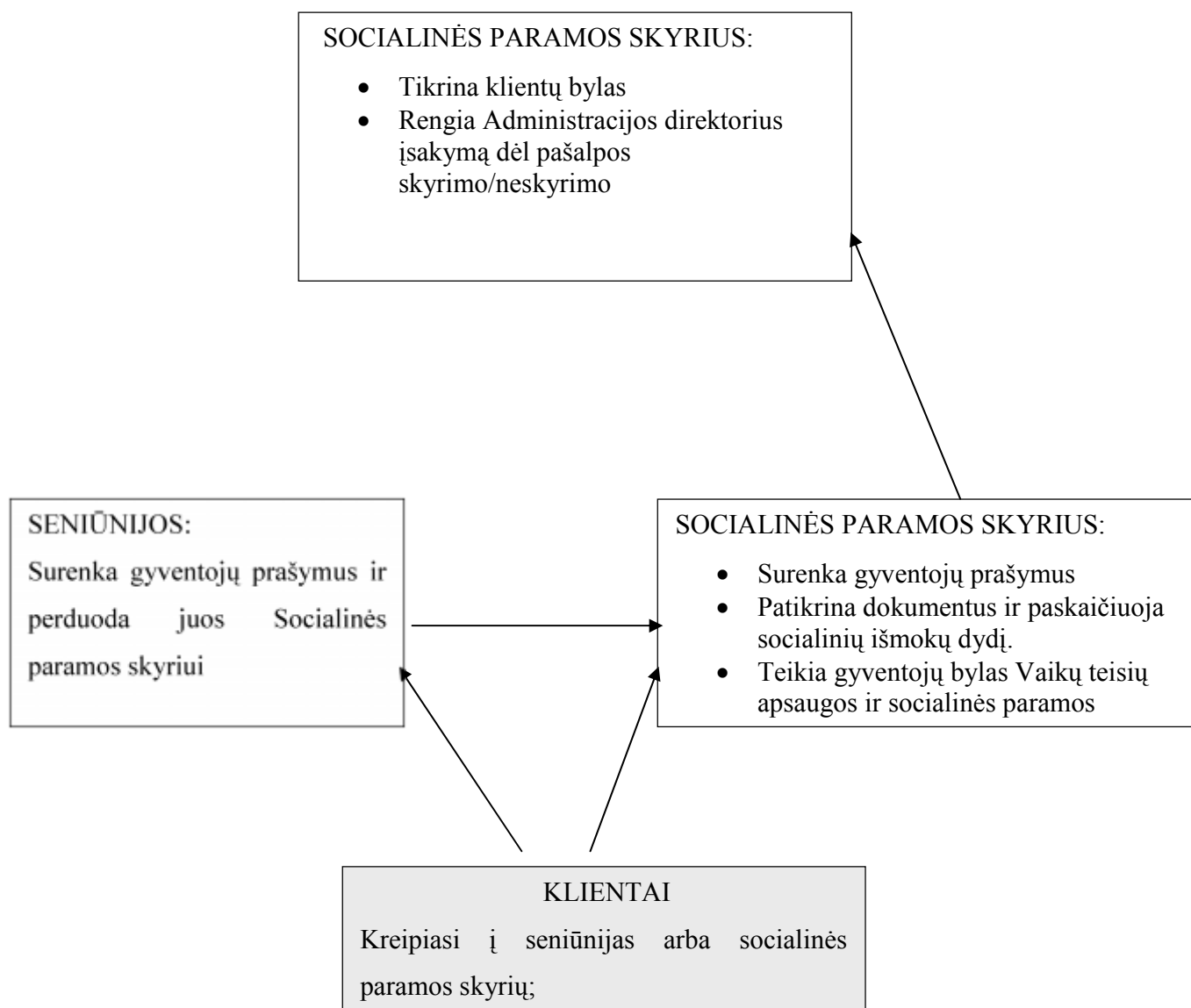
1 PRIEDAS

NAGRINĖJAMŲ SOCIALINIŲ IŠMOKŲ IR KOMPENSACIJŲ RŪŠYS

Išmokos pavadinimas	Reglamentuojantis įstatymas
<p>Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) rūšys</p> <p>1) socialinė pašalpa;</p> <p>2) būsto šildymo išlaidų, išlaidų šaltam vandeniui bei nuotėkoms ir išlaidų karštam vandeniui kompensacijos;</p>	<p>Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymas (Žin., 2003, Nr. 73-3352). Įsigalioja nuo 2004 m. balandžio 1 dienos.</p> <p>Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymo (Žin., 2003, Nr. 73-3352). Įsigalioja nuo 2004 m. balandžio 1 dienos.</p>

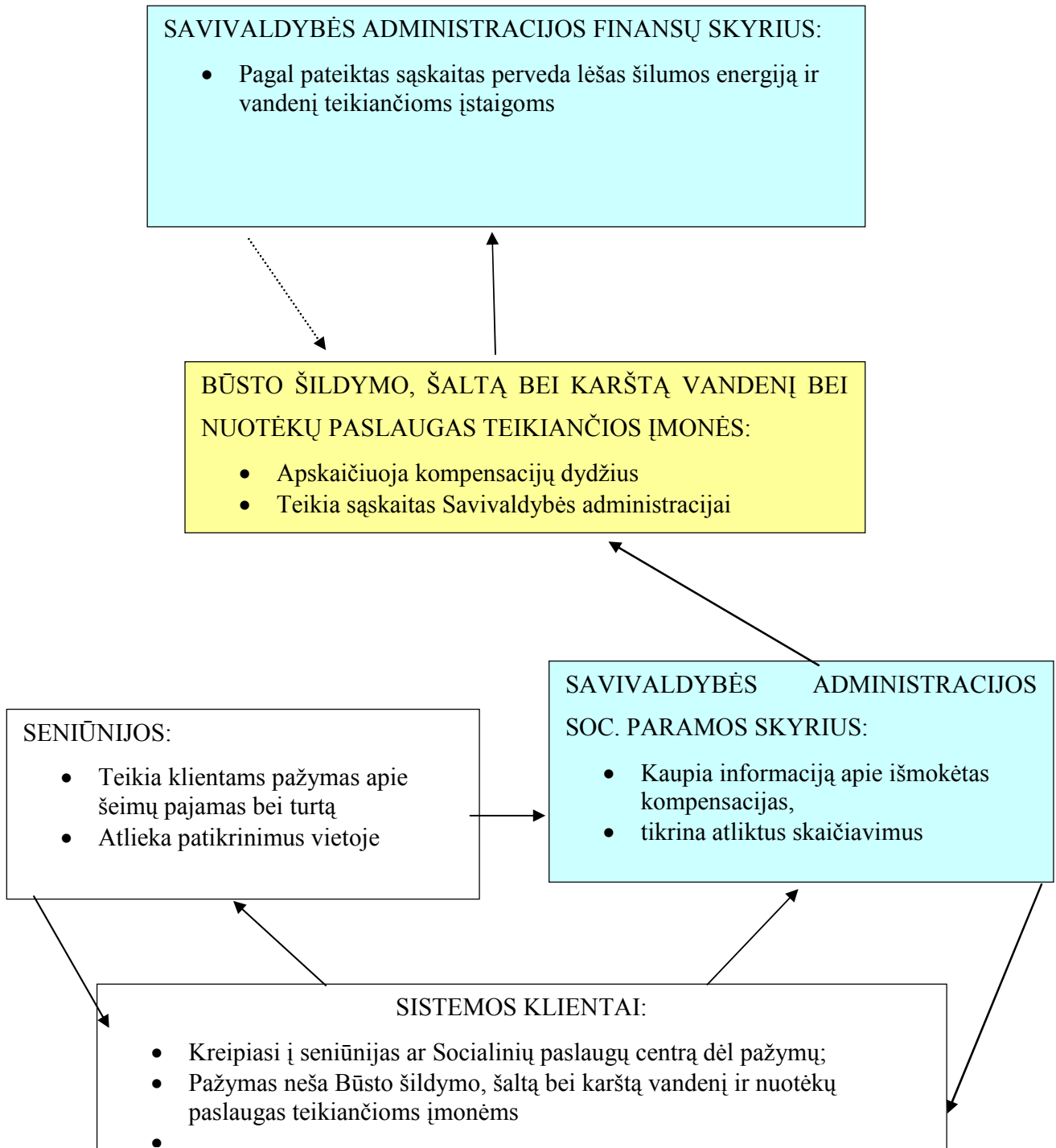
2 PRIEDAS

SOCIALINIŲ IŠMOKŲ ADMINISTRAVIMO BEI TEIKIMO MODELIS ŠILALĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE

3 PRIEDAS

KOMPENSACIJŲ TEIKIMO BEI ADMINISTRAVIMO MODELIS ŠILALĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE

4 PRIEDAS

ŠILALĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS TARYBA SPRENDIMAS

DĖL KOMPENSACIJŲ SKAIČIAVIMO

2006 m. lapkričio 6 d. Nr. T1-1232

Šilalė

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo (Žin., 2000, Nr. 91-2832; 2005, Nr. 57-1941) 8 straipsnio 6 punktu, 17 straipsnio 38 ir 49 punktais, Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymo (Žin., 2003, Nr. 73-3352) 3 skirsniu, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. gruodžio 11 d. įsakymu Nr. A1-196 „Dėl teisės aktų, numatytų Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyventiems asmenims) įstatyme, patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 119-5444) bei Šilalės rajono savivaldybės tarybos 2004 m. lapkričio 12 d. sprendimu Nr. T1-536 „Dėl socialinės pašalpos ir kompensacijų skyrimo, teikimo ir mokėjimo Šilalės rajone tvarkos tvirtinimo“, Šilalės rajono savivaldybės taryba n u s p r e n d ž i a :

1. Pavesti UAB „Šilalės šilumos tinklai“, UAB „Šilalės vandenys“ ir UAB Kvėdarnos komunaliniam ūkiui skaičiuoti mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) už būsto šildymą, karštą ir šaltą vandenį kompensacijų sumas.

2. Patvirtinti sutarties dėl kompensacijų skaičiavimo, sudaromos tarp Šilalės rajono savivaldybės ir įmonės ar įstaigos, skaičiuojančios kompensaciją, formą (pridedama).

3. Įgalioti Šilalės rajono savivaldybės administracijos direktorių pasirašyti sutartis su įmonėmis ir įstaigomis dėl kompensacijų skaičiavimo.

4. Sprendimas įsigalioja nuo 2007 m. sausio 1 d.

Meras

Valdemaras Jasevičius

Vyr. specialistė juristė I. Pociūtė
Kalbos tvarkytoja A. Špečkauskienė
Socialinės paramos skyriaus vedėja D. Račkauskienė, 76 124
Finansų skyriaus vyr. specialistė A. Savickienė, 76 136

5 PRIEDAS

DĖL KOMPENSACIJŲ UŽ KOMUNALINES PASLAUGAS NEDIRBANTIEMS NEIĞALIESIEMS, AUGINANTIEMS VAIKUS IKI 18 METŲ

Išmokos mokamos neįgaliesiems, auginantiems vaikus, komunalinėms paslaugoms, elektros energijos ar telefono išlaidoms apmokėti ar kurui įsigyti.

Ši išmoka (20 procentų BSI dydžio (nuo 2007 m. sausio 1 d. 130 Lt)) mokama neįgaliesiems, kurie Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos yra pripažinti nedarbingi ir kurių šeimose nėra darbingų asmenų. Nedarbingais asmenimis laikomi:

- vaikai iki 18 metų (besimokantys bendrojo lavinimo mokykloje, profesinėje, aukštesniojoje mokykloje ar aukštojoje mokykloje dienine forma – iki 24 metų);
- nedirbantys neįgalieji, kurie Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos pripažinti nedarbingi;
- asmenys, sukakę senatvės pensijos amžių.

Šilalės rajono gyventojams dėl išmokų neįgaliesiems kreiptis į seniūniją pagal gyvenamąją vietą, Šilalės miesto gyventojams – į Socialinės paramos skyrių (J. Basanavičiaus g. 2, 109 kab.) ir pateikti šiuos dokumentus:

- prašymą skirti išmoką;
- asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą;
- darbingumo lygio pažymą arba neįgaliojo pažymėjimą, kuriuose yra įrašas, kad asmuo yra nedarbingas;
- seniūnijos išduotą pažymą apie šeimos sudėtį.

Šilalės rajono savivaldybės administracijos

Socialinės paramos skyriaus vyr. specialistė Regina Armonienė

6 PRIEDAS

**ŠILALĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS
TARYBA**

SPRENDIMAS

**DĖL ŠILALĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS 2011 M. SOCIALINIŲ PASLAUGŲ PLANO
TVIRTINIMO**

2011 m. kovo 31 d. Nr. T1-69

Šilalė

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo (Žin., 2008, Nr. 113-4290) 16 straipsnio 2 dalimi, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. lapkričio 15 d. nutarimu Nr. 1132 patvirtintos Socialinių paslaugų planavimo metodikos 33 punktu (Žin., 2006, Nr. 124-4705) bei atsižvelgdama į Šilalės rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2010 m. spalio 12 d. įsakymu Nr. DĮV-980 „Dėl darbo grupės sudarymo“ sudarytos darbo grupės pateiktus siūlymus, Šilalės rajono savivaldybės taryba **n u s p r e n d ž i a**:

1. Patvirtinti Šilalės rajono savivaldybės 2011 m. socialinių paslaugų planą (pridedama).
2. Paskelbti informaciją apie šį sprendimą vietinėje spaudoje, o visą sprendimą – Šilalės rajono savivaldybės interneto tinklalapyje www.silale.lt.

Šis sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

Meras

Albinas Ežerskis

PATVIRTINTA

Forma patvirtinta
Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos
ir darbo ministro 2007 m. balandžio 12 d. įsakymu
Nr. A1-104
Šilalės rajono savivaldybės tarybos
2011 m. kovo 31 d. sprendimu
Nr. T1-69

ŠILALĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS 2011 M. SOCIALINIŲ PASLAUGŲ PLANAS

I. ĮVADAS

1. Bendra informacija

Šilalės rajono savivaldybės 2011 m. socialinių paslaugų planas parengtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. lapkričio 15 d. nutarimu Nr. 1132 „Dėl Socialinių paslaugų planavimo metodikos patvirtinimo“.

Socialinių paslaugų plano tikslai atitinka:

1. Šilalės rajono plėtros strateginio plano iki 2013 m. 3 prioriteto „Žmogiškųjų išteklių ugdymas bei tobulinimas, socialinių paslaugų plėtra“ 3.5 tikslą „Sukurti socialinių ir viešųjų paslaugų teikėjų įvairovę, gerinti paslaugų teikimo bazę“ bei šio tikslo uždavinius:

gerinti socialinių ir viešųjų paslaugų teikimo įstaigų darbą, ugdyti socialinės sferos darbuotojų kompetenciją ir administracinius gebėjimus;

plėtoti socialinių paslaugų tinklą, didinti įstaigų įvairovę.

3.6. tikslą „Sumažinti socialinę atskirtį, išplėsti socialinių paslaugų spektrą“ bei šio tikslo uždavinius:

sumažinti socialinę atskirtį, padėti socialinės atskirties ir rizikos grupių atstovams integruotis į bendruomenę bei aktyvią veiklą;

didinti nevyriausybinų organizacijų vaidmenį socialinėje srityje.

2. Šilalės rajono savivaldybės tarybos 2010 m. kovo 31 d. sprendimu Nr. T1-89 patvirtintos Šilalės rajono savivaldybės socialinės paramos programos tikslą ir uždavinius.

3. Tauragės regiono plėtros 2006-2013 m. plano uždavinį: plėtoti socialinių paslaugų sistemą ir pagerinti paslaugų prieinamumą.

4. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pagrindinį tikslą „Siekti efektyvios socialinės apsaugos bei užtikrinti socialiai pažeidžiamų gyventojų grupių socialinę integraciją“ bei prisideda prie Vyriausybės prioriteto „Kelti žmonių gerovę, stiprinti šeimą, mažinti skurdą ir socialinę atskirtį, didinti geros kokybės užimtumą, užtikrinti sveiką ir saugią gyvenamąją aplinką, siekti tolesnės kaimo ekonominės ir socialinės plėtros“ įgyvendinimo.

2. Socialinių paslaugų teikimo ir plėtros tikslai

Šilalės rajono savivaldybės socialinių paslaugų teikimo ir plėtros tikslai:

- didinti pagalbos į namus paslaugų senyvo amžiaus ir neįgaliems asmenims apimtis bei plėtoti socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugas namuose socialinės rizikos šeimoms ir jose gyvenantiems vaikams, siekiant kuo ilgiau išlaikyti šių asmenų savarankiškumą kasdieninėje veikloje;
- plėsti įvairesnių socialinių paslaugų rūšių teikimą socialinės globos įstaigose: Kaltinėnų ir Kvėdarnos parapiniuose senelių globos namuose;
- teikiant socialines paslaugas aktyviai bendradarbiauti su kitomis rajono institucijomis ir organizacijomis (darbo birža, policija, mokyklomis, psichikos sveikatos centru, parapiniais senelių globos namais, NVO ir kt.) bei skatinti gerinti teikiamų socialinių paslaugų kokybę;
- Šilalės mieste įsteigtoje naujoje socialinių paslaugų įstaigoje užtikrinti teikiamų paslaugų kokybę: senyvo amžiaus ir neįgaliems asmenims Savarankiško gyvenimo namuose, Krizių centre patyrusioms smurtą moterims su vaikais, Vaikų dienos centre vaikams iš socialinės rizikos šeimų, laikino apnakvindinimo paslaugos bei trumpalaikės socialinės globos paslaugos vaikams, laikinai netekusiems tėvų globos;
- plėsti bendrųjų paslaugų teikimą bei dienos socialinės globos paslaugų teikimą įstaigoje ir (ar) namuose asmenų, kuriems nustatytas nuolatinės slaugos poreikis.

3. Socialinių paslaugų plano rengėjai

Eil. Nr.	Socialinių paslaugų plano rengėjų ir rengiant planą dalyvavusiųjų vardai, pavardės	Darbovietė	Pareigų pavadinimas

1.	Danguolė Račkauskienė	Šilalės rajono savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyrius	Vedėja
2.	Alvyda Urbonienė	Šilalės rajono savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyrius	Vyr. specialistė
3.	Regina Armonienė	Šilalės rajono savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyrius	Vyr. specialistė
4.	Jolanta Kvietkauskienė	Šilalės rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos tarnyba	Vyr. specialistė
5.	Gediminas Raudonius	BĮ Šilalės rajono socialinių paslaugų centras	Direktorius
6.	Violeta Kasnauskaitė	Šilalės krašto neįgaliųjų sąjunga	Pirmininkė

7 PRIEDAS

Būsto šildymo išlaidų, išlaidų šaltam vandeniui ir išlaidų karštam vandeniui kompensacijos

1. Kompensacijų dydis

1. Šeimoms arba vienam gyvenančiam asmeniui kompensuojama:

1) šildymo sezono metu – išlaidų už būsto šildymą, kai būsto naudingasis plotas bei atskirų energijos ir kuro rūšių sąnaudos būstui šildyti ne didesnės už šios atmintinės 2 dalyje nurodytus normatyvus, dalis, viršijanti 20 procentų skirtumo tarp šeimos arba vieno gyvenančio asmens pajamų ir valstybės remiamų pajamų šeimai arba vienam gyvenančiam asmeniui dydžio;

2) išlaidų už faktinį šalto vandens, bet ne didesnę už šios atmintinės 2 dalyje nurodytą normatyvą, dalis, viršijanti 2 procentus šeimos arba vieno gyvenančio asmens pajamų;

3) išlaidų už karštą vandenį, kurio kiekis bei atskirų energijos ar kuro rūšių sąnaudos karštam vandeniui ne didesnės už šios atmintinės 2 dalyje nurodytus normatyvus, dalis, viršijanti 5 procentus šeimos arba vieno gyvenančio asmens pajamų.

2. Normatyvai kompensacijoms apskaičiuoti

1. Kompensacijoms apskaičiuoti taikomi šie normatyvai:

1) būsto naudingojo ploto normatyvas šeimai arba vienam gyvenančiam asmeniui: vienam iš būste gyvenamąją vietą deklaravusių šeimos narių arba vienam gyvenančiam asmeniui – 38 kvadratiniai metrai, kiekvienam kitam šeimos nariui – 12 kvadratinėjų metrų. Šie plotai nustatomi pagal kadastrinių matavimų duomenis;

2) karšto vandens – po 1,5 kubinio metro kiekvienam šeimos nariui arba vienam gyvenančiam asmeniui

per mėnesį;

3) šalto vandens ir nuotekų – po 2 kubinius metrus kiekvienam šeimos nariui arba vienam gyvenančiam asmeniui per mėnesį, kai karštam vandeniui paruošti naudojama centralizuotai tiekiamą šilumą, arba po 3,5 kubinio metro kiekvienam šeimos nariui arba vienam gyvenančiam asmeniui per mėnesį, kai karštam vandeniui paruošti naudojamos kitos energijos ar kuro rūšys.

2. Atskirų energijos ir kuro rūšių sąnaudų normatyvus būstui šildyti ir karštam vandeniui paruošti tvirtina Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija.

3. Šeimai, kurios nariui, deklaravusiam gyvenamąją vietą būste, kompensacija pagal šios atmintinės 4 dalies 3 punktą neteikiama, apskaičiuojant būsto naudingojo ploto normatyvą, šiam nariui tenkanti būsto naudingojo ploto normatyvo dalis nenustatoma.

3. Šeimos arba vieno gyvenančio asmens teisė į kompensacijas

Gyvenamąją vietą būste deklaravę šeimos nariai arba vienas gyvenantis asmuo turi teisę į kompensacijas, jei kreipimosi metu atitinka šiuos reikalavimus:

1) šeimos arba vieno gyvenančio asmens nuosavybės teise turimo turto vertė neviršija turto vertės normatyvo;

2) išlaidos už būsto šildymą, kai būsto naudingasis plotas bei atskirų energijos ir kuro rūšių sąnaudos būstui šildyti ne didesnės už normatyvus, viršija 20 procentų skirtumo tarp šeimos arba vieno gyvenančio asmens pajamų ir valstybės remiamų pajamų šeimai arba vienam gyvenančiam asmeniui dydžio; arba (ir)

3) išlaidos už faktinį šalto vandens bei nuotekų kiekį, bet ne didesnę už normatyvą, viršija 2 procentus šeimos arba vieno gyvenančio asmens pajamų; arba (ir)

4) išlaidos už karštą vandenį, kurio kiekis bei atskirų energijos ar kuro rūšių sąnaudos karštam vandeniui ne didesnės už šios atmintinės 2 dalyje nurodytus normatyvus, viršija 5 procentus šeimos arba vieno gyvenančio asmens pajamų;

5) kiekvienas vyresnis kaip 18 metų šeimos narys, vienas gyvenantis asmuo arba vaikas nuo 16 iki 18

metų atitinka bent vieną iš šios atmintinės 4 dalyje nurodytų sąlygų;

6) išiskolinusieji už būsto šildymą, karštą ar šaltą vandenį su energijos, kuro, vandens tiekėjais yra sudarę sutartį dėl dalies išiskolinimo padengimo, kas mėnesį gražinant ne daugiau kaip 20 procentų šeimos arba vieno gyvenančio asmens pajamų, arba teismas yra priteisęs padengti išiskolinimą.

4. Sąlygos, kurioms esant asmenys turi teisę į kompensacijas:

1) vyresni kaip 18 metų asmenys dirba ir per laikotarpį, už kurį pajamos apskaičiuojamos, dirbo ne mažiau kaip du trečdalius maksimalios darbo laiko trukmės (įskaitant laikinojo nedarbingumo, prastovų ne dėl darbuotojo kaltės, kasmetinių atostogų ir kitą dėl pateisinamų priežasčių nedirbtą laiką, už kurį mokama įstatymų nustatyta tvarka), nustatytos Darbo kodekso 144 straipsnio 1 dalyje arba 145 straipsnyje, arba dirba ne visą darbo laiką Darbo kodekso 146 straipsnio 1 dalies 2–6 punktuose nustatytais atvejais, o jiems darbo užmokesčio apskaičiuojama ne mažiau už minimalią mėnesinę algą arba minimalų valandinį atlygį proporcingai dirbtam laikui arba atliktam darbui;

2) asmenys mokosi dieninėse bendrojo lavinimo mokyklose ir kitų formaliojo švietimo įstaigų dieniniuose skyriuose, kol jiems sukaks 24 metai bei laikotarpiu nuo dieninės bendrojo lavinimo mokyklos baigimo dienos iki tų pačių metų rugsėjo 1 dienos, bet ne ilgiau, negu kol jiems sukaks 24 metai;

3) asmenys, sukakę senatvės pensijos amžių arba gaunantys bet kokios rūšies pensiją, pensijų išmokas ir (ar) šalpos išmokas, išskyrus pensijas, paskirtas netekus 45–55 procentų darbingumo (pensijas, paskirtas asmenims, iki 2005 m. liepos 1 d. pripažintiems III grupės invalidais) bei našlių ar našlaičių pensijas;

4) asmenys yra bedarbiai, gaunantys nedarbo socialinio draudimo išmoką arba mokymosi laikotarpiu – mokymosi stipendiją, arba dirbantys viešuosius ar Užimtumo fondo remiamus darbus. Šių išmokų mokėjimo ir įdarbinimo laikotarpiui pasibaigus, teisė į kompensacijas išlieka iki šios atmintinės 4 dalies 1 punkte 5 papunktyje nustatytos sąlygos atsiradimo;

5) asmenys yra ne trumpiau kaip 6 mėnesius įsiregistravę teritorinėje darbo biržoje;

6) vienas gyvenantis asmuo arba vienas iš šeimos narių slaugo vaiką (vaikus), kuriam (kuriems) įstatymo nustatyta tvarka nustatyta globa (rūpyba) šeimoje, šeimos narį (narius), artimą savo ar sutuoktinio giminaitį, jei jiems yra mokamos slaugos ar priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinės kompensacijos arba jie

pripažinti neveiksniais;

7) asmuo ne trumpiau kaip vieną mėnesį gydomi sveikatos priežiūros įstaigos stacionare arba ne trumpiau kaip vieną mėnesį turi nedarbingumo pažymėjimą;

8) yra nėščia moteris, kuriai yra likę 70 kalendorinių dienų iki numatomos gimdymo datos;

9) teritorinėje darbo biržoje įsiregistravę asmenys, kuriems iki senatvės pensijos amžiaus sukakties likę ne daugiau kaip 5 metai;

10) asmenys yra įsiregistravę teritorinėje darbo biržoje ne vėliau kaip per 6 mėnesius nuo šiame punkte nurodytų aplinkybių atsiradimo: baigę formaliojo švietimo įstaigų dieninius skyrius abiturientai ir absolventai; netekę 45–55 procentų darbingumo asmenys (III grupės invalidai); asmenys, kuriems buvo nustatytas neįgalumo arba darbingumo lygis, nustatyto neįgalumo arba darbingumo lygio terminui pasibaigus; motina (tėvas) arba globėja (globėjas) jos (jo) auginamam vaikui sukakus 3 metus; asmenys, dirbę pagal laikinąją ar patarnavimo (ne trumpiau kaip 1 mėnesį), terminuotą, sezoninę darbo sutartį, šiai sutarčiai pasibaigus; asmenys, slaugę šeimos narį, vaiką, kuriam įstatymo nustatyta tvarka nustatyta globa (rūpyba) šeimoje, arba artimąjį savo ar sutuoktinio giminaitį, kuriems buvo nustatytas nuolatinės slaugos (pagalbos, priežiūros) būtinumas ar jie buvo pripažinti neveiksniais; iš laisvės atėmimo vietų grįžę asmenys. Nutraukus registraciją teritorinėje darbo biržoje, išskyrus įsidarbinimo atvejį, šiame papunktyje nurodytiems asmenims taikoma šios atmintinės 4 dalies 1 punkto 5 papunkčio nuostata;

11) motina (tėvas) arba globėja (globėjas) namuose augina: nelankantį ugdymo įstaigos vaiką iki 3 metų; bent vieną nelankantį ugdymo įstaigos vaiką iki 8 metų, kai šeimoje auginami 3 ir daugiau vaikų iki 14 metų; pagal gydytojų rekomendaciją nelankantį ugdymo įstaigos vaiką iki 8 metų

arba dėl to, kad nėra vietų ikimokyklinėse ugdymo įstaigose

arba šeima gyvena kaimo vietovėje didesniu kaip trijų kilometrų atstumu nuo ikimokyklinio ugdymo įstaigos;

12) motina arba tėvas, kai vieno iš jų nėra arba jis (ji) dėl ligos, neįgalumo, bausmės atlikimo ir kitų svarbių priežasčių negali prižiūrėti vaiko (vaikų), augina namuose vaiką (vaikus) iki 14 metų ir dirba

šeimai nuosavybės teise priklausančius ar išsinuomotus ne mažiau kaip 2 hektarus žemės ūkio naudmenų;

13) vaikai nuo 16 iki 18 metų: mokosi; dirba; yra įsiregistravę teritorinėje darbo; įstatymų nustatyta tvarka yra nustatytas neįgalumas; nėštumo metu (sukakus 18 metų teisė į piniginę socialinę paramą išlieka iki šios atmintinės 4 dalies 1 punkto 8 papunktyje nustatytos sąlygos atsiradimo).

5. Kompensacijos neskiriamos šeimoms nariui ar vienam gyvenančiam asmeniui, jei jis yra:

- 1) nuolat arba darbo dienomis išlaikomas (nemokamai gauna nakvynę ir maistą) valstybės ar savivaldybės finansuojamoje įstaigoje;
- 2) užsienio valstybėje besimokantis ir gyvenantis mokinys ar studentas iki 24 metų;
- 3) atliekantis bausmę, sulaikytas ar suimtas, jam paskelbta paieška ar teismo pripažintas nežinia kur esančiu;
- 4) atliekantis privalomąją pradinę karo tarnybą;
- 5) neturintis leidimo nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje, jei tokį leidimą privalo turėti pagal galiojančius teisės aktus.

6. Reikalingi kompensacijoms gauti dokumentai:

1. Prašymas-paraiška.
2. Šeimos narių arba vieno gyvenančio asmens pažymos apie pajamas, gautas per 3 praėjusius mėnesius iki mėnesio, nuo kurio skiriamos, kompensacijos, arba, jei pajamų šaltinis yra pasikeitęs, pajamas to mėnesio, nuo kurio prašoma skirti kompensacijas.
3. Dokumentai apie turimą turtą paskutinę dieną mėnesio, einančio prieš prašymo-paraiškos pateikimo mėnesį.

4. Kiti dokumentai.

7. Kreipimosi vieta.

Dėl kompensacijų reikia kreiptis pagal šeimos arba vieno gyvenančio asmens deklaruojamą gyvenamąją vietą: miesto gyventojai į savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyriaus priimamąjį 108 kabinetą, kaimo gyventojai į seniūniją.

Pagrindas: [Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms \(vieniems gyvenantiems asmenims\) įstatymas.](#)

Šilalės rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus informacija

8 PRIEDAS

Pavyzdys:

Socialinės pašalpos dydžio apskaičiavimas

$((\text{šeimos narių skaičius} \times \text{VRP šeimai / asmeniui}) - \text{šeimos vidutinės pajamos}) \times 0,9 = \text{socialinės pašalpos dydis per mėn.}$

- jei vienas gyvenantis asmuo neturi jokių pajamų, socialinė pašalpa jam apskaičiuojama :
 $(1 \text{ žm.} \times 350 \text{ Lt} - 0 \text{ Lt}) \times 0,9 = 315 \text{ Lt per mėn.}$
- jei šeimą sudaro 5 šeimos nariai, t.y. du suaugę ir trys vaikai (2, 6 ir 12 metų), vidutinės šeimos pajamos per mėnesį – 866 Lt (darbo užmokestis – 710 Lt, išmoka vaikui (kiekvienam vaikui po 52 Lt) – 156 Lt). Atsižvelgiant į tai, kad, apskaičiuojant socialinės pašalpos dydį, išmokos vaikams nėra įskaitomos į šeimos pajamas, socialinė pašalpa šiai šeimai apskaičiuojama:
 $((5 \text{ žm.} \times 350 \text{ Lt}) - 710 \text{ Lt}) \times 0,9 = 936 \text{ Lt per mėn.}$

Šeimai / asmeniui kompensuojama:

- išlaidų už būsto naudingojo ploto, bet ne didesnio už nustatytą normatyvą, šildymą, atsižvelgiant į energijos ar kuro sąnaudas, bet ne didesnes už normatyvą, dalis, viršijanti 20 procentų skirtumo tarp šeimos pajamų ir VRP šeimai dydžio;
- išlaidų už faktinį šalto vandens bei nuotekų kiekį, bet ne didesnę už normatyvą, dalis, viršijanti 2 procentus šeimos / asmens pajamų;
- išlaidų už karšto vandenį, kurio kiekis bei atskirų energijos ar kuro rūšių sąnaudos karštam vandeniui ne didesni už normatyvus, dalis, viršijanti 5 procentus šeimos / asmens pajamų.

1 Pavyzdys: vienas gyvenantis, gaunantis socialinę pašalpą asmuo

Vienas gyvenantis, įsiregistravęs darbo biržoje bedarbis, neturintis kitų pajamų, gauna **315 Lt** socialinę pašalpą ($350 \text{ Lt} \times 0,9 = 315 \text{ Lt}$).

Asmuo gyvena 36 m^2

Asmens pajamos – 315 Lt.

Normatyvai kompensacijoms jam apskaičiuoti:

38 m² - būsto naudingojo ploto normatyvas;

1,5 m³ - karšto vandens;

2 m³ - šalto vandens ir nuotekų;

Kai būsto 1 m² šildymo kaina lygi 6,3 Lt, už būsto šildymą šiam asmeniui reikėtų mokėti:

$$36 \text{ m}^2 \times 6,3 \text{ Lt/ m}^2 = \mathbf{226,8 \text{ Lt}}$$

Kompensacijų apskaičiavimas

- **Už būsto šildymą:** Neturinčiam kitų pajamų ir gaunančiam tik socialinę pašalpą asmeniui kompensuojamos visos išlaidos už būsto šildymą (**226,8 Lt**), nes jo pajamos (**315 Lt**) yra mažesnės už VRP vienam asmeniui (**350 Lt**).
- **Už karštą vandenį:** 5 proc. asmens pajamų sudaro 315 Lt x 0,05 = 15,75 Lt. Todėl už 1,5 m³ jam tektų mokėti 15,75 Lt, o likusi mokesčio dalis bus kompensuojama.
- **Už šaltą vandenį:** 2 proc. asmens pajamų sudaro 315 Lt x 0,02 = 6,3 Lt. Todėl už 2 m³ šalto vandens teks mokėti 6,3 Lt, o likusi mokesčio dalis bus kompensuojama.

2 Pavyzdys: 4 asmenų šeima, kurios dirbantis tėvas gauna MMA, nedirbanti motina augina du priešmokyklinio amžiaus vaikus.

Šeima gyvena 74 m² ploto bute;

Šeimos pajamos – 668,48 Lt.

Normatyvai kompensacijoms šiai šeimai apskaičiuoti:

74 m² (38 m² vienam asmeniui + po 12 m² kiekvienam kitam šeimos nariui) - būsto naudingojo ploto normatyvas;

6 m³ - karšto vandens;

8 m³ - šalto vandens ir nuotekų;

Kai būsto 1 m² šildymo kaina lygi 6,3 Lt, už būsto šildymą šiai šeimai reikėtų mokėti

$$74 \text{ m}^2 \times 6,3 \text{ Lt/m}^2 = \mathbf{466,2 \text{ Lt}}$$

Kompensacijų apskaičiavimas

- **Už būsto šildymą:** Šeimai kompensuojamos visos išlaidos už būsto šildymą (**466,2 Lt**), nes jos pajamos (**668,48 Lt**) per mėnesį yra mažesnės už VRP šeimai dydį ($350 \text{ Lt} \times 4 \text{ žm.} = 1400 \text{ Lt}$).
- **Už karštą vandenį:** 5 proc. šeimos pajamų sudaro $668,48 \text{ Lt} \times 0,05 = 33,42 \text{ Lt}$. Todėl už 6 m^3 karšto vandens šeimai teks mokėti 33,42 Lt, o likusi mokesčio dalis bus kompensuojama.
- **Už šaltą vandenį:** 2 proc. šeimos pajamų sudaro $668,48 \text{ Lt} \times 0,02 = 13,37 \text{ Lt}$. Todėl už 8 m^3 šalto vandens teks mokėti 13,37 Lt, o likusi mokesčio dalis bus kompensuojama.

3 Pavyzdys: 2 pensininkų šeima, kai kiekvienas iš jų gauna valstybinio socialinio draudimo bazinę pensiją (po 360 Lt).

Šeima gyvena 50 m^2 ploto bute;

Šeimos pajamos – 720 Lt.

Normatyvai kompensacijoms šiai šeimai apskaičiuoti:

50 m^2 (38 m^2 vienam asmeniui + 12 m^2 kitam šeimos nariui) - būsto naudingojo ploto normatyvas;

3 m^3 - karšto vandens;

4 m^3 - šalto vandens ir nuotekų;

Kai būsto 1 m^2 šildymo kaina lygi 6,3 Lt, už būsto šildymą šiai šeimai reikėtų mokėti $50 \text{ m}^2 \times 6,3 \text{ Lt/m}^2 = 315 \text{ Lt}$

Kompensacijų apskaičiavimas

- **Už būsto šildymą:** 20 proc. skirtumo tarp šeimos pajamų ir VRP šeimai sudaro $((720 \text{ Lt} - (350 \text{ Lt} \times 2 \text{ žm.})) \times 0,20 = 4 \text{ Lt}$. Šią sumą šeima už būsto šildymą turės mokėti pati. Likusi būsto šildymo išlaidų dalis - $315 \text{ Lt} - 4 \text{ Lt} = 311 \text{ Lt}$ bus kompensuojama.
- **Už karštą vandenį:** 5 proc. šeimos pajamų sudaro $720 \text{ Lt} \times 0,05 = 36 \text{ Lt}$.

Todėl už 3 m³ karšto vandens šeimai tektų mokėti 36 Lt, o likusi mokesčio dalis bus kompensuojama.

- **Už šaltą vandenį:** 2 proc. šeimos pajamų sudaro 720 Lt x 0,02 = 14,4 Lt. Todėl už 4 m³ šalto vandens teks mokėti 14,4 Lt, o likusi mokesčio dalis bus kompensuojama.

4 Pavyzdys: 2 pensininkų šeima, kai kiekvienas iš jų gauna vidutinę valstybinio socialinio draudimo pensiją (po 830 Lt).

Šeima gyvena 50 m² ploto bute;

Šeimos pajamos – 1660 Lt.

Normatyvai kompensacijoms šiai šeimai apskaičiuoti:

50 m² (38 m² vienam asmeniui + 12 m² kitam šeimos nariui) - būsto naudingojo ploto normatyvas;

3 m³ - karšto vandens;

4 m³ - šalto vandens ir nuotekų;

Kai būsto 1 m² šildymo kaina lygi 6,3 Lt, už būsto šildymą šiai šeimai reikėtų mokėti 50 m² x 6,3 Lt/m² = **315 Lt**

Kompensacijų apskaičiavimas

- **Už būsto šildymą:** 20 proc. skirtumo tarp šeimos pajamų ir VRP šeimai sudaro ((1660 Lt – (350 Lt x 2 žm.)) x 0,20 = **192 Lt**, t. y. šią sumą, šeima už būsto šildymą turės mokėti pati. Likusi būsto šildymo išlaidų dalis - 315 Lt – 192 Lt = **123 Lt** bus kompensuojama.
- **Už karštą vandenį:** 5 proc. šeimos pajamų sudaro 1660 Lt x 0,05 = 83 Lt. Todėl už 3 m³ karšto vandens šeimai tektų mokėti 83 Lt, o likusi mokesčio dalis bus kompensuojama.

Už šaltą vandenį: 2 proc. šeimos pajamų sudaro 1660 Lt x 0,02 = 33,2 Lt. Todėl už 4 m³ šalto vandens teks mokėti 33,2 Lt, o likusi mokesčio dalis bus kompensuojama.

9 PRIEDAS

Socialinės pašalpos ir būsto šildymo išlaidų kompensacijų* gavėjų skaičius savivaldybėse 2010 metais

Eil. Nr.	Savivaldybės	Gyventojų skaičius 2010 m. sausio 1 d., tūkst. žm	Socialinė pašalpa		Būsto šildymo išlaidų kompensacijos	
			gavėjų skaičius vidutiniškai per 2010 metus, tūkst. žm.	gavėjų skaičiaus dalis nuo gyventojų skaičiaus, %	gavėjų skaičius vidutiniškai per 2010 metus, tūkst. žm.	gavėjų skaičiaus dalis nuo gyventojų skaičiaus, %
1	Alytaus m.	66,83	4,95	7,41	7,38	11,05
2	Kauno m.	348,64	10,31	2,96	8,15	2,34
3	Klaipėdos m.	182,72	5,45	2,98	10,18	5,57
4	Palangos m.	17,64	0,65	3,67	1,52	8,64
5	Panevėžio m.	111,95	7,45	6,65	7,79	6,96
6	Šiaulių m.	125,46	5,94	4,73	8,21	6,54
7	Vilniaus m.	560,17	10,61	1,89	16,84	3,01
8	Visagino m.	28,33	1,51	5,32	1,17	4,14
9	Akmenės raj.	26,73	3,17	11,87	5,60	20,95
10	Alytaus raj.	30,69	2,33	7,58	0,18	0,59
11	Anykščių raj.	31,09	2,60	8,35	3,05	9,81
12	Birštono	5,18	0,28	5,40	0,41	7,85
13	Biržų raj.	32,11	2,34	7,27	2,43	7,57
14	Druskininkų	24,04	1,95	8,13	3,95	16,44
15	Elektrėnų	27,63	1,04	3,75	0,71	2,56
16	Ignalinos raj.	19,38	1,75	9,01	1,31	6,76
17	Jonavos raj.	51,40	4,33	8,43	4,83	9,39
18	Joniškio raj.	29,30	2,98	10,15	2,43	8,28
19	Jurbarko raj.	34,23	2,76	8,08	2,07	6,05
20	Kaišiadorių raj.	35,33	2,17	6,15	1,03	2,92
21	Kalvarijos	13,16	1,29	9,78	0,49	3,72
22	Kauno raj.	90,19	2,41	2,67	1,94	2,15
23	Kazlų Rūdos	14,19	0,61	4,31	0,87	6,11
24	Kėdainių raj.	61,88	4,01	6,48	4,06	6,56
25	Kelmės raj.	36,80	3,67	9,98	2,26	6,13
26	Klaipėdos raj.	52,13	2,10	4,03	1,03	1,98
27	Kretingos raj.	45,10	2,53	5,61	1,54	3,41
28	Kupiškio raj.	22,37	1,62	7,23	1,23	5,51
29	Lazdijų raj.	24,24	2,43	10,01	0,65	2,68
30	Marijampolės	68,31	2,92	4,27	0,71	1,04
31	Mažeikių raj.	64,43	6,47	10,04	6,72	10,42
32	Molėtų raj.	22,48	1,30	5,77	0,83	3,67
33	Neringos	3,69	0,03	0,89	0,03	0,90
34	Pagėgių	11,13	1,00	8,97	0,06	0,55
35	Pakruojo raj.	26,57	1,81	6,80	0,81	3,03
36	Panevėžio raj.	42,45	3,52	8,28	0,95	2,24
37	Pasvalio raj.	31,71	2,61	8,22	0,99	3,13
38	Plungės raj.	43,03	3,06	7,12	3,20	7,44

39	Prienų raj.	33,04	2,08	6,30	1,94	5,86
40	Radviliškio raj.	47,64	3,58	7,51	3,34	7,01
41	Raseinių raj.	40,67	3,19	7,85	2,53	6,22
42	Rietavo	9,83	0,82	8,38	0,31	3,17
43	Rokiškio raj.	37,82	2,96	7,82	2,63	6,96
44	Skuodo raj.	23,12	1,68	7,26	1,33	5,75
45	Šakių raj.	35,50	2,35	6,62	2,01	5,66
46	Šalčininkų raj.	37,00	3,77	10,19	1,48	3,99
47	Šiaulių raj.	49,20	2,99	6,08	1,47	2,98
48	Šilalės raj.	29,48	2,93	9,93	1,30	4,41
49	Šilutės raj.	52,11	3,86	7,41	2,39	4,59
50	Širvintų raj.	18,63	1,08	5,80	0,94	5,06
51	Švenčionių raj.	29,93	2,07	6,91	2,30	7,69
52	Tauragės raj.	49,93	3,58	7,17	2,18	4,37
53	Telšių raj.	53,83	4,94	9,18	4,64	8,62
54	Trakų raj.	35,69	1,82	5,09	1,58	4,43
55	Ukmergės raj.	44,79	3,43	7,67	4,30	9,59
56	Utenos raj.	46,93	2,16	4,59	1,23	2,62
57	Varėnos raj.	27,61	2,19	7,92	1,44	5,23
58	Vilkaviškio raj.	47,21	3,64	7,70	3,04	6,43
59	Vilniaus raj.	96,49	6,31	6,54	4,87	5,05
60	Zarasų raj.	19,86	1,94	9,75	1,69	8,49
	Iš viso	3329,006	181,29	5,45	166,53	5,00

* Nurodomas vidutinis kompensacijų gavėjų skaičius per vieną šildymo sezono mėnesį

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenys

10 PRIEDAS

Iš savivaldybių biudžeto mokamos vienkartinės pašalpos socialiai remtiniams asmenims . Požymiai: administracinė teritorija, statistiniai rodikliai ir metai

	2007	2008	2009
Tauragės apskritis			
Gavėjų skaičius	1 572	1 355	1 252
Išlaidos, tūkst. litų	290,2	373,0	276,9
Jurbarko r. sav.			
Gavėjų skaičius	696	433	287
Išlaidos, tūkst. litų	83,7	61,7	36,0
Pagėgių sav.			
Gavėjų skaičius	156	144	53
Išlaidos, tūkst. litų	25,0	22,7	8,1
Šilalės r. sav.			
Gavėjų skaičius	441	413	417
Išlaidos, tūkst. litų	85,5	105,3	76,6
Tauragės r. sav.			
Gavėjų skaičius	279	365	495
Išlaidos, tūkst. litų	96,0	183,3	156,1

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenys.

Matavimo vienetas: - tūkst..Lt

11 Priedas
Priskaičiuotų kompensacijų paraiška, bei sąskaitos

PATVIRTINTA
Šilalės rajono savivaldybės
administracijos direktoriaus
2008 m. birželio 11 d.
įsakymo Nr. DJV-725
Forma Nr.2-mėnesinė

UAB "ŠILALĖS ŠILUMOS TINKLAI",

kodas 176502533
sąskaita LT394010044500030276

Šilalės rajono savivaldybės
administracijos
Socialinės paramos skyriui

PARAIŠKA
KOMPENSACIJAI GAUTI UŽ KARŠTĄ VANDENĮ, PATIEKTĄ GYVENTOJAMS,
TURINTIEMS MAŽAS PAJAMAS
PER 2011 m. vasario mėnesį

Sudaryta 2011 03 14

1. Patvirtinta savivaldybės karšto vandens suvartojimo norma:l/para,.....kub.m./mėn.	-
2. Nustatytas šilumos kiekis (kwh) karšto vandens 1 kub.m. paruošti	51
3. Normatyvinis karšto vandens suvartojimas (paskaičiuotas pagal savivaldybės patvirtintas normas) kub. metrų	1021
4. Kompensuojamas karšto vandens suvartojimas (faktinis suvartojimas, bet ne didesnis už normatyvinį) kub. metrų	1021
5. Išlaidos už suvartotą normatyvinį karšto vandens kiekį	18106
6. Gyvenančių (įregistruotų) asmenų mokama 5% priklausoma suma nuo gaunamų pajamų (Lt)	11929
7. Kompensacijų suma (Lt)	6177
8. Šeimų skaičius iš viso :	1504
iš jų gaunančių kompensaciją	274
9. Butuos (individualiuose gyvenamuose namuose) gyvenančių įregistruotų asmenų, gaunančių kompensacijas, skaičius	489
10. Vieno kub. metro karšto vandens kaina (Lt su PVM) skaičiuota kompensacijai gauti	17,73

Direktorius

Algirdas Šniepis

Vyr. buhalterė

Danguolė Petrokienė

PATVIRTINTA
Šilalės rajono savivaldybės
administracijos direktoriaus
2008 m. birželio 11 d.
Įsakymu Nr. DJV-725
Forma Nr.3 - mėnesinė

UAB "ŠILALĖS ŠILUMOS TINKLAI"

Šilalės rajono savivaldybės
administracijos
Socialinės paramos skyriui

kodas 176502533
sąskaita LT394010044500030276

**PARAIŠKA
KOMPENSACIJAI GAUTI UŽ GYVENAMŲJŲ PATALPŲ (BUTŲ, INDIVIDUALIŲ
NAMŲ) ŠILDYMĄ GYVENTOJAMS, TURINTIEMS MAŽAS PAJAMAS
PER 2011 m. vasario mėnesį**

Sudaryta 2011 03 14

1. Bendras (naudingasis) apšildomas gyventojų plotas (kv.m.)	22276
2. Bendras (naudingasis) plotas, kuriam skaičiuojama kompensacija (faktinis, bet ne didesnis už normatyvinį) kv.m.	19828
3. Gyventojams, kuriems priklauso kompensacija, patiektas normatyvinis šiluminės energijos kiekis gyvenamosioms patalpoms šildyti (kwh)	564442
4. Priklauso sumokėti už normatyvinį kompensuojamą bendro (naudingo) ploto šildymą (kai neįrengti šilumos apskaitos prietaisai), skaičiuojant kainomis, nustatytais gyventojams (Lt)	-
5. Priklauso sumokėti už suvartotą normatyvinį kompensuojamą šiluminės energijos kiekį butui šildyti (kai įrengti šilumos apskaitos prietaisai), skaičiuojant kainomis, nustatytais gyventojams (Lt)	121412
6. Gyventojų mokėtina suma (20% nuo pajamų) (Lt)	33702
7. Kompensacijų suma per mėnesį (Lt)	87710
8. Seimų skaičius iš viso:	1504
iš jų gaunančių kompensaciją	488
9. Butuose (individualiuose gyvenamuose namuose) gyvenančių įregistruotų asmenų gaunančių kompensacijas, skaičius	935
10. Skaičiuota vieno kv.m. šildymo kaina (Lt su PVM)	-

Direktorius

Vyr. buhalterė

Algirdas Šniepis

Danguolė Petrokienė

PVM sąskaita faktūra

SERIJA: ŠKP Nr.: 1414

Išrašymo data: 2011.03.10

Pardavėjas: UAB Šilalės šilumos tinklai

Registravimo kodas: 176502533

PVM mokėtojo kodas: LT765025314

Adresas: , Maironio 20B, Šilalė

Tel.: 8 449 74491, Faksas: 8 449 74491

A/s: LT394010044500030276 AB DnB NORD bankas (b/k: 40100)

Pirkėjas: Šilalės raj.savivaldybės

Socialinės paramos skyrius

Registravimo kodas: 188716096

Adresas: , Basanavičiaus 2, Šilalė

Nr.	Prekės (paslaugos) pavadinimas	Mato vnt.	Kiekis	Kaina	Suma
1	Už kompensacijų skaičiavimą per vasario mėn. (kompensacijų suma 124812,25*2proc.-2496,25 Lt)	mėn.	1	2063,02	2063,02
					Iš viso be PVM: 2063,02
					PVM (21%): 433,23
					Bendra suma: 2496,25

suma žodžiais: Du tūkstančiai keturi šimtai devyniasdešimt šeši Lt 25 ct

Vyr. buhalterė: Danguolė Petrokienė

Sąskaitą išrašė:

Danguolė Petrokienė

(pareigos, vardas, pavardė)
Danguolė Petrokienė

(parašas)

PVM sąskaita faktūra

SERIJA: ŠKP Nr.: 1412

Išrašymo data: 2011.03.10

Pardavėjas: UAB Šilalės šilumos tinklai

Registravimo kodas: 176502533

PVM mokėtojo kodas: LT765025314

Adresas: , Maironio 20B, Šilalė

Tel.: 8 449 74491, Faksas: 8 449 74491

A/s: LT394010044500030276 AB DnB NORD bankas (b/k: 40100)

Pirkėjas: Šilalės raj. savivaldybės

Socialinės paramos skyrius

Registravimo kodas: 188716096

Adresas: , Basanavičiaus 2, Šilalė

Nr.	Prekės (paslaugos) pavadinimas	Mato vnt.	Kiekis	Kaina	Suma
1	Kompensacija už šildymą per 02 mėn.	mwh	542,825	197,70	107316,46
2	Kompensacija už karštą vandenį per 02 mėn	mwh	36,369	197,70	7190,19

Iš viso be PVM: 114506,65

PVM (9%): 10305,60

Bendra suma: 124812,25

uma žodžiais: Vienas šimtas dvidešimt keturi tūkstančiai aštuoni šimtai dvylika Lt 25 ct

Šildymo kompensacija-116974,94 Lt, karšto vandens-7837,31 Lt

Vyr. buhalterė: Danguolė Petrokienė

Sąskaitą išrašė:

As buhalterė
Danguolė Petrokienė
(pareigas, vardas, pavardė)
[paršas]
(paršas)

1 / 1 psl.